

GOCLENIUS — DE MAGNETICA CURATIONE — 1613

2864/A

2864 0459

LLIX 7/8

49695

TRACTATVS NOVVS DE MAGNETICA VVLNERVM CVRATIONE, CITRA VLLVM ET DOLOREM, ET REMEDII APPLICATIONEM, ET SVPERSTITIONEM,

mirandarum & in naturæ maiestate abditarum rerum causas patefaciens.

HVIC ANNEXVS EST ALTER, DE LVXVriosis ac portentosis nostri seculi conuiuiis, eorumq; origine, asseclis & autoribus, lectu vt non indignus, sic nec iniucundus.

AVTHOR

ROD. GOCLENIVS Med. D. & Profess. Marpurg. ordin.

Lege, & intellecta recte iudica.

ANNO 1613.

FRANCOFVRTI,
Impensis Petri Musculi, & Ruperti Pistorij.

VERA ET ANTIQVA NOBILITATE, AC STRENVITATE, VIRTVTVM HEROICARVM, INGENVARVMque literarum ornamentis splendidissimis & excultissimis VIRIS,

DN. OTTHONI GVLIELMO à BERLEPS, *Archipræfecto Comitatus Cattimelibocensis Inferioris, &c.*

Necnon

DN. HERMANNO à MALSBVRG. &c. ILLVSTRISSIMI HASSIÆ PRINCIPIS AC DN. DN. *Mauritii, &c. Consiliariis intimis: Dominis suis plurimum obseruandis,*

Rodolphus Goclenius D. precatur felicitatem summam.

NOBILES & Magnifici VIRI, qua fiducia hos meos tractatus, quos tanquam immaturos & crudos embryones abortii, vobis prudentia, eruditione, virtute maturis, ſplendoreq; gloriæ, opibus, plena autoritatis & dignitatis ſenecta florẽtibus, auſus ſim aſcribere, & in tutelam veſtram tradere, non immerito miramini. Sed mirari deſinetis, cum partim virtute, humanitate & fauore veſtro, quo Muſarum cultores ac politioris literaturæ ſtudioſos ſemper eſtis complexi, partim egregia erga familiam noſtrã beneuolentia & affectione, perſuaſum me ad id eſſe & adductum intellexeritis. Etſi autem ſplẽdore nobilitatis ac dignitatis veſtrę

val-

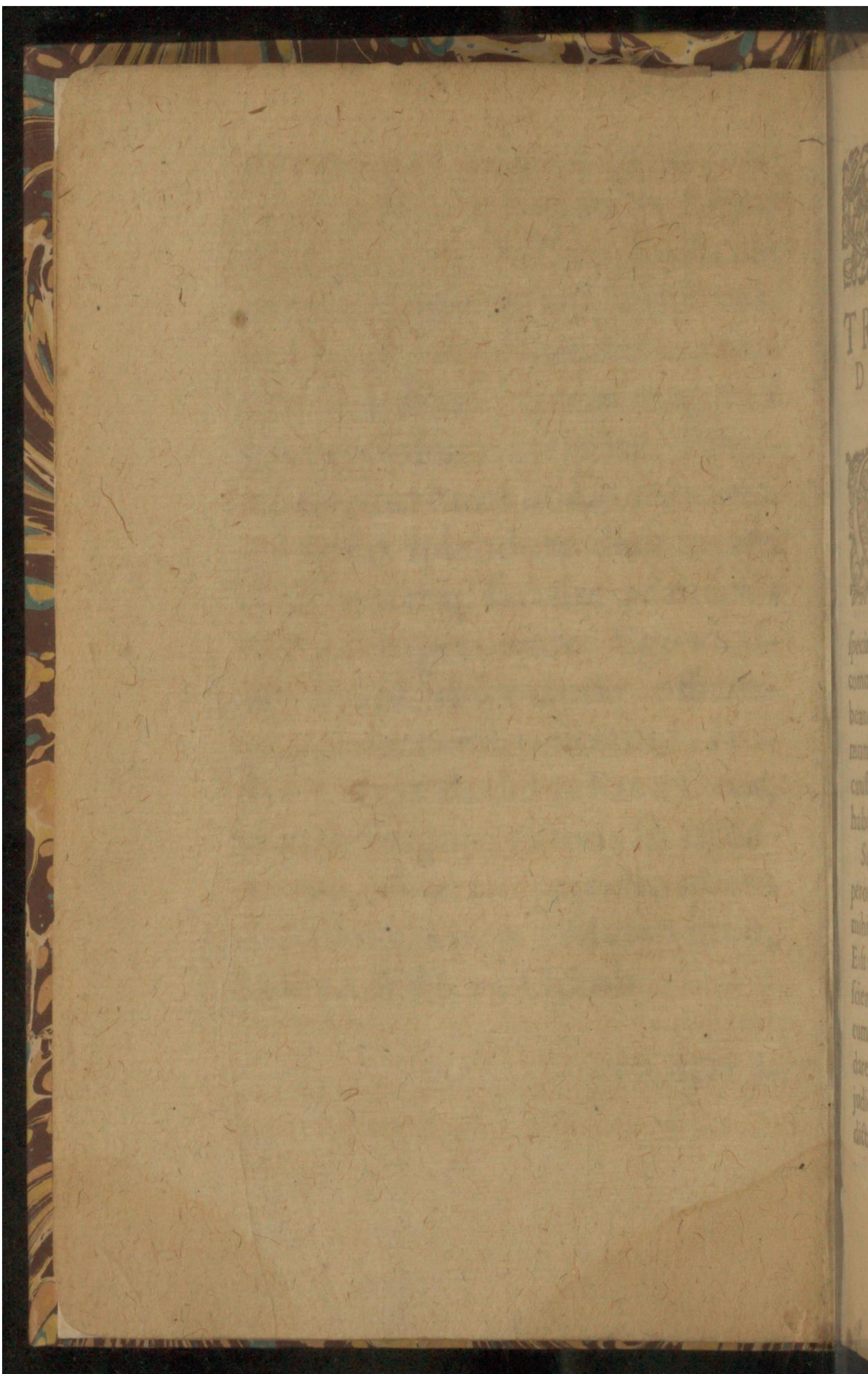
valde deterrebar, ne hoc facerem, aliæ tamen etiam cauſæ acceſſerunt.

Primum enim, cum in primo tractatu contineantur plurima in natura recondita & abſtruſa, quorum cauſæ ex ſenſuali philoſophia explicari ſatis nequeũt, in confeſſo autem ſit omnibus, vos harum rerum inueſtigatione & cognitione & plurimum delectari, & de iis vere & ſeuere cenſurã ferre poſſe, tũ quod obſeruãtiæ in vos meæ, & familiæ etiam noſtræ, publicum teſtimonium dare cupiebam, ac monimentis teſtatum relinquere, & ſatisfacere cupiditati meæ ad vos obſeruandos & colendos, hæc inquã omnia & ſingula me impulerunt, vt hunc libellum veſtris Magn.

 con-

consecrare. Si quid igitur peccatum est, quod vobis tantis viris hæc tenuia offero, spero me veniam impetraturũ apud vos, qui haud minus læta fronte exigua ab infimis, quam magna à summis soleatis accipere. Patiamini igitur hunc libellum nominis vestri splendore decoratum illustrioremq; factum ad manus hominum peruenire. Ego vicissim omni obseruantiæ officiorũq; genere vestro nomini, laudi & honori studebo. Faxit Deus, vt vestra dignitas literis sit ornamento, & literatis pręsidio quam diutissime. Marp. è Museo meo, MDC. XII. 15. Octob.

TRACTA-

TRACTATVS DE VNGVENTO ARMARIO.

Uoniam vetus ac laudabilis inclytæ hujus Academiæ mos est, auditores longe clarissimi, ut qui in professorum Collegium cooptantur, ij professionis suæ specimen aliquod proferant, vel de materia commissæ Spartæ consentanea Orationem habeant, non fuit mihi faciundum, ut hoc optimum majorum institutum ex honestissimis caussis rationibusq; profectum, à me neglectui habitum videretur.

Sed putavi officij mei esse ut prius quædam perorando præfarer quàm ad demandatum mihi publice docendi munus me conferrem. Etsi autem non foret hîc alienum physicam scientiam ab antiquitate, dignitate utilitateque cum summa jucunditate conjuncta, commendare, tamen quia de his alibi sæpius, à doctrina judicioq; me longe superioribus erudite multa dicta esse scio, neminem quoq; , nisi cyclopicæ

plane ruditatis, fore existimo, qui de physicæ antiquitate ac vtilitate sit dubitaturus, quæ etiam est tanta, vt neq; Theologus, neq; iurisperitus, omnium vero minimè Medicus eâ carere possit, vt non nisi à Pericle laudanda videatur, qui eam ab Anaxagora traditam percepit, & illius beneficio splendidior in dicendo extitit, omissis iam inquam iis, quæ de Physicæ vtilitate in medium afferri possent; quæstionem vnicam, quę multorum ingenia hactenus torsit, & etiam nunc fatigat, ex intimis naturæ penetralibus ac latebris depromtam, quãtum quidem à me fieri poterit, impræsentiarum explicabo, persuasum habens, ex ea, admirabilem naturæ, & pene incredibilem potentiam atque maiestatem satis superque apparituram. Vos auditores dum in tam vastum pelagus nauigo, vestræ clementię ac beneuolentię aura me subleuate & benignè prosequimini, magisq; ex voluntate dicentis, quam ex ipsa re & forma æstimate, & si forsan à scopo aberrauero, tempori nouercanti, quo ab eiusmodi exercitiis abfui, amanter asscribite.

Quæstio autem, quam tractandam suscepi, versabitur in eo potissimum, an vnguentum armarium quo etiam unum, duo vel plura miliaria vulneratus absens sanitati restituitur, telo seu instrumento, quo vulnus inflictum est, eo tantum delibuto, causam habeat in natura,

an

an vero impoſtorium ſit, vel veneficum? Ac principio quidem non poſſum hic non meminiſſe, quod, cum eſſem in Suecia apud I L. quẽdam & Generoſum Dominum, duo ex ipſius miniſtris poculis inuicem certantes á verbis ad verbera deuenirent, alterque alterius femur dextrum cultello ſatis profunde punctim vulneraret. Cumque Chirurgus haberi protinus non poſſet, erat enim aula ab vrbe remotior, ecce vxor Generoſi illius domini Fœmina nobiliſſima, naturæque rerum non ignara, non applicato remedio ipſi vulneri, vllum citra dolorem id curauit, cultello tantum, quo vulnus erat inflictum, peculiari vnguento delibuto. Et vulgi experimentum notius eſt, cum aculeos vel clauos pedum plantis infixos detrahunt, lardoq; elixo immittunt, & ita partẽ ſauciatã ſeu vulnus abſq; inflãmatione & dolore conſolidant. Quæritur igitur, q̃d cauſæ habeat in natura actio hæc admirabilis? Nõ deſunt, & inter eruditos q̃dã, qui naturaliter id fieri poſſe planè negant. Alii aſtruunt, vulnus q̃dẽ ipſum naturaliter curari, ceremonias a. magicas eſſe, impoſtorias, ludicras & ad ſpeciẽ confictas. Verũ cũ ab illis etiã frequentiſſimè iſtam adhiberi curam ſciã, qui religioſiſſimi & re & fama eſſent, & nullum nec dicto nec facto in diuina oracula fiat delictum, nondum video, quomodo ſuperſtitio vel impoſtura hic locũ habere poſſit.

Superstitio quid. Superstitionem enim quamcunque delitam esse & inanem religionem in confesso est, quotiescunque scilicet homo dicit vel facit boni consequendi vel mali cujuspiam vitandi causa, quod neque naturalem neque præternaturalem vim habet ad effectum intentum, ut si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus esset operari vanitatem, quia seminandi & arandi finis est messis, quem finem hæc ejus actio consequi nequit. *Exempla veræ superstitionis.* Sic superstitione & vanitate non caret, cum aqua benedicta bibitur contra infirmitatem, & spargitur ad fertilitatem, balnea adhibere in vigilia nativitatis contra febres & dentium dolores, non comedere carnes in die nativitatis Domini contra febres, honorare S. Nicolaum pro acquirendis divitiis, ire ad S. Valentinum contra morbum caducum, pellere eundem prolatis gestatisve his carminibus:

Caspar fert Myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.
Hæc tria qui secum portabit nomina Regum,
Solvitur à morbo Christi pietate caduco:

Dentium item dolores mitescere, si quis, dum sacrum fit, dentes contingat, hæc efferens verba, os non comminuetis ex eo: portare crucem per campos in vere circumquaq; contra tempestates, uti amuletis ad collum suspensis, quibus inscriptum est symbolum Apostolicum,

licum, vel initium Evangelij Johannis, vel Psalmi alicujus particula contra incantamenta & dæmonum spectra, uti denique exorcismis & & coniurationibus, quæ absq; superstitiosa aliqua ceremonia adhiberi non possunt, quia scilicet non eruuntur ex signis & notis naturalibus, à natura ad significandum aliquid destinatis, ut ita dixisse non liceat, cur & vnde creditas habent vires. Ac ejusmodi anilium deliramentorum exempla ubiq; terrarum occurrunt ferè quotidiè, quæ lubens silentio prætereo, ut vana enim & superstitiosa ab instituto nostro, prodigiosæq; naturæ limitibus sunt arcenda. In unguento autem armario actionem in lucem prodire sine ulla superstitione, fuco & impostura, tum ex ipso operandi modo, si quis scilicet eo utatur, tum ex iis etiam, quæ à me in medium proferentur, innotescet. Nullæ hîc audientur nugæ, nulla ænigmata, nulla commenta, fabulosum nihil, insulsum nihil, sed augustissimæ naturæ Magnalia omnem ferè fidem excedentia, eam vel maxime ob causam non occultanda, non reticenda, quod ad summam Dei potentiam ac sapientiam laudandam venerandamque nos sint excitatura. Itaq; in intima naturæ latifundia nos demittemus, aliamque quàm superstitionis prætextum, exquiremus eruemusque causam, cujus inquisitio, quæ difficultate non caret, & à

plerisque ignoratur, ex sequentib. petenda est principiis.

Omnibus & cunctis vniuersi rebus congenitam quandam inter se esse consortii aut dissidii proprietatem, quâ citra visibilem contactum mutuo alterantur & afficiuntur, experientia testis est, & qui negat,

Ostendi Solem postulat ille sibi.

Harum qualitatum, viriumq; abstrusarum ac in naturæ maiestate penitus occultarum exploratio & cognitio magia naturalis est, ex sympathia rerum orta, quarum consensum dissidiumq; qui nouerit, Magiæ dicetur peritus, iisq; vtens occultè, admiranda potest producere & incredibilia vulgo, vt non nisi auxilio dæmonum talia facta esse putentur, propterea quod modus efficiendi non vtiq; est manifestus. Est enim hoc mysterium aliud nihil, quàm Sympathiæ Antipathiæq; superiorum & inferiorum scientia.

Magia naturalis.

Sympathia quid?

Sympathia mutua quædam consensio est inter res physicas, qua se amice amplectuntur: alii compassionem vocant. Galenus 3. de simpl. med. c. 5. vtitur nomine amicitiæ. Plin. l. 37. cap. 4 vocat concordiam. Cic. de fat. grauissimis verissimisq; verbis conuenientiam naturæque continuationem, licet enim dissita sunt ferri & magnetis corpora, ita tamen natura in iis continuatur, vt etiam conueniant in vnum. Idem naturæ cognationem dixit. Bapt. Porta con-

consensum: alii concentum & symphoniam per Metaph. alii naturalis beneuolentiæ nexum. Antipathia rerum mutua quædam affectio est, quâ se auersantur. Gal. & Plin. pugnantiam vocant atque discordiam: alii dissensum, inimicitiam, dissidium, simultatem: qui verò etiam per qualitatem infestam eam definiunt, qua mediante mutuis ac cęcis dissidiis se res naturales quædam afficiunt, non procul à veritate recedunt, vt nec hi, qui resistentiam, quæ videlicet resistit vel impedit, ne actio ab agente in patiens possit introduci. *Antipathia.*

Quemadmodum igitur ex sympathia superiorum & cœlestium virtutum oritur attractio, & in locum terrenum inferioremq; deductio, ita ex antipathia resistentia. Vnde Platonici Magiam vocarunt attractionem vnius rei ab altera, ex naturæ quadã cognatione ortam. *Virtutum attractio & deductio unde.*

Iam vero mundi huius partes omnes, ceu vnius animalis membra, ab vno pendentes autore & principio, vnius naturæ coniunctione inuicem copulantur, ideò, sicut in nobis cerebrum, cor, pulmones, iecur, & reliqua à se trahunt inuicem aliquid, mutuoq; se iuuant, vt vno illorum aliquo patiente compatiantur, ita etiam ingẽtis huius animalis mẽbra, i. e. omnia mundi corpora connexa similiter mutuant inuicẽ naturas & mutuantur, & ex cõmuni hac cognatione cõmunis nascitur amor, & ex amore

Cur Magnes trahat ferrum.

communi communis attractio. Hinc magnes ferrum, Sol flores multos ad se trahit, hinc plantæ heliotropiæ ad solis, Selinetropiæ & Lunisequæ ad lunæ motum vertuntur.

Quamobrem in terra aspicere licet quidem Solem, Lunam & reliqua, sed pro qualitate terrena, in cœlo a. & lapides, & plantas, & animalia, sed pro natura & modo cœlesti, ut ita in infimis suprema, & hæc in illis sint agnoscenda & quærenda. Fatali enim lege Deum sancivisse, ut inferiora supernis ancillentur, formamq; unicuiq; suam sidereo lapsu virib. cumulatã immisisse, & ne continua desisteret rerũ procreatio, singula semen proferre jussisse, ut quę mutationib. obnoxia essent, cõtinua serie & lege generarentur ac corrumperentur, nemo inficiaturus est, nisi sacris pariter & profanis monimentis contradicturus, naturæq; ordinem destructurus, ut ita spectabilem illam in animalibus, mineralibus & vegetabilibus sympathian ac antipathian, non aliunde dependere, quàm ex cælesti sydercũ influxu impressioneq;, pro unius cujusq; speciei constitutione, individuis vel omnibus, vel pro singulari complexionis gradu aliquibus tantum speciei ejusdem congenita, omnino statuendum sit. Unde cum Sapphyrus oculos non lædat, repertus tamen unus est qui prima applicatione aciem visus obtudit. Et in Austria Gemelli solis objectis ad januam cor-

Sympathia ac antipathia rerum unde.

pori

poris lateribus ſeras aperiebant, quod certe admiratione non caret.

Verum quibus mediis res quædam naturales ſibi copulentur inuicem, difficile eſt hic dicere ex Philoſophia communi. Quod enim alteri coniunctum eſt, aut eſt eius eſſentia, aut eſſentiæ proprietas, aut ineſt ei vt forma ſubiecto, aut id attingit, vel ſicut tranſmutans, id quod tranſmutatur, vel ſicut ars ſubiectam ſibi materiam. Moſes dilucide quinque inuicem connexa expreſſiſſe videtur. Cœlum & terram, terram & inanitatem, abyſſum & tenebras, Spiritum Dei & aquas, lucem & corpora. Primus igitur connexionis modus deſignatur per terram inanem & vacuam. Vacua enim & inanis terra eſt materia ſua, niſi formis aliunde adimpleatur.

Modi quibus res naturales inuicem affinitatẽ vel copulam nanciſcantur.

Secundus connexionis modus per tenebras ſignificatur ſuper faciem abyſſi.

Tertius per lucem corporibus obortam.

Quartus per cœlum & terram, illud enim huic coniungitur, vt efficiẽs patienti, & tranſmutans cauſa corpori tranſmutando.

Quintus per ſpiritum Domini.

Sed videamus quomodo hæc ſe habeant in nobis. Terra terrenum corpus eſt, inane vita, vacuum ſenſu, ſuperque ipſum ſunt tenebrę, torpor, mors, inſenſatio, immobilitas.

Lux vita eſt, quæ illud vegetat, mouet,

excitat, ſenſuque reddit prædítum.

Cœlum animus eſt & fons illius lucis.

Spiritus Dei intellectus eſt, lumen diuini vultus. Ratio igitur huius connexionis & cõſequentiæ eſt, corpus eſſe inane ex ſe, ſuas habere tenebras, tum proxime iungi luci, per lucem connecti cœlo, per cœlum ſubſtantiæ ſpiritali, vt videre eſt ex ſequentibus.

Abyſſus.

Tenebræ.

Inanis vita. Terra. vacua ſenſu

Lux *Vegetans vitamque reddens.*

Cœlum lucis fons,

Spiritus.

VIden' quo ordine res creatæ affinitatem inuicem conſequantur? Viden' naturalis beneuolentiæ nexum ac copulam? Ecquænam vero hæc philoſophia eſt, inquit aliquis? Non certè vulgaris illa, quæ ex ſenſu, materia, & qualitatibus manifeſtis omnia diiudicat, ſed cœleſtis, abſtruſior, ſcilicet & profundior.

Inter corpus & animam ſubſtantias longe inuicem diſtantes, opus certe fuit medio vinculo, quod tam diſtantes naturas inuicẽ copularet, cui muneri delegatum eſt tenue illud & ſpiritale corpuſculum, quod & Medici & Philoſophi Spiritum appellant. Hunc Spiritũ copulantẽ diuiniorẽ eſſe quàm elementa, cœloq; reſpondere ꝓportione ipſe Ariſtot. ſcribit: Et quem-

quemadmodũ omnis cœlorũ virtus vehiculo lucis trãsfertur ad terrã, ita omnis animi poteſtas, vita ſc. motus & ſenſus lucido Spiritu intercedente ad corpus terrenũ cõmeat & tranſfunditur. Vt aũt ea quę dixi, maiorẽ mereantur fidẽ, memorabilia quædã antipathias ac ſympathias exempla ex nõ leuis autoritatis autoribus in mediũ ſunt producenda. Quod dũ facio, rogo vt audiar benigne, & cũ attentione.

Ac primo quidem ſpectabilis antipathia in venenis cernitur. Non enim omni veneno, teſte Gal. l. de antid. quodlibet aduerſatur antidotum, vt enim ſua cuiuſq; veneni ſpecies, ita ſua cuiuſq; eſt antidotus. *Illuſtria antipathias exempla.*

Contra Toxicum Scytharum, quod conſtabat ſanguine humano & ſanie viperina, quo ſagittas & tela inficiebant, irremediabile ſcelus, mortẽ leui tactu accelerãs, Cantharides peculiarẽ habere vim traduntur, quibus ſi aduerſus alia venena quis vteretur, nihil certe efficeret, teſtante eodẽ l. de antid. cap. 29. Paulo Æginetha l. 5. & Dioſcor. circa lib. 6. initium.

Paſtinacæ marinæ ſeu Trigonis radio ſuper caudam eminente nullum vſquam eſt venenũ arboribus execrabilius, radici enim infixũ eas enecare, armaq; vt telũ perforare, vi ferri & veneni malo. Plin. l. 9. c. 48. autor eſt.

Aconito rutham aduerſari maxime idem l. 20. c. 13. Laſerpitium telorum & ſerpentum

venena

venena extinguere.l.22.c.23. adamantem venena facere irrita madendo, lymphationesque abigere.l.37.cap.4. prodidit. Et authoritate suffragatur experientia. Scribit Galenus l.de theriaca ad Pison. trifolium coctum demorsis à vipera impositum dolores tollere: at sano cuipiam impositum dolores afferre, quales à vipera læsi patiuntur. Scaliger exerc. 353. sect. 5.huius secreti reddit quidem rationem, sed magis pro ingenio suo subtilem, quam veram. Hæc de venenis.

Sed quid dicam de inuicta illa adamantis vi duarum violentissimarum naturæ rerũ contemtrice, quæ hircino rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti calidoque macerata.

An non hoc præclarum naturalis dissidij specimen est: Cuius hoc ingenio inuentum? quove casu repertum? aut quæ fuit coniectura saltem experiundi rem immensi secreti, & quidem in animalium sordidissimo nimirum hirco. Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est, inquit Plinius, nec quærenda in vlla naturæ parte ratio est, sed voluntas.

Cum magnete quoq; adamantem tantum dissidere graues autores tradunt, vt iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi, aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat.

Leo cunctis animalibus tremendus, qui nec tygrim

tygrim metuit nec vrſum, gallum tamen his longe imbecilliorem expaueſcit. Quærit aliquis cauſam naturalem? An quia in oculis galli eſt vis quædam, vt quidem exiſtimant, oculis leonis contraria. Certe huius rei cauſam non à materia, non à ſenſibus licet aſſignare, alias in labyrintheas perplexitates deuolueremur, ſed ſolùm ab ordinis ſuperni contemplatione. Proclus lib. de Mag. hanc affert veritatem. Sunt, inquit, animalia ſolaria multa, vt leones, galli, luminis cuiuſdam ſolaris participes. Gallus igitur timetur à Leone, quia præſentia luminis ſolaris magis conuenit gallo quàm Leoni, quod inde apparet, quod gallus quibuſdam quaſi hymnis applaudit ſurgenti Soli: quandoque etiam dæmones ſolares viſi ſunt leonina fronte, quibus cum obiiceretur gallus, repente diſparuerunt, quod quidem inde procedit, quia ſemper, quæ in eodem ordine conſtituta inferiora ſunt, cedunt ſuperioribus ſeu reuerentur ſuperiora. Hæc Proclus,

Aranei cum bufone & ſerpentibus diſſidiũ notum eſt: hoſte enim conſpecto filo ſe librat in caput ſerpentis porrectæ ſub vmbra arboris ſuæ, tantaque vi morſu cerebrum apprehendit, vt ſtridens ſubinde, vertigineque rotata, nec filum deſuper pendentis rumpere, adeoq; fugere nequeat, nec finis ante mortem.

Fraxini & ſerpentis antipathia tanto experimento

Fraxinus & serpens. rimento prodita est, vt ne matutinas quidem occidentesve vmbras etiam longissimas arboris huius serpens attingat, adeoque ipsam procul fugiat, sique arboris fronde accensa gyro claudatur serpens, in ignem potius quam in fraxinum fugiat.

Sed ad vegetabilia pergo, inter quæ conspicua quoq; & euidens simultas est. Nam quercus in olitieto nata fugit, introrsum commeat, & exarescit, olea vero in querceto radices maxime relinquit noxias, quercusq; enecat. Eadẽ iuglandem iuxta sata aut emoritur ipsa, aut infirma semper est, aut iuglandem nucem talem efficit. Quin & nucis vmbra omnibus satis est inimica, & quæcunque attigerit, veneno inuadit ilico, nocetq; stillicidij ratione, cum humore frondibus diffunditur.

Sic brassicę & vitis odium spectabile est. Vitis enim cum intortis clauiculis omnia soleat complecti, solam refugit brassicam, nam propè eam sentiens, in aduersam se torquet partem, dumq; coquitur brassica, vinumq; vel si paucissimum instilles, nec coquitur, nec color ipsius constat: ipsum vero olus cyclamino & origano perarescit, & vitis lauti odore euadit deterior, cicutaq; vino obtunditur.

Polipodium cancro adeo est antipatheticũ, vt hic illi admotus tum integentes crustas, tum vngues abiiciat à pedibus. Filix & arundo in tantum

tantum ſibi aduerſantur, vt neutra iuxta ſe alteram ferat; vnde nec in arundinetis filices, nec in filicetis arundines videntur.

Alyſſum, hypericum, & moly herbas in tantum malignis ſpiritibus antipatheticas eſſe, vt quemadmodum luporum capita ianuis affixa, ſic has herbas in ædibus ſuſpenſas, ab hominibus & pecore, veneficia, ne faſcinentur, arcere, grauiſſimi autores tradunt. Homer. Odyſſ. 10.11. Plin.l.28.cap.10.Dioſcorid.l.3.c.17. Vnde Homerus, Magiæ peritiſſimus, Mercurium contra veneficia Circes Molij herba Vlyſſem muniuiſſe cecinit. Et in hiſtoria Tobiæ, vt ſacra etiam huc referamus, legitur, angelum cordis particulam, piſcis è flumine extracti docuiſſe Tobiam ſuper carbones proiicere, ſicq; excitato fumo omne dæmoniorum genus extricari tam à viro quam muliere. Proinde his & ſimilibus Periaptis & amuletis, quæ ratione nituntur naturali, fides non eſt deroganda, de quorum ſcilicet ſubſtantia, profluuia inſpirata vires corporis reficere, veneniſque poſſunt reſiſtere.

Sic Peoniæ albæ radix & alcis vngula epilepſiæ, ſemen melanthij catarrhis antipathetica ſunt: ſtercus lupi doloribus colicis, non quidē vt inepte & inſcite quidam putant, incantationis viribus, ſed quod ab illorum ſubſtantia, vapores quidā velut atomi defluunt, qui inſpirati

cerebrum

cerebrum ſiccent, morbique cauſam ſuis viribus alterent. Vnde Galenus experientia horum edoctus, periaptis, inquit, hic confidere oportet, vt ſubſtantia ipſorum, non incantationis verba, iuuet l. 6. & 10. de ſimplic. medic.

Contacta tridente torpedine marina, piſcatoris manus obſtupeſcere, & Echneida piſciculum, quamuis velocem ventorum agitatæ procella nauis curſum ſiſtere videmus, non quidem incantationis verbis, ſed ob cauſas modo commemoratas. Stupendum certe naturæ miraculum, minutiſſimum etiam piſciculum, qui maris & terræ portenta ſua natura ſuperat, remis veliſq; concitatam nauim quantumvis magnam, non alio modo quàm adhærendo remorari.

Videatur Plin. l. 9. cap. 25. & l. 32. cap. 1. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe imperatoriam nauē Antonij, properantis circuire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam, ideoque Cæſariana claſſis impetu maiore protinus venit. Tenuit & noſtra memoria Principis Caij ab Aſtrua Antium remigantis. Quin & auſpicalis piſciculus eſt, ſiquidem nouiſſime in vrbem reuerſus Imperator ille, ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cum è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus,

nus, qui id quærerent, circa nauim inuenerunt adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Caio, indignanti hoc fuiſſe, quod ſe reuocaret, quadringentorumque remigum obſequio contra ſe incederet. Conſtabat peculiariter miratum, quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. De hoc Laurētius Lippius Oppiani interpres, erudite luſit his verſibus:

Pellebant velis, pellebant remige nauem,
Ventus erat, cœptum ſum remoratus iter.
Solus ego Actiacam potui retinere carinam,
Et potui Caij roſtra tenere ducis.
Semipedalis ego: quis hæc corpuſcula credat
In curſu tantas detinuiſſe rates.

Fatendum certe, naturam hic abſtruſam, & ſenſibus inexplicabilem. Præter enim ea, quæ dicta modo ſunt fatale quoddam indicium & præſagium in eo obſeruatum eſt, quaſi futuri mali præſcio periculum imminens cupienti auertere. Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus, tanquam indignum iudicante natura homini, id, quod conſeruationi ipſius donatum eſſet, auferre, iccirco nauem inhibuit, & à curſu reuocauit. Tenuit nauem Caij Cæſaris non multo poſt Romæ interfecti, condolens miſero Cęſaris exitio ipſa natura cupiit ab ipſo malum auertere, atq; ab

infausto cursu reuocare. Hæc de Echneide fere omnia ex Plinio.

Cæterum in experimentis est, hirundinis cor palpitans deuoratum memoriam deperditam restituere, adque ingenium valere & intelligentiam.

Cor turturis viuum calensque comesum ad febres intermittentes omnes.

Anatem viuam ventri admotam compescere tormina.

Viuentem araneam iuglandis testis inclusam colloque subnexam pellere quartanam: ranarum oculos ante Solis ortum erutos, viuis illis in aquã dimissis, alligatos, sicut & vnguiũ præsegmina in pedibus & manibus febricitantis, cancri viui dorso superligata, cumq; eo in aquam fluentem proiecta, tertianas febres.

Talpæ viuentis dentem odontalgiam sanare contactu:

Hominis caluam mederi epilepsiæ.

Ossiculum è poplite leporis nephritidi & spasmo flatulento.

Intestinum lupi colicis doloribus.

Cor corui gestatum ad inhibendum somnum, cor vespertilionis ad eundem valere accersendum.

Ossa capitis equæ fugare erucas palo in hortis affixa.

Graminis genus, 7. habens internodia, efficacissime

cacissime contra capitis dolores adalligari.

Herbam, canis vrina irrigatam, euulsam, ne ferro tangatur, luxatis mederi celerrime.

Florente cicuta & violis, si qui morbi homini acciderint, quoties florere eas herbas cōtigerit, licet sanatum, recidiuam tamen quandā eorum sentire compertum est. Non prætereunda hic, quæ Plin. lib. 24. cap. 17. & 19. Item lib. 25. cap. 4. & lib. 26 cap. 4. ex Pythagora, Crateua, Democrito, Apollidoro, Cleemporo Medico & aliis recēset, de mira quarundā herbarū efficientia ac virtute. Adamantide herba, Armeniæ & Cappadociæ alumna, admota, leones resupinari cum laxo hiatu.

Arianide, quæ in Arianis nascitur colore ignea, collecta Sole existente in Leone, ligna accendi tactu oleo peruncta.

Æschynomenem, appropinquante carpentis manu contrahere folia.

Theangelide in Libano Syriæ, Babylone, & Susis Persidis proueniente, pota, homines diuinare.

Gelotophyllide in Bactris & circa Borysthenē nascente, & pota cum myrrha & vino, varias obseruari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo.

Æthiopiden in Meroe crescentem hydropicos vtilissime bibere è mulso.

Ophiuſam in Elephantine Æthiopiæ conſpicuam, potam, terrorem ac metum ſerpentũ imprimere & quandoq; ex eo mortem, obque id ſacrilegos cogi illam bibere: aduerſari autem vinum palmeum.

Helianthe in Ciliciæ montibus maritimis cum adipe leonino decocta ac inuncta, corpus aſpectu reddi iucundum ac venuſtum, Perſarum Regibus in frequenti olim vſu.

Crocidis contactu phalangia mori.

Oenotheridis è vino aſperſu omnium animalium feritatem mitigari:

Herbam in capite ſtatuę natam alligatam in lino ruffo, capitis dolores ſedare confeſtim.

Herbam quæ naſcitur ſupra fimeta ruris, efficaciſſime pollere contra anginas ex aqua potam:

Contra ſumma veneficia pollere Moly laudatiſſimam herbarum Homero, circa Pheneũ & in Cyllene Arcadiæ prouenientem: & Dodecatheon herbam omnibus mederi morbis aqua potam, quæ maximam etiam à Moly authoritatem obtinuit.

Æthiopide amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri.

Achimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidari agmina, ac terga vertere.

Lataceu, à Perſarum Rege dari ſolitam legatis, vt quocunq; veniſſent, omnium rerum copia abundarent. Æmi-

Æmilianum Scipionem Carthaginis patefeciſſe portas peculiari herba, & pontinas paludes Æthiopide ſiccatas antiquæ hiſtoriæ memorãt: Et quis occulta naturæ inſignia omnia attigerit? Quis vero cauſas hic explicare vnquam valuit? aut quæ ſaltem fuit coniectura omnia hæc experiundi? Verè numinis cuiuſdam muneri hanc inuentionem acceptam ferunt naturæ Prudentes.

Atqui ex hoc fundamento pendent quoq; Phyſicæ ligaturæ, vt cum præſentia adamantis Magnetis actionem, ne ferrum trahat, & oleũ ne ſuccinum paleas alliciat, ſiſtit, cohibet & ligat. Quemadmodum igitur, ſi alterum cum altero conſpicitur habere inimicitiam ad noxas, quas illud inferre poſſet, vſum eius eſſe poſſe veteres ꝓ remedio arbitrati ſunt, in quo etiam ſucceſſus fauit coniecturæ, ſic in ſympathiis occulti aliquid venerari licebit, quod ad aliquod malum amouendum vel expellendum vires habeat ſocias.

Phyſicæ ligaturæ.

Sympathiæ illuſtria exempla.

Et quidem herbarum cum aſtris, conſenſus admirandus ſpectatur quotidie. Euidentiſſimum Solaris præſentiæ teſtimonium & documentum prębent cichorij flores, Epaticis affectibus ſingulare remediũ, qui Sole oriente ſe expandunt, eodem occidente ſe contrahunt.

Myſterium Solis in cichorio, & huius in hydropiſi.

Lupinus quotidie cum Sole circumagitur, ita vt nubilo etiam cœlo agricolis horas mon-

stret: similiter & malua motui se Solis accommodat. Pulegium in coronarijs florere ipso brumali die pleiadibus occiduis, quis non animaduertit?

Veratrum nigrum adulterinum, flores circa Decembris finem in viridi flauescentes proferre, conspicuum omnibus est.

Laurum & ficum è cœlo nõ tangi, sicut nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellem, nec vitim albam autores non proletarij prodiderũt, quare nautæ iis vela muniunt, ne fulmine icta deflagrẽt atq; decidant. Hoc Octauius se muniebat Augustus, Lauro Tiberius Cęsar, quam pro corona gestabat, ne vterq; scilicet tonitrũ afflaretur, nõ solum enim contra fulminis impetum, verum etiã aduersus fulminis ictũ retorquentem habent naturam. Sed mirabilis est Sympathia illa inter metalla & diuinã virgulam seu bifidum illum surculum ex corylo decisum, quo metallarij venas auri argentique feraces explorant, frustra certe quis hic ad manifestas qualitates confugerit.

Verum enimvero Orphęo, Theophrasto, & Proclo iudicibus, lapidibus longe efficacior cũ astris & spiritibus consensus est quam herbis, non astrorum enim nominibus, sed animis quoq; hominum imperitare videntur. Nam iaspis non modo sacrificia diis reddit accepta, sed Achates animos coniugum conciliat, &

suppli-

ſupplices voti quoq; reddit compotes. Et lapides virtutis aſtrorum conſortio frui, nemo inficiabitur, qui ferreum compaſti perpendiculum, cuius obtutu atq; inſpectione nauclearis velificatio perficitur, magnete confricatum Septentrionalis poli ſtellam ſemper ſpectare animaduertit, & qui Selenitin lapidem ex Arabia candidum, pro Luna incremento creſcere & decreſcere obſeruat. *Ferreum compaſti perpendiculũ & polus arcticus.* *Selenitis & Luna.*

Turcoſia gemma, quoties mutari, atq; expalleſcere, natiuoq; colore deſtitui conſpicitur in geſtante, vel langueſcente, vel valetudinario? Sed magis ſtupendum, quod imminens periculum coloris huius gemmæ in fuliginoſum, vel ſereniſſimi cœli contrarium mutatio, vel etiam maculæ alicuius aut fiſſuræ apparentia præſagire dicitur. *Turcoſia.*

Smaragdum aduerſus febres valere & venenum, autores non leuis autoritatis tradunt, imo frangi, ſi à veneno vincatur, rumpi quoq; in prima virginei pudoris excuſſione, ac quouis illegitimo coitu inquinari, nitoremque amittere, quo oculorũ laſſitudinem demulcere ſolebat. Deperit enim vis inſita omniſq; nitor ſordeſcit. Itaq; dubiũ nullum eſt, inuiſibilē latentemq; vim gemmas eiaculari atq; euibrare. Licet enim ſint res ſolida, calor tamen natiuus, & confricatio contactuſque vim eliciunt, cordique ac cerebro illam communicant. Hanc *Smaragdus.* *Exemplum antipathias.*

vero aſtrorum & lapidum Sympathian, ſeu conuenientiam non puto quenquam forę qui ad manifeſtas qualitates ſit relaturus, cum ſint ſaltem vmbræ rerum, & inſtrumenta organaque naturæ cuiuſdam ſublimioris ac præſtantioris, prætereaq; nec odores habeant, nec colores, ſimileſq; poteſtates, vt ita iniurius ſit in naturam iniuſta ac fallaci quatuor qualitatum cenſura omnia explorare. Medicamenta quędam à ſimilitudine prodeſſe, miroque modo à morbis liberare, quotidiana documenta teſtātur & experimenta, ob nullam cauſam aliam, quam quia vnū alterius Anatomiam habet & ſignaturas. Atq; huc pertinet modus demonſtrandi per ſimilitudinem, quo ſæpe ſummus rerū Creator diuinas ac occultas res ſolet patefacere, vt ſupremam idearum ſimilitudinem referant atq; demonſtrent.

Omnes enim herbæ, flores, arbores, aliaque ex terra naſcentia ſunt ſigna magica à Deo cōceſſa, per quorum cognitionem ad veram medicinā, id eſt, ſignatum peruenitur. Signa igitur quæ natura externe prodit, intrinſecæ cuiuſdā ac latētis virtutis indicia ſunt, ſemperq; ſignatum internuſq; nucleus per externam phyſiognomiam deſignatur.

Hinc multorum morborum curatio, quia promanant ab aſtrali impreſſione firmamenti maioris mundi, non promiſcuis remediis perficienda

ficienda eſt, ſed per influentiam aſtronomicam, id eſt, per ea vel cum iis, quæ analogiam habent ad majorem & minorem mundum, in quibus eſt vera magnetica vis firmamenti, & impreſſio cœleſtis morbis reſiſtendi. Hanc influentiam ac ſignaturam à ſtellarum complexu ac radiis plantis quibuſdam illis ſubjectis, videmus impreſſam, quæ in hypericone ac perſicaria eſt evidentiſſima maximeq; conſpicua, illud enim exilibus foraminibus perforatum, hæc foliis macula rubentibus, ac ſi gutta ſanguinis ſuper ea decidiſſet, cernitur.

Ejuſmodi quoq; ſignaturæ reperiuntur, in aro, dracunculo & aliis, morborum cognitioni maxime inſervientes, ut ita non ſufficiat Botanico naturasque herbarum inveſtiganti, in externis ſignaturis acquieſcere, hoc eſt, externa tantum plantarum veſtimenta diverſoria & habitationes deſcribere, internum autem illud principium operandique virtutem, quæ eſt creatoris imago creaturis implantata, ſomnolento & noxio præterire ſilentio. Omnino enim neceſſe eſt, in rerum natura dari aliquid, in quo roſa latitet hieme, quod ſcilicet elementis utcunq; etiam modo corruptis, ſpecierum ſignaturas inviolatas contineat, adque novorum individuorum procreationem ſervet incorruptas, alioquin novæ rerum ſpecies produci non poſſent. Id vero nihil aliud eſt

Quæritur, roſa ubi latitet hieme?

quàm balſamum radicale, vitale, ſpirituale, Cœleſte, actionum omnium in natura principium, cui vni & ſoli accepta ſunt ferenda, quæ nec craſi elementariæ, nec ſenſui, nec manifeſtis qualitatibus aſſignari poſſunt & debent. Hoc enim in corruptionibus rerum non interit, ſed elementis & mixtis qualicunq; etiam modo diſſipatis, ſeruatur. Sic granum, quod terræ committitur, putreſcit, reſoluitur, perit, ac radicale balſamum ſeruatur, in quo totius ſeminis anatomia & poteſtas viget, nouaq; reuolutione in mundanum theatrum progrediens nouũ fabricat corpus officiis deſtinatis accommodatur. Hoc ipſum principium variis nominibus appellatur, ab aliis dicitur enim balſamus vniuerſæ naturæ, ſulphur vitale, radicale ſemen, materia prima, mumia balſamita. Deliteſcit autem non in alimentario quo perfunditur humore, nec in fæculentis & craſſis ſordibus, ſed in excellentiori quadam humiditate deprehenditur, quoniam externis iniuriis impreſſionibusq; magna vi ſolet reſiſtere, ſpecierumq; ſignaturas inuiolatas ad nouorum indiuiduorũ productionem conſeruat. In animantibus & plantis vniuerſam corporis anatomiam animale hoc balſamum occupat, in certis tamen animantibus certam magis partem vt cor, proque diuerſa impreſſione, tinctura & confluentia, ꝓprietate, & differentiis diuerſas quoq; produ-
cit

cit actiones. Huius igitur balſami virtute plantæ quædã partesq; animalium morbis quibusdam antipatheticæ ſunt, huius inquam balſami vi ac virtute, animalium quorundam partes, corporis humani partibus ſunt ſympatheticæ, iuuando illa, corroborando atq; in vigore radicali conſeruando: teſtatum id facit medicamentum à me confectum, liquor ſcilicet ille potabilis, cordis vitæq; ſpiritibus gratiſſimus, debili memoriæ roborandæ, iudicioq; firmando, cerebro prætetea vertiginoſo, paralytico, ac epileptico ſanando, colicæ flatulentæ ac frigidæ, nec non podagricis chiragrisq; infirmitatibus & doloribus profligandis, (abſit fucata iactantia, quotidianis enim experimentis id patefactum habetur & compertum, & teſtabuntur ſanati) accommodatiſſimum. Hoc eſt medicamentum, cui præparando integra fere æſtas danda eſt, omnis vulcanicæ violentiæ, corroſionis & malignitatis expers, conſtatq; ex merè vegetabilibus, animaliumq; quorundam partibus. Reperitur autem id ipſum quocunq; tempori apud me præparatum.

Secretum autoris, cerebro catarrhoſo conuenientiſſimum.

Ac licet quidam hoc meum inuentum, ſuperciliosa quadam fatuitate ſibi omnia tribuentes ſint deriſuri, aliis perſuadentes, non poſſe Hippocratis aut Galeni aſſeclas, niſi ex Paracelſico aut Lulliano commentario ſapere, malo tamen ἐν τῷ ἔργῳ & experimento cum omnibus

iis.

iis, qui eo ad nominis Diuini celebrationem, & dictorum morborum profligationem utuntur, & usuri sunt, acquiescere, quam blandis ac bracteatis, ut illi faciunt, verborum lenociniis, mundum decipere. Sed ad priora. Hoc igitur radicale principium, has inquam rerum signaturas qui neglexerit, nec intimius inspexerit atq; cognoverit, medici nomen non meretur. Et certe si per nihil aliud, hujus tamen mysterii cognitione admirabilis in sua arte evadit medicus, quod Hippocrates de iis pronunciat, qui morituros & salvandos prænoverint.

Morbos singulos habere sua signa morborum cognitioni inservientia, negari non debet, eademq; quoq; signa reperiri in remediis à natura ita signatis, ut in totum & vere dixisse liceat, hic morbus est hujus remedii morbus, & hoc remedium est hujus morbi remedium, ut tussilago est remedium obstructi pulmonis, quia gerit ejusdem signa, lingua cervina & scolopendrium infarcti & tumefacti splenis remedium sunt, quia splenis exhibent signaturam. Unde apparet, ex signis remediorum naturas cognosci posse, Sympathiasq; ac antipathias mysterium, tum rerum tum qualitatum medico maximo esse emolumento, proindeq; secretioris ejusmodi philosophiæ peritos, sagacesque rerum naturalium exploratores admirandas actiones posse producere. Et

Et quoniam modus ut in aliis non utique manifestus eſt ac evidens, ſed occultatus, miraculoſarum illarum actionum cauſam dæmonum præſtigiis aſſcribunt imperitiores, tali ſc. Magiæ, quæ Goëtia dicitur, à luctu, & dæmoniaca, eſt enim malorum ſpirituum iuxta ſepulcra invocatio, cujus germana ſoror eſt Necromantia, quæ ad vocandos defunctorum manes ſanguinem humanum, quo dæmones effuſo delectantur, vel ſaltem nigri pecoris cruorem requirit.

Magia vetita quæ?

His Magiæ ſpecieb. imbuti multa faciunt, quæ nullo modo per cauſas & media naturalia effici potuerunt, ſed neceſſariò referri debent ad ſubſtantiam aliquam incorpoream, quæ occulte cum ipſis magis operatur: faciunt enim ſtatuas è ligno vel alia materia loqui, & ad propoſitas quæſtiones reſpondere, moverique loco progreſſivo: deinde manifeſtant etiam quædam occultiſſima, & quæ humana eis ratione nota eſſe non potuerunt, ut res quæ geruntur, vel dicuntur in remotiſſimis regionibus, quæq; quis dixit vel fecit: Hæc autem eſſe mentis cujuſdam ſublimioris opera, quàm eſt humana, prædictasq; operationes non perfici cauſis naturalibus, ſed ſupra omnis corporeæ naturæ poteſtatem eſſe neceſſe eſt. Vera Magia & naturalis, quæ cauſis nititur naturalibus, licet non ita ſenſui obviis, ſed abditioribus & recon-

ditis,

ditis, nihil aliud eſt, quàm lapidum, quàm herbarum, quàm mineralium, quàm animalium, quàm aſtrorum cum his conſenſus vel diſſidii ſcientia, quam exactè callere & didiciſſe ſapientiæ opus eſt, legi diuinæ non contrarium.

Et hanc magiam quam omnes ſapientes, rerumq; cœleſtium & ſublunarium ſolertiſſimi indagatores ſemper approbarunt, vt quæ in operum Dei admirationem explorantem ducat, qui callent, multarum abſtruſiſſimarum rerum ſcientia clarebunt, quamuis paucos hodiè inuenias, qui exactam huius cognitionem habeant, niſi perditos quoſdam ardeliones, qui ob pecuniæ aucupium animas dæmonibus deuouent, mentiri non erubeſcunt, omnia ſe ſcire & præſcire gloriantes, ſicq; veram magiam nefandis nugis defœdantes, & cum Goëtia confundentes.

Occulta annulorum ſub certo aſtro ſculptorum vis.

Cæterum, quod in præſenti noſtro inſtituto minimè prætereundum fuit, non parum enim lucis afferet & veritatis, ad myſterium noſtrum vlterius explicandum, in experimentis non fallacib. eſt, operationem aliquam eſſe & virtutem annulorum confectorum ex auro, argento, aurichalco, aut quouis metallo, ſtellæ, cuius quis ſibi virtutem conciliare cupit, dedicato, defixo in annuli cauitatem cum ſubiecta herba ſtellæ huic Sympathetica, lapide: his enim animum exhilarari, morboſque profligari gra-

graues autores tradunt, Trallianus, Gordonius, Mesue & alii.

Sic Gyges Lydorum rex annulo suo lapidem Draconis capite exemtum incluserat, sese, Regem & astantes occisurus, vt impune cum Regina concumberet, inuisibilem reddidit. Et Alexander Trallianus Herculis imaginem Leonem suffocantis annulo inclusam colicis mederi scribit. Ferunt & Eudæmum Philosophum annulos contra serpentum morsus, fascinationes & morbos concinnasse. Tradit quoque Iosephus l. 8. antiquit. c. 2. Se vidisse præsente Vespasiano Imperatore, Eleazarum quendam de gente Hebræa, naribus cuiusdam obsessi, annulum, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, dæmonemq; de naribus odorantis extraxisse, qui cum repente in terram concidisset, Eleazar coniurationis Salomonis Cantico dæmonium proscripsit. Idem Salomonem Magiæ fuisse peritissimum, & Mosen Hebræorum legislatoram in Ægypto Magiæ initiatum annulos amoris & obliuionis fecisse, annulumque obliuionis dedisse Æthiopissæ, vt ipsius obliuisceretur, quo etiam facto in Aegyptum liberè ipsum remigrasse prodidit, non quidem superstitiosa dæmonum magia, cuius eum accusabant Apollonius & Lysimachus, verum à Iosepho propterea refutati, sed ea,

quæ

quæ per ſacroſancta nomina & precationes, angelorumq; bonorum implorationem perficiebatur. Teſtes Euſebius de præpar. Euang. l. 8. c. 2. Ioſephus contra Appion. in Act. Apoſt. c. 7. Plin. l. 3. c. 1. Magian quoq; ab Ægyptiorum ſacerdotibus didiciſſe & calluiſſe Empedoclem, Pythagoram, Democritum & ipſum Platonem in confeſſo eſt.

Vnde non omninò vana eſſe elicitur, quæ de cura characteriſtica, quæ ſculptis imaginibus & de collo appenſis naturales operationes perficit per cœleſtes proprietates ſiderum mirabili influentia cum noſtris corporibus concordantium, non inquam plane vana ſunt, quæ antiquiſſimi naturę exploratores de verbo ſcripto ſeu characteribus & ſigillis, certis temporibus ſecundum cœli virtutem & influxum fabrefactis, citra omnem, quam ſola myſterii huius ignorantia finxit, ſuperſtitionem, citra nominis diuini prophanationem & offendiculum, vllamq; fidei ac religionis violationem, literis monimentisq; conſecrarunt, quæ licet hactenus poſtremiſq; hiſce temporibus occultata & abſcondita delituerunt, altoq; ſilentio compreſſa apud quoſdam, qui illis ſunt abuſi potius quàm legitimè vſi, cum ad ſuperſtitiones prolapſi, primordia non intelligentes, plus iis tribuere ſunt auſi, quàm rerum omnium creator Deus conceſſit, voluitque eſſe per ea pate-

patefacta; Tantum vero abest, vt hisce imaginibus per se virium quid tribuam, characteresq; seu nomina constellata virtutem habere ratione figuræ, affirmem (cum figura, numerus, magnitudo, situs, continuiq; solutio nullius sunt actionis principia) vt, nisi aliud sit agẽs mouensque, cuius potestate characteres sunt efficaces, plane negem. Tamen inuidiæ fenestrâ patefacta lucem ea videre sum passus, vt cognitio veri, quæ bonum quoddam & perfectio intellectus est, elucescat, ac clarius cernatur, quantum inter veras & physicas signaturas & superstitiosas ac illicitas intersit, tum speculatiuè & noscendi tantum causâ, non etiam vtendi & exercendi modo quædam scire licitum esse & concessum. Nulla enim virtus vel in cœlo vel in terra, quæ non descendat à Deo: sic medicamenta sunt corpora visibilia, verba corpora inuisibilia, siue herba siue verbum sanet, in causa est Deus, id est, spiritus Dei naturæ coadunatus per verbum fiat. Vnde ipsa herba non est medicina, sed hæc in illa latet inuisibiliter à Deo videlicet insita. Quapropter non protinus ad orcum vsq; sunt damnanda, insulseq; deridenda, quæ à sensibus sunt remotiora, & causas habent abstrusas. Gemmarum miracula quis non obstupescit? Plurimas certè iis inesse facultates naturales negari non potest nec debet, præsertim si certis sub constellatio-

N. cur Imaginum hîc fiat mentio?

Quomodo characteres sint efficaces?

nibus ſculptæ, imaginibusq; ac ſignaturis impreſſæ fuerint & ſignatæ. Ac planè vanum eſt, quod quidam putant, effectus gemmarum quarundam prouenire vi magica, nec naturales eſſe, proficiſcique ex Magorum ſchola, qui prætextum ſuis veneficiis quærant per gemmas certis conſtellationibus ſculptas. Smaragdum mortui Domini digitis, quibus fuit geſtatus, obſilire, cognitum eſt & compertum. Turcoſiæ quoq; vires quis nõ miratur? Et innumera poſſunt non tantum gemmarum, ſed etiam plantarum experimenta coaceruari, quæ ſi non vbiq;, & ſemper reſpondent, non arguenda ideò ſunt mendacii, quia non omnia vbiq; & ſemper concurrunt, & raritas effectus ſeu ſingularitas effectus non tollit cauſam in natura. Rerum enim miracula perpetrantur per debitam cauſarum naturalium agentium cum diſpoſitis patientibus applicationẽ, adeò occulte, vt cauſa videatur remotiſſima. Itaq; veſanum eſt diabolicis machinamẽtis protinus aſſcribere, quæ à noſtris ſenſibus ſunt remotiora, non cogitantes, latentem naturæ vim quæ diuinum diuinæ potentiæ eſt inſtrumentum, multum poſſe ſine diabolorum ope & auxilio. Sic veſani ſunt, qui ſuperſtitionibus dediti etiam manifeſtiſſima pene præ ignorantia aut ſtolida dubitatione, ex occultis prodire cauſis aſſerunt, vt in eodem veſaniæ pelago nauigant, qui præter odorem

Taxatur quorundã vanitas, & inſcitia.

NB.

NB.

colo.

colorem & ſaporem nullas alias vires plantis quibuſdam ineſſe arbitrantur, quaſi naturalis illa cœleſtium cum elementaribus conſpiratio efficere non poſſit, vt præter qualitates primas tactiles & ſenſuales occultas etiam vires poſſideāt ſine magicis incantamentis anili & ſuperſtitione, id quod naturales cum experientia effectus demonſtrant. Quare in ſingulari facto, non aliam præterquam quæ nobis videtur eſſe, ſtatuere cauſam, temerarium duco. Quis enim negare poteſt, diuinitus aut genii alicuius virtute, aut etiam cauſis accidentariis & fortuitis, poſſe produci effectum ſimilem naturali. Et ſufficit Phyſico oſtendiſſe effectum ſimilem vel talem eſſe cauſarum naturalium, aut ſemper aut plerunq;. Et licet non ſemper reſpondeat euentus, non tamen ideo naturæ motus eſt denegandus, ſiquidem ad vnum ſæpè effectum rarò concurrunt cauſæ omnes, quod licet ex illis æſtimare, quæ ob raritatem, varietatē & ſingularitatem pro miraculis habentur & prodigiis, hæc enim cauſas habent naturales, raro tamen ad effectum talem diſpoſitas, aut omnes paratas. Itaq; ſi effectus eſt naturalis, etiam cauſa talis erit, & contra. Iam a. imaginum ſub certis aſtris ſculptarum effectus naturalis omnino eſt, ergo cauſam quoq; naturalem eſſe neceſſe eſt. Licet vero hæc ſit occulta & abſtruſa, atq; ſenſibus exterioribus remotior, non NB.

tamen illico ad diabolicam quandam potestatem confugiendum, sed attendendum, quibus auxiliis quibusque causis concurrentibus fiat aut non fiat effectus, èq; mirabilib. causis naturalibusq; effectis mirabilis potius Dei potentia agnoscenda & prædicanda, qui cum tantas virtutes tamque mirabiles in naturam manifestam inseuit, quantus, dic amabo te, ipse in suis occultis erit? His ita præstratis, pro vita salubriter producenda, honoribusq; ac diuitiis augmentandis Iouis sigillum atq; imago fabricatur sculpiturq; in lapide albo vel claro, vel etiam argento puro aut stanno, ipso tamen Ioue, quod inprimis in hoc mysterio obseruandum est, existente vel in suo domicilio, vt sagittario vel piscibus, vel etiam exaltatione, vt Cancro, libero ab omnib. impedimentis, præcipuè vero à radiis malis Saturni vel Martis: in angulo etiam sit orientis vel Medio Cœli, ascendens in circulo augis, directus, velox cursu, non à sole combustus, orientalis in gradib. lucidis & fortunam augentib. in Lunæ vel Veneris trigono aut sextili, quæ omnia diligentissimè ab Astrologiæ perito obseruari necesse est.

NB.

In sigillis conficiendis quid necessariò obseruandū?

Sic idem Iupiter contrarium operabitur, si retrogradus fuerit, combustus, afflictus à Saturno vel Marte, in malo cœli loco, non in domicilio vel exaltatione, &c. Idemque iudicium esto de cæteris etiam Planetis;

Eun-

Eundem in modum fabricatur Imago Martis in 1. facie Scorpionis orientis, contra timiditatem & pusillanimitatem. *Sigill. Martis cōtra timiditatem.*

Ad fauorem Regum & principum conciliandum, morbosq; calidos cordiales curandos, Imago Solis in auro puro prima Leonis facie ascendente: ipse vero Sol in Leone sit fortis & fortunatus: *Sig. Solis.*

Ad lætitiam, venustatem roburque corporis imago Veneris poma floresq; tenentis manu ascendente cum ea prima facie Libræ, Piscium vel tauri. *Sig. Veneris.*

Ad ingenium & memoriam acuendam imago Mercurii orientis cum prima geminorum facie vel Virginis: vel contra morbos, odia, & itinera feliciter conficienda à gradu 17. Virginis usq; ad finem fere eiusdem signi: *Sigill. Mercurii.*

Ad podagram curandam, indubitanter valere pisciū figuram in auro vel argento, seu auro argento permixto, sculptā, sole permeante Pisces in ascēdente aut domo decima, ab infortuniis saluo & libero, domino etiā signi videlicet Ioue Saluo: vel etiā Luna mediū cœli tenente, Marte non præsente, & Ioue non retrogrado, Soleq; supra terrā existente, si piscium imago fiat in prima piscium facie, eundem præstare effectum antiquissimis monimentis proditum reperitur: in secunda vero facie factam sanare tibiarum morbos, in tertia morbos genuum & coxarum: *Sigil. Piscium Secretum ad podagram.*

Forma tauri: Ad morbos gulæ & colli faciebant figuram tauri in facie tertia, Sole existente supra terram, eamq; in cupro multum rubente.

Figura arietis, Martis & Saturni. Ad morbos capitis difficiles & difficulter curabiles, fabricatur figura arietis, Martis & Saturni, vtroq; existente directo, Ioue non constituto in ariete, nec Venere in Scorpio, nec Mercurio in tauro, à gradu primo vſq; ad 5. primæ faciei arietis: Sole autem existente in ariete eandem obtinebit virtutem.

Sigillum Lunæ. Ad bona & honores adipiſcendos, morbosque cerebri frigidos curandos imaginem Lunæ conferre in puriſſimo argento vel cryſtallo, ita vt Luna exiſtat in Cancro, aque infortunis ſit libera, in oriente fortis & fortunata, experimentis patefactum eſſe Doctores antiqui aſſerunt, adq; eundem quoq; effectum conſequendum poſitus eiuſdem in tauro efficax eſt, quo in ſigno exaltatur:

Cancri figura. Ad ventris ægritudines curandas figura Cancri facta hora Saturni, cancro exiſtente in medio cœli, & Saturno in ſecunda facie, omni auro præſtare dicitur, omnibus morbis reſiſtendis expellendisq; idonea.

Sig. Capricorn. Ad triſtitiam abigendam & melancholicam deſipientiam, figuram Capricorni prodeſſe proditum eſt, ita tamen, vt Mercurius non ſit retrogradus, ſitq; cum Venere ſupra terram, Venus autem ſit in parte orientali, Saturnus verò

ſub

ſub terra: conficiendum autem ſigillum eſt in prima facie, Solis aut Mercurii die, Solis tamen hora:

Ad ſenſum corruptum & deperditum, morbosq; manuum inprimis dextræ commendari video Imaginem Sagittarii factam de auro vel argento in prima facie primi gradus vſq; ad 5. die Solis & hora eius: hæc figura habet vim expellendi infirmitates, Saturni, Veneris & Martis, oportet autem Saturnum non eſſe retrogradum, nec Martem in 12. domo, ſicut nec Iouem in quarta. Sol vero ſupra terram exiſtat.

Atq; hæc ſunt ſigilla & ſculptura Planetarum & conſtellationum quarundam Cœleſtium, à diuerſis autoribus repertæ, ſequuntur ordine, quæ in antiquiſſimorum Sophorum & Doctorum monumentis & Codicibus, & à verbo ad verbum huc transſcriptæ, conſignatæ imagines inueniuntur, quæ multarum mirandarumq; virium eſſe perhibentur, ſi in conuenientibus lapidib. ſculptæ magna cum reuerẽtia, & deuotione (ſed abſit ſuperſtitio) geſtentur & cuſtodiantur: & primo quidem inter vetuſtiſſimi illius & ſummi Rhagaelis arcana fuerunt.

Draconis formoſi imago, ſi in Rubino ſiue in alio lapide ſimilis naturæ ſculpta fuerit, ſcias virtutem eius eſſe in augendis bonis huius ſeculi, geſtantemq; hilarem & ſanum efficere. *Inuenta Rhagaelis.*

Falconis imago, si in Topatio sit, ad acquirendam beneuolentiam Regum, principum & magnatum facit.

Astrolabii imago si in Granato sculpta fuerit, virtus eius erit, sanum reddere gestantem, & ab omnibus ægritudinibus, aduersisque casibus in itinere liberum.

Asini imago, si in Chrysolito sit, virtus eius erit futura prognosticare & prædicere. (quantum sc. potest euadere in humanam imbecillitatem, verè enim futura prædicere solius est Dei.

Arietis vel capitis hominis cum barba imago in sapphyro sculpta virtutem habet sanandi, & liberandi à multis infirmitatibus, & à carcere, omniq; molestia, estq; imago regia, dat enim dignitates & honores, ac in altum extollit.

Ranæ figura si in berillo sculpta erit, virtutem habet inimicos reconciliandi, & amicitiam inter homines, si discordes ipsâ tetigeris.

Camelini capitis, vel duarum caprarum inter myrrhi arbores imago si in Onyche sit, virtutem habet conuocandi, congregandi, & constringendi dæmonas, si quis secum portauerit, & in somno facit terribilia videre ac mirabilia.

Vulturis imago si in Chrysolito sit, virtus

tus eius erit dæmones frenare & congregare, defendere locum, in quo ponitur à malis ſpiritibus, & ab eorum infeſtatione, geſtantiq; dæmones facit obedientes.

Veſpertilionis imago ſi in Heliotropio ſculpta erit, geſtanti potentiam dat reſiſtendi dæmonibus.

Hominis bene ornati imago & habentis aliquid pulcri in manibus, ſi in Cornelio ſculpta erit, virtutem habebit ſtringendi ſanguinem, & ad honores confert.

Leonis vel Sagittarij imago, ſi in lapide ſit, ad venena valet, & à febre liberat.

Hominis armati cum arca & ſagitta imago ſi in iride ſculpta fuerit, virtutem habet cuſtodire geſtantem, & loca, in quibus verſatur, à malo.

Hominis imago cum enſe in manu, ſi in Cornelio ſit, virtutem habet pręſeruare locum in quo erit, à fulgure & tempeſtate, & geſtantem à vitiis, & à faſcinatione cuſtodit.

Tauri imago ſi in Praſſio ſit, ad maleficia iuuare dicitur, & in magiſteriis gratiam præbet.

Vpupæ figura cum Dragontea herba ante ſe, ſi in Beryllo ſit, virtutem habebit aquaticos prouocare ſpiritus, & loqui cohibere, deque quæſitis ab eis reſponſa recipere.

Hominis imago cum dextra manu erecta ad cœlum, ſi in Chalcedonio ſit, virtus eius erit

vincere ciuiles lites, & gestantem reddere sanum, & in itineribus, ac à causis noxiis præseruare.

Dei nomina in Ceraunia si sculpta fuerint, virtutem habebit præseruare loca, in quibus erit hæc imago, à tempestatibus, & potentiam victoriamque dare gestantibus contra inimicos suos.

Ceraunia candidus lapis est crystallini splendoris, siderum fulgorem rapiens.

Vrsi imago si in Amethysto sit fugiendi dæmones virtutem habet, & hominem ab ebrietate defendendi & præseruandi.

Hominis armati Imago in magnete sculpta, gestantes in bello reddit victoriosos. Hactenus Rhagael.

IMAGINES SEV SIGILLA Chaelis.

Inuenta Chaelis.

CHael vnus ex filiis filiorum Israel, antiquissimus Doctor, cum in deserto esset, obseruauit, & sculpere fecit multas secundum cursum signorum & planetarum figuras, & maximum effectum in eis agnouit, vtque hæ imaginum virtutes posteris paterent, librum composuit, ex quo sequentia sunt excerpta Sitq; benedictus Deus, qui terris tales virtutes dedit in salutem humani generis. (Hæc verba reperiuntur in ipso libro à Chaele conscripto statim in principio.)

Homi-

Hominis figura sedentis post aratrum, cum longa barba, vultuque longo & supercilijs curuatis, in cuius collo sint quatuor homines iacentes, & qui teneat in manibus vulpẽ & vulturem, si talis lapis, in quo hæc erunt sculpta, collo suspendatur, ad omnes plantationes valet, & ad inueniendum thesauros, nam si sub ceruice iturus in lectum posueris, in somno videbis thesauros, ac modum extrahendi: est & alia eius virtus, scilicet conferre ægritudinibus brutorum, cum aquam biberunt, in qua hic lapis lotus fuerit, debet autem sculpi in die & hora Veneris.

Qualis v. sit lapis, nõ significatur.

Hominis imago habentis in collo clypeum, & in capite galeam tenentis in manu gladium, ac conculcantis sub pedibus serpentem, in Iaspide rubeo sculpta, si collo suspẽdatur, omnes superabit inimicos in prælio, & maxime si commissum fuerit die Martis.

Equi imago habentis Crocodilum supra se in hiacyntho sculpta, virtutem habet reddere gestantem victorem in ciuilibus causis, amatum, morigeratum, efficit & amabilem, debetque in auro ligari, quia ex auro virtus eius augmentatur.

Hominis figura sedentis, & mulieris stantis ante eũ capillis sparsis versus renes, & viri sursum aspicientis in Cornelio sculpta, virtus eius erit, ab omnibus hoc lapide contactis bene-

beneuolentiam acquirere: lapidi autem debet ſupponi parum ambræ, & terebinthinæ.

Equi ſpumantis & feruidi, ſuper quem vir niger ſedeat cum ſceptro in manu, figura ſculpta in hemathite, regnandi poteſtatem prębet, & amiſſam gratiam reſtaurat, debetq; in æquali pondere auri & argenti ligari.

Hominis ſedentis cum accenſa candela in manu imago, ſi in Chryſolito ſculpta fuerit, geſtantem diuitem efficit, debetq; in puriſſimo auro ligari.

Cerui aut venatoris, aut canis, aut leporis figura ſculpta, virtutem habet frenandi dæmones, lunaticos, phreneticos.

Mulieris imaginem habentis in vna manu auem, & in alia piſcem ſculptam, ſcias virtutem habere in capiendis piſcibus & auibus; debet in argento ligari.

Imago cuius anterior pars eſt equus, poſterior vero capra, ſi in aliquo lapide ſculpta ſit, dat fortunam in alendis & armandis animalibus ſeu beſtiis omnium generum, debetque in plumbo ligari.

Mulieris ſedentis cum tuba in equo, ſeu militis currentis cum cornu ad collum, & cum arbore ante ſe, figura ſculpta in aliquo lapide venatoribus venandi gratiam præbet, ſi ſecum portauerint.

Hominis flexis genibus ſurſum reſpicientis, & tenen-

& tenentis pannum figura, ſi in lapide ſculpta erit, ac quis ſecum portauerit, dat gratiam & diuitias in rebus emendis & vendendis.

Scorpionis & Sagittarij ad inuicem pugnātium figura, ſi in aliquo lapide ſculpta fuerit, maleuolos & diſcordes efficiet concordes, inimicos amicos, ligetur autem in argento.

Vulturis imago cum ramo oliuæ in ore ſi in pyrite ſculpſeris, tecumq; portaueris in argenteo annulo, ad multa conuiuia vocaberis, & omnes te aſpicient cum admiratione & ſtupore.

Arietis & Leonis medietatis figura, ſi in aliquo pretioſo lapide ſculpta fuerit, ſi diſcordes cum ea tetigeris amabiles & concordes efficientur, debetq; in argento ligari.

Mulieris in ſuperiore parte, in inferiori verò piſcis figura, quę vna manu ſpeculum teneat, & in altera manu ramum, in hiacyntho ſculpta, digitoque in annulo aureo geſtata, inuiſibiles reddit, voluendus autem annulus cum lapide verſus palmam eſt, palmaq; claudenda.

Baſiliſci, cuius pars vna eſt fœminæ, inferior vero ſerpentis figura, ſi in aliqno precioſorum lapidum ſculpta fuerit, virtutem habebit cuncta fugandi animalia venenoſa.

Baſiliſci pugnantis cum Dracone figura, & deſuper ſit caput hominis in Cornelio ſculpta, ſi collo appendatur, geſtanti dabit virtutem

ſuperan-

ſuperandi omnem beſtiam tam terrenam quam marinam.

Hominis nudi inflati figura, cum alterius hominis figura bene induti, ac tenentis in vna manu ſcyphum, in altera vero Ramum herbæ, ſi in Gagate lapide ſculpta fuerit, virtutem habere ſcias liberandi ab omnibus febribus, ſi per triduum quis ſecum portauerit.

Hominis ſtatuam habentis caput bouinum, & pedes aquilæ, ſculptam in aliquo lapide ſi tecum portaueris, nullus hominum de te male loquetur.

Hominem flectentem genua, & ſurſum aſpicientem, & manu tenentem, pannum in Turcoſia ſculptum, ſcias valere ad emendas & vendendas res.

Scorpionis & Sagittarij inter ſe bellantium figura in aliquo lapide ſculpta, & ligata in annulo ferreo ceræ impreſſa, ſtatim inter ſe diſcordes efficit, quoſcunq; ea tetigeris.

Arietis figuram cum medietate bouis in aliqua gemma ſculptam, virtutem habere ſcias, ſi in annulo argenteo ligata fuerit, vt quoſcunque ea tetigeris, confeſtim tales concordes fiant.

Fœminæ in ſuperiori & in inferiori parte figura piſcis, quæ in vna manu teneat ſpeculũ, & in alia ramum, ſi in Hiacyntho ſculpta fuerit, ligataque annulo aureo inuiſibilem reddit, quando-

quandocunq; volueris: eſt autem ſigillum cera cooperiendum, digitoque palmam verſus geſtandum.

Hominis arantis figura, & ſupra illum ſit manus Domini faciens ſignum, & iuxta illud ſculpta ſit ſtella, ſi in aliqua gemma ſculpta fuerit, & honeſtiſſime geſtaueris, in qua regione eris, à tempeſtate non peribis, & fructus terræ ſimiliter in illa non peribunt.

Viri iuuenis tenentis in capite coronam, & ſedentis ſuper thronum quadrupedem, & ſub quolibet pede ſit vir ſtans tenens cathedram collo, ſitq; circa caput ſedentis circulus, & manus eius ſint erectæ ad cœlum, ſi hanc figuram ſub Hiacyntho albo ſculptam repereris, poſuerisq; hunc lapidē in argenteo annulo, in æquali pondere ad lapidē, & ſub lapide modicū maſtichis & terebinthinæ, ac feceris ſigillum in cera, geſtauerisq; ad collum, à Regibus & principibus impetrabis, quicquid volueris, iuſtiſſime autem & caſtiſſime eſt geſtandus.

Serpentis figuram habentis ſupra dorſum virum, & viro inſideat coruus, ſi in aliquo lapide ſculptam inuenies, qui hunc lapidem ſecum portarit, omnibus abundabit, & erit aſtutus atq; prudens.

Viri ſtantis ſupra draconem, qui in manu teneat gladium, figuram, ſi in hæmatithe ſculptā inuenies, pone in annulo plumbeo, vel ferreo,

reo, & obedient ei omnes ſpiritus ſubterranei, & reuelabunt ei omnes theſauros leui carmine, necnon extrahendi modum ipſi oſtendẽt.

Viri ſtantis & habentis loricam indutam, & in capite galeam, in manu vero gladium euaginatum, figuram, ſi in aliquo lapide ſculptam inuenies, & in annulo ferreo tanti ponderis ligaueris, ferenti hunc in prælio nemo reſiſtere poterit.

Viri barbati habentis longum vultum, & curuata ſupercilia, ſedentis ſuper aratrum inter duos tauros, figuram, ſi ſculptam in aliquo lapide inueneris, ad plantationes & ad omnem culturam valet, ad inueniendos theſauros, & bellandum, conuertet inimicos in amicos, & in multis infirmitatibus valet, & ſiquis eam portauerit, fugient ſerpentes à facie eius: epilepticos quoque ſanat, & ſi infans eum portauerit ad collum, timorem ab eo expellit, & vexationẽ malorum ſpirituum, & ſi æger portabit, ſanitatem recipiet, vtq; maiorem virtutem habeat, debet poni in annulo ferreo, in duplici pondere ad lapidem.

Aquilæ ſtantis figura, ſi in Æthite ſculpta & in annulo plumbeo poſita fuerit, ferentem reddit acceptum & amatum ab hominibus, & animalia obedient ei.

Arietis & ſimul Leonis figuram ſi in aliquo pretioſorum lapidum ſculptam inuenies, &

in argen-

in argenteo annulo ligaueris, ſi cum eo diſcordes tetigeris, concordabunt.

Capricorni ſignum ſculptum in Cornelio, aut in alio lapide, in annulo argenteo liga, & tecum porta, nec enim perſonaliter, nec oraliter ab inimicis læderis, nec iudex contra iniuſtam ſententiam dicet, in negotiatione & honore abundabis, & amicitiã multorum acquires, & omnes faſcinationes, quæ contra te factę fuerint, deſtruentur, in prælio quoq; nullus inimicus, quam etiam fortis fuerit, tibi reſiſtere poterit. Hæc Chael.

SIGILLA SEV IMAGINES *Hermetis.*

HErmes libro quadripart. 14. has commemorat imagines. Hominis imago ſculpta in diadocho, ſtantis, & magnæ ſtaturæ, tenentis in manu dextra obolum, & in alia ſerpentem, ſitque ſuper caput hominis figura Solis, & proſtratum teneat ſub pedibus Leonem, ſi poſita fuerit in annulo plumbeo cum modico arthemiſiæ ac radice fænugræci, tecumque habueris in ripa fluuij & vocaueris aquaticos ſpiritus, ab eis de quæſitis reſponſa accipies. *Lapis eſt berillo ſimilis.*

Hominis figura ſtantis ac tenentis faſciculum herbæ collo appenſum cum groſſitie re-

num & amplitudine ſpatularum, ſi in viridi Iaſpide ſculpta erit, ſcias ipſam auxilium præbere febricitantibus, & à febre liberare, & ſi quis artem medicinæ exercet ſecumq; portauerit, in diſcernendis ægritudinibus & cognoſcendis medicinis & herbis, in dandiſque potionibus maximam gratiam præbet, inq; omni hæmorrhagia & fluxu ſanguinis iuuat, protinuſq; eum compeſcit.

Turturis marini imago ſi in lapide marino ſculpta ſit, & in annulo plumbeo ligata feratur, non poterit lædi ab aliquo, & à ſenioribus & dominis terrarum diligetur.

Aquarij figura ſi ſculpta fuerit in viridi Iaſpide, & quis ſecum portauerit, lucrum præbet in vendendis & emendis rebus, & ab eo mercatores conſilium quærent, & in ſuum domicilium merces portabunt. Auis quæ in ore folium tenet, & in eius conſpectu ſit caput hominis aſpicientis ipſam auem, ſi in lapide Pangone ſculpta ſit, eamq; in auro ligaueris, & tecum portaueris, diues eris, & locuples, & ab omnibus venerabilis.

Iouis figura, quæ eſt hominis ſedentis ſuper cathedram quadrupedem, ſintq; ibi quatuor homines ſtantes ante Iouem, ſintq; manus Iouis erectæ cœlum verſus, & in capite habeat diadema, ſi in Hiacyntho ſculpta erit, ac in auro ligata, & quis talem annulum ſecum portauerit,

tauerit, ſeu figuram huius annuli impreſſam in cera collo ſuſpendat, à regibus & ſapientibus quicquid voluerit, impetrabit.

Hominis imago habentis vultum Leonis & pedes aquilæ, & ſub pedibus eius ſit draco, & cauda ſit extenſa, in manu vero ipſius hominis ſit baculus, cum quo percutiat caput draconis, ſi in cryſtallo ſculpta erit, aut in aliquo precioſo lapide, & ligata ſit in orichalco, & ſub lapide ſit moſchus & ambra, ſi quis fert ſecum talem lapidem, habebit ſpiritus obedientes, ac magnas facultates accumulabit.

Hominis ſedentis ſupra aquilam, ac in manu virgam tenentis imago, ſi in cryſtallo ſculpta fuerit, & in annulo æreo, ſeu cupreo ligata: ſi quis hunc annulum in die Solis ante exortum ipſius aſpexerit, omnes inimicos ſuos vincet, & ſuperabit, ſi in die Iouis aſpexerit victor belli erit, libenterque omnes homines ei obedient, ſed oportet geſtantem veſtiri albis veſtibus, & à Columbina carne abſtinere. N.

Hominis figura equitantis, ac tenentis in vna manu frenum, & in alia arcum tenſum, & habentis gladium cinctum, ſi in pyrite lapide ſculpta fuerit, & in annulo aureo ligata, & quis ſecum portauerit, eum victorē reddet in præliis, nec quis ei reſiſtere poterit.

Mulieris imago habentis crines ſparſos ſup

mammillas, & in eius conſpectu ſit vir quaſi adueniens, facienſq; ei aliquod amoris ſignũ, ſi in Hyacintho ſeu cryſtallo ſculpta fuerit, ac in auro ligata, & ſub lapide ſit ambra, aloes & artemiſia, ferenti hunc lapidem in annulo omnes obedient, & ſi mulierem cum eo tetigeris, amabit te, & ſi capiti ſuppoſueris, cũ vadis dormitum, quicquid volueris, videbis.

Hominis imago ſedentis ſupra piſcem, & ſuper caput hominis ſit pauo, ſi in lapide ſculpta ſit rubeo, & ipſum ſub tabulam in conuiuio poſueris, nemo comedens cum dextra, ſatiabitur.

Hominis nudi ſtantis figura, & à dextra eius ſit puella ſtans, cuius capilli ſint ligati circa caput, & vir teneat dextram ſuam ſupra collum puellæ & ſiniſtram ſupra pectus, aſpiciatque vultum eius; ipſa vero in terram, ſi in aliquo lapide ſculpta erit, ac in ferreo ligata annulo, & ſub lapide ſit parum linguæ paſſeris, vpupæ, myrrhæ, aluminis, ſanguiniſque hominis, qui hunc annulum portauerit, inuictus erit, nec vllus poterit ei reſiſtere, nec fera aliqua ei nocebit. Epilepticis quoque valet, ſi ceram rubeam ſignaueris cum eo, & ſi ad collum canis ponatur, latrare non permittit.

N.

Hominis imago tenentis in manu flores, ſi in Cornelio ſculpta erit, ac in annulo ſtanneo poſita,

posita, & annulus fabricatus fuerit die Lunæ aut Veneris, 4. 8. aut 12. hora, tange quem volueris hoc annulo, & obediet tibi.

Hominis barbati figuram habentis vultum longum, superciliaque curua, sedentis super aratrum inter duos tauros, habentisque vulturem in manu, in lapide sculptam, scias virtutem habere in plantatione arborum, & inuentione thesaurorum, ac victorem in prælio efficere, serpentes à facie gestantis fugandi: epilepticos sanat, omnemq; vexationem malorum spirituum tollit, debet autem in annulo ferreo ligari, & gestari.

Hominis tenentis falcem in manu super caput suum, figura, & sub pedibus crocodilum, si in lapide sculpta erit, ac in annulo plumbeo ligata, & sub lapide sit parum radicis squillæ, qui secum hunc annulum portauerit, ab inimicis securus erit, & in itinere à latronibus.

Hominis figura tenentis gladiũ in manu, & sedentis supra draconem, si in Amethysto sculpta fuerit, ac in plumbeo annulo, vel ferreo ligata, & in digito feratur, spiritus obedient, reuelabuntq; ei qualescunq; thesauros.

Aquilæ stantis figura si in Æthite lapide sculpta fuerit, & in annulo plumbeo ligata, virtutem habet, qui secum portauerit capiendi multos pisces, nec vlla fera ei nocebit, atque hominibus diligetur.

Hominis habentis in manu palmam figura, si in aliquo lapide sculpta erit, reddit gestantem gratum, & amabilem potentibus & principibus. Hæc ex Hermete.

IMAGINES SEV SIGILLA *Thetelis.*

THetel. vetustissimus Doctor tractans de sculpturis lapidum, ait, has sculpturas in conuenientibus lapidibus repertas, maximam habere virtutem.

Hominis imago sculpta in Iaspide habentis scutum in sinistra, & in dextra idolum, vel aliquid bellicosum, & loco pedum sint viperæ & loco capitis hominis sit caput Galli vel Leonis, virtutem habet contra inimicos, & victorem gestantem reddit, valetque aduersus venena, sanguinem quoque stringit à quacunque parte fluat.

Hominis figura habentis fasciculum herbæ in collo, si in Iaspide sculpta fuerit, virtutem habet discernendi, seu cognoscendi infirmitates, sanguinemque à quocunque loco fluat, frenat, dicuntque hunc lapidem habuisse Galenum. N.

Crucem sculptam in Iaspide viridi, dicunt habere potentiam liberandi gestantem ab aquæ submersione.

Fœmina

Fœmina habens in vna manu auem & in altera piſcem: ſi ſculpta fuerit in Chryſolito, ad negociandum multum valet.

Lupi figura ſculpta in Iaſpide contra aſtutiam valet, & inſana verba prohibet proferre.

Cerui figura in Iaſpide ſculpta virtutem habet ſanandi & liberandi lunaticos & phreneticos,

Imperatoris figura in Iaſpide ſculpta cum capite erecto, geſtantem reddit amabilem ab omni creatura, & quicquid petierit, obtinebit.

Virginis figura cum veſte profuſa tenentis in manu laurum, ſi ſculpta fuerit in Iaſpide, geſtantem efficit ſecurum à ſubmerſione aquæ, nec à Dæmone vexabitur, facitq; potentem, & omnia impetrantem.

Hominis figura habens in manu inſcriptam palmam, ſi in Iaſpide reperiatur, potentem reddit geſtantem principibuſq; gratum. Hactenus Thetel.

SCVLPTVRÆ SALOmoniæ.

VEtuſtiſſimus inuentus eſt libellus in deſerto apud filios Iſraelis, qui quoniã in eo

multa Salomonis opera reperiebantur, Salomoni fuit asscriptus. Titulus libri erat, de Sigillis lapidum secundum nomen tuum Domine, & secundum cursum stellarum.

Hominis sedentis super aratrum figura, habentis collum paruum & prolixam barbam, quatuorq; homines iaceant in collo ipsius, & teneat in vna manu vulpem, in altera vulturem, scias istud sigillum collo appensum ad omnes valere plantationes, omnesq; thesaurorum inuentiones: probationem autem istius
N. sic institues, accipe lanam nigram puram sine tinctura, inuolue lapidem, poneq; inter paleas tritici, & capiti suppone, videbisq; tunc in somno omnes thesauros istius regionis in qua fueris, simulq; habet virtutem sanandi omnes bestiarum languores, si aquam, in qua lotus fuerit, biberint.

Hominem sculptũ in Iaspide viridi, qui habeat clypeum pendentẽ in collo, & supra caput galeã cum gladio erecto, pedibusq; calcet serpentem, appone collo, & non timebis vllũ inimicum, in omnibus rebus eris victor maxime vero Martialibus, debetq; ligari in ære.

Equus gerens in dorso crocodilum in hiacyntho albo sculptus, amabilem facit hominibus & bestiis.

Hominis sedentis figura & mulieris stantis ante eum, habentis capillos extensos vsque ad se-

ad femur, leuantis v. oculos ſurſum, ſi in Cornelio ſculpta fuerit, ſcias virtutem eius eſſe, omnem hominem tam marem vel fœminam reddere obedientem, debetq; in tanto pondere auri ligari, quantum ipſe lapis habet, ſubtus autem pone betonicam & ambram.

Equum ſpumantem cum viro ſupra ſe tenente ſceptrum manu, in amethyſto ſculptum, ſcias illud ſigillum prodeſſe ad omnes res quas habet, qui illud gerit, omneſque principes & primates erunt ei obedientes, debet autem ligari in auro vel argento in duplo ad ſigillum.

Capitis hominis cum longa barba ac modico ſanguinis circa collum, ſi in adamante imago ſculpta reperiatur, ſcias ad victoriam audaciamq; conferre, & corpus ab omni læſione præſeruare, valetq; ad impetrandam gratiam à principibus.

Hominis volentis inſtrumentis ludere figura in ſapphyro ſculpta, gratioſiſſimum omnibus reddit.

Galli imago, vel trium puellarum ſi in Achate reperiatur, hominem gratioſum apud Deum & homines reddit.

Leonis figura in Granato ſculpta diuitias præbet & honores, cor lætificat, triſtitiamq; expellit.

Cerui aut columbi imago in Onyche ſculpta, geſtanti præbet animoſitatem aduerſus dæmonas.

Hominis figura in ſimilitudine mercatoris portantis merces ad vendendum, aut hominis ſedentis ſub centurione, ſi in Smaragdo reperiatur; dat diuitias, victoremque reddit, & ab anguſtiis ſubleuat.

Tauri vel vituli imago in magnete reperta, portanti felicia præbet itinera per omnia loca, valet́q; contra omnes incantationes.

Equi aut lupi figura in Iaſpide reperta febres fugat, ſanguinemq; ſiſtit.

Hominis figura coronati in Topatio geſtantem efficit bonum, morigeratum dilectumque Deo & hominib. præbetq; honores ac dignitates.

Hominis armati cum enſe in manu, ſi in Sardio vel Amethyſto ſculpta reperiatur imago, gerentem acquirere facit perfectam & bonam memoriam, redditq; prudentem.

Cerui vel hirci figura in Chalcedonio reperta ſculpta, virtutem dat augendi diuitias, ſi in capſula pecuniaria reſeruetur.

Leporis imago in Iaſpide portantem à nullo dæmone lædi patitur,

Locuſta marina in berillo ſculpta, rixas conciliat, & matrimonium in amore coniungit.

Nocticoracis figura, quia Palladis auis eſt, ſculpta in lapide qui facit ad ſcientiam, hominem facit ſcientiſſimum & eloquentem.

Pauonis imago ſculpta in conueniente lapide geſtantes reddit diuites. Ho-

Hominis figura interficientis Leonem aut aliam beſtiam cum gladio, geſtantem aſtutum, victorioſum & amabilem reddit.

Hominis tenentis laurum vel palmam in manu dextra imago, portantem efficit cauſarum & præliorum victorem, amabilem & potentem in regione ſua.

Hominis alati figura habentis ſub pedibus ſerpentem ac tenentis caput eius in manibus, geſtantem diuitem, prudentem & amabilem reddit omnibus.

Formicæ habentis ſpicam vel granum in aliquo lapide ſculpta imago, ad diuitias valet acquirendas.

Galli figura tenentis roſtro coronam vel Zonam, in duello victoriam dabit, præſertim ſi in gallinaceo fuerit.

Hominis ſtantis, cuius caput ſit bouis, pedes vero aquilæ figura, in gemma aliqua ſculptam ſi inueneris, inq; ceram impreſſeris, nullus hominum de te male loquetur.

Baſiliſcum & draconem inter ſe pugnantes ſi in Cornelio inueneris ſculptos, ſitque ibi caput bouis, bellaturus applica collo, omnesque beſtias vinces tam marinas quam terreſtres.

Hominis nudi inflati & coronati, tenentis in vna manu ſcyphum, in altera ramum herbæ, figura in Gagate ſculpta, ligataque in annulo

cuius-

cuiusuis metalli, geſtantem protinus á febre liberat.

Viri ſedentis ſuper piſce figura in Iaſpide rubeo ſculpta, pannoq; alicuius impoſita, conuiuantem ſi cum dextra comederit, non ſaturari faciet.

Mulieris figuram habentis crines ſparſos, vel mammillas nudas, inq; conſpectu eius ſit vir cernẽs eius faciem, ſi in hiacyntho, granato vel cryſtallo inueneris ſculptam, ligauerisq; in annulo aureo, tanti ponderis vt lapis eſt, ſub verò lapide ſit ambra, aloes, polypodium, geſtantem efficiet omnibus amicabilem, ſiq; ſupponatur capiti, in ſomno videbit, quæcunque voluerit.

Viri equitantis & tenentis in manu frenum, & in alia arcum cum gladio cincto, figuram ſi in pyrite ſculptam inuenies, ligeturque in annulo aureo, geſtantem victorem reddit in prælio cui nemo reſiſtere poterit, & ſi quis hunc annulum ſubmerſerit in oleo muſchato, omnes ipſum pertimeſcent, ſi inunxerit vultum ſuum illo oleo, nec ei poterunt ſe opponere.

Viri ſtantis qui ſit nudus, & á dextris eius ſit puella nuda ſtans, eiusque capilli ſint ligati circa caput, figuram, ſi in magnete ſculptam inuenies, & vir teneat dextram ſuam ſuper collo puellæ, ſiniſtram vero ſupra pectus, & vir aſpiciat vultum puellæ, hæc autem terram, pone in an-

annulo ferreo tanti ponderis quanti eſt lapis, includeq; ſub annulo vpupæ linguam, myrrhã, alumen, & de ſanguine hominis, quantum linguæ pondus eſt, ferenti hunc annulum, nullus inimicus poterit reſiſtere in conſpectu eius, ſiue in bello, ſiue alibi, nec latro, nec fera nocens poterit intrare domum in qua hic lapis repoſitus fuerit, & ſi epilepticus aquam biberit in qua lotus fuerit, ſanabitur; Cera quoque rubea ſi eo ſignetur colloque canis fuerit appenſa, latrare eum prohibebit.

Militem ſuper equo currentem cum cornu ad collum, & cum arbore ante ipſum, ſculptum in pretioſo aliquo lapide, ſcias valere ad omnes venationes.

Fœminam tenentem in vna manu auem, in altera piſcem, in cryſtallo ſculptam, ſcias valere ad capiendum aues, debetque ligari in argento.

Hominis figuram cum hircino capite loco ſui, ſcias valere ad acquirendum diuitias.

Aquilæ figura in cryſtallo ſculpta geſtantem reddit diuitem, victorioſum & eloquentem.

Cornutum animal, quod equum ſubtus ſe ferat, & equus retro ſe ducat medietatem capræ, ſculptum pretioſiore aliquo lapide, ſcias plurimum valere ad domandum quamcunq; beſtiam, debetq; ligari in annulo plumbeo.

Turturis figuram si in Pangone inueneris sculptam & in annulo plumbeo, ferens nunquam vulnerabitur, nec malum accipiet, sed honorabitur ab omnibus, maximè à Senioribus.

Auis tenentis folium in ore, sitque in ore & conspectu eius caput hominis aut vulturis, figuram, si in auro sculptam inueneris, ferens ex omnibus quæ emturus est & venditurus lucrum acquiret, àque emptoribus inuestigabitur.

Leonis vel draconis vultus habenris duo capita cum cauda delicata, vel viri in cuius dextra sit baculus, & percutiat caput Leonis, figuram, si in crystallo sculptam inueneris, posuerisque in orichalco, sub vero lapide moschum & ambram, tecumq; portaueris, omnes tibi obedient, facultatemq; tuam amplificabis, signata cum eo cera eandem habebit virtutem.

Equi alati, qui Pegasus dicitur, figura, si in aliquo lapide sculpto inuenitur, conducit militantibus, & in campestri bello dat audaciam & alacritatem.

Viri & serpentis circumdantis visum figuram, si in aliquo lapide sculptam inuenies, gerenti scias præbere victoriam in prælio campestri.

Arboris, vel vitis, vel spicæ figura in aliquo lapide sculpta gestantem facit in victu & amictu

ctu abundare, principesque reddit beneuolos.

Mars armatus vel virgo ſtolata cum circumflexa veſte tenens in manu laurum, in Iaſpide ſi inueniatur, potentem geſtantem reddit ad arma perficienda, & à morte violenta, aquæque ſubmerſione liberat, caſibusque aduerſis.

Hominis armati in equo cum lancea figura in amethyſto ſculpta facit geſtantem victorioſum in campeſtri bello.

Herculis figuram, tenentis in dextra clauam, interficientis Leonem vel aliud monſtrum, ſi in lapide ſculptam reperies, ſcias prębere victoriam in campeſtri pugna.

Iouis figura, quæ ſit in forma hominis cum arietis capite, geſtantem facit amabilem, citoque impetrantem quicquid voluerit.

Virgo aut puella cum Lampade in cryſtallo ſculpta, virtutem habet cuſtodiendi oculorum lumen.

Igneæ triplicitatis, id eſt, arietis, Leonis & Sagittarii figura ſculpta in lapide pretioſo, omnibus frigidis ægritudinibus valere perhibetur, opitulariq; febribus phlegmaticis, & ob Planetarum, qui in illis ſignis tenent dominium, dignitatem, reddere Deo & hominibus gratũ, facundum, ingenioſum, honorumque & dignitatum facile potiri valentem: debet au-

tem

tem ita ſculpi, vt in triangulo Leo teneat cõnum, aries in baſi dextram, Sagittarius ſiniſtram.

Terreæ triplicitatis, id eſt tauri, virginis & Capricorni imago lapidi inſculpta, omnibus calidis & humidis ægritudinibus auxilium præſtabit, geſtantemq; inclinabit ad opera ruralia, vt ſunt arare, plantare, ſeminare, vineas excolere & ſimilia, debet autem in Cono eſſe Capricornus, in baſis dextra taurus, in ſiniſtra virgo.

Aeriæ triplicitatis, id eſt, geminorum, libræ & aquarii imago, in lapide ſculpta, ab omnibus ægritudinibus frigidis & ſiccis ex humore melancholico oriundis, liberat, præſertim vero quartana, eritq; in trianguli cuſpide libra, in baſis dextra aquarius, in ſiniſtra gemini.

Aqueæ triplicitatis, id eſt Cancri, Scorpii, piſcium figura lapidi inſculpta, à calidis & ſiccis morbis liberat, vt Ethica, omnibusq; choleræ morbis, verùm geſtantem reddit inconſtantem, iniuſtum & veritatis oſorem, debet autem in coronide trianguli eſſe Cancer, in baſis dextra Piſces, in ſiniſtra Mars.

Planetarũ ſculptura. Saturni figura inſculpta lapidibus eſt eiuſmodi. Vir ſenex falcem tenens in manu, habens barbam non multum piloſam: hæc figura ſculpta in lapide de natura Saturni geſtantem reddit potentem cum continua poteſtatis augmentatione.

Iouis

Iouis Imago eſt hominis ſedentis in ſolio ſeu in quadrupede cathedra, virgam tenentis vna, altera vero pilam; ſeu tenentis idolum, Cancrum vel piſcem, & ante pedes habentis aquilam: Sed apud Magiæ Doctores aliter figuratur, hominis enim figuram ſculpunt cum arietino capite, rugoſis calcaneis, ſubtili pectore, quæ ſi lapidi, maximè Krabati inſculpatur, geſtantem reddit fortunatum, amabilem religioſisq; gratum, extollitq; ad honores & dignitates.

Martis imago multipliciter in lapide figuratur, interdum cum vexillo in manu, interdum cum lancea, aut alio inſtrumento bellico, ſemper tamen armatus, & aliquando equeſter: huius lapidis ſic ſculpti virtus geſtantem reddit victorioſum, audacem, bellicoſum, maximè vero ſi ſculpatur in lapide virtutis conſimilis.

Solis figura diuerſimodè reperitur, interdum inſtar ☉ cum radiis circumquaq; : aliquando inſtar hominis ſedentis in ſolio cum capillis ſparſis, & veſte profuſa, nec non in curru, ac ſi ab equis quadrigis veheretur, ita vt circumcirca currum ſint 12. Zodiaci ſigna: Virtus autem huius figuræ in aliquo lapide ſculptæ geſtantem reddit imperantem, Magnatibuſque gratum.

Veneris imagines ſimiliter multæ ſunt,

lapidibus tamen ſequens frequentius inſculpitur: Mulier cum magna veſte & ſtola, manuq; tenens laurum: huius virtus eſt agilitatem dare in rebus agendis, omniaq; ad optatum finem deducere, timorem ſubmerſionis aquaticæ auferre, honores verò muliebres afferre.

Mercurii figura homo eſt gracilis pectoris, pulcram habens barbam cum talaribus, caduceam tenens virgam cum gallo ante pedes, aut cum ſerpente ſub pedibus; virtus eius eſt conferre ad ſcientiam & oratoriam comparandam, mercatoribus locupletandis quoq; maximum præſtat auxilium.

Lunæ imagines variæ ſunt, aliquando enim figuratur in propria Lunæ figura, cum cornibus, interdum in curru, vt puella cum carnibus & pharetra, cum canibus ſequentibus ceruum: huius imaginis virtus eſt præbere expeditionem in legionibus, ex his bona & honores, inq; omnibus rebus agendis præſtare celeritatem & facilitatem, adque optatum finem omnia deducere. Verum caute obſeruandum, vt etiam ſupra monitum eſt, Planetam, cuius imaginem in annulo conueniente ſculptam cupis, optimè debere eſſe diſpoſitum, hoc eſt, non combuſtum, retrogradum, malorumque radiis oppreſſum aut tactum, ſed in bono cœli loco, oriente vel Medio Cœli, cum Ioue vel Venere

in

in dignitatibusq; eſſentialibus, aliâs imago Vana exiſtet, nulliusque momenti.

Cæterum Vrſi imaginem ſic formarunt veteres: *Vrſi imago quomodo formanda? Vrſa.*

Binas vrſas inſculpunt circumuolutas à ſerpente, Maior vrſa in capite circumflexionis, minor in cauda continetur: quæ imago in aliquo lapide ſculpta, geſtantem ſcientem reddit, verſutum & potentem.

Coronæ imago ſimilitudinem coronæ Regiæ cum pluribus habet ſtellis, interdum ſimilitudine regis capite coronati figuratur, exiſtit in Septentrionali parte & ſigno Sagittarii, eſtque de natura Veneris & Mercuri, ſi hæc imago in lapide fuerit ſculpta, dat geſtantibus honores & ſcientiam, regiamq; gratiam.

Herculis quoque incuruati imago talis eſt: Vir in genua prolapſus tenens in manu clauam interficiensque Leonem: aliquando vir cum Leonina pelle in manu, talesque figuræ in decente lapide ſculptæ ad victoriam conferunt bellicam, maximè ſi in Achate geſtetur.

Cygni ſiue gallinæ imago, expanſis alis colloque incuruato, gratum geſtantem reddit populo, ſcientem, diuitem, podagramque paralyſin & quartanam pellit.

Cephei figura habentis præcinctum enſem cum brachiis & manibus expanſis

in lapide ſculpta, cautum reddit & ſcientem, & ſi puluinari dormientis ſupponatur, in ſomno res delectabiles facit apparere.

Caſſiopeia mulieris imago eſt ſedentis in Cathedra habentis manus porrectas ad modum crucis, aliquando cum triangulo in capite, in ſigno autem tauri conſtituitur, & in ſeptentrionali parte, eius natura eſt de Saturno & Venere: ſi hæc ſculpta fuerit in conuenienti lapide, virtus eius erit, hominibus ſanitatem præbere, infirma & defatigata corpora reſtaurare, quietem & tranquillitatem poſt conceptum laborem geſtantibus præbere, amœnum & ſuauem ſomnum præſtare.

Andromeda puellæ imago eſt, habens crines ſparſos, ac remiſſas manus à tauro continetur in ſeptentrione, Veneriſque naturæ eſt: eius virtus eſt ſi in lapide ſculpta erit, rixas & iurgia inter virum & vxorem ortas reconciliare, & ſtabilem amorem firmare: & à quamplurimis infirmitatibus cuſtodire.

Perſeus, enſem in dextrâ manu, in ſiniſtrâ caput Gorgonis habens, imago eſt, ac locatur in tauro, & in ſeptentrionali parte, vim Saturni habet & Veneris, ſi in lapide ſculpta fuerit, ab infortunis geſtantem auertit, & à fulgure, & tempeſtate præſeruat, non ſolum geſtantem, ſed & loca, vbi continetur, faſcinationes quoque ſoluit.

Ser-

Serpentarius est hominis figura habentis serpentem, tenentisq; in dextra caput, & in sinistra caudam: est in signo scorpionis, & in Septentrione, naturam habet Saturni & Martis. Virtus eius in lapide sculpta est valere contra venena, venenosorum animalium morsus curare, & si lotura eius bibatur, facit venenum euomi sine læsione.

Aquila siue vultur volans, est imago aquilæ volantis cum sagitta sub pedibus, in cancro, & septentrionali parte collocatur, de natura Iouis & Martis, sed sagitta de natura Martis & Veneris: hæ constellationes cum in lapide sculptæ erunt, gestantis veteres honorum gradus conseruare, & nouos acquirere, adque victoriam conferre dicuntur.

Piscis siue delphinus est imago gibbosi piscis: est in signo Aquarii & in septentrione, naturam habens Saturni & Martis, quod si in lapide sculpta sit, artubusque alligata fuerit, gestantem fortunatum efficit in piscando.

Pegasus siue equus alatus, vel secundum aliquos medietas equi cum alis: secundum alios totus equus cum alis, & sine freno, in signo arietis, & in septentrionali parte, naturã habens Martis & Iouis: si sculptus fuerit in lapide, gestanti in campestri bello victoriam præbet, & velocem, cautum, audacemque reddit: si verò equi collo suspendatur, aut in aquâ ponatur,

vbi bibat equus, à multis infirmitatib. eum liberabit.

Cetus est figura magni piscis cum curuata cauda & magno ore, continetur à tauro, & in meridionali parte, naturamq; obtinet Saturni: in lapide hæc figura sculpta si supra dorsum habeat serpentem cristatum, in mari gestantem felicitat, eumq; prudentem & amabilem reddit, & ablata restaurat.

Orionis armati hominis imago cum ense seu falce in manu, collocatur in signo geminorum, & in parte meridionali, Iouis, Saturni & Martis naturam habet, hæc figura in lapide sculpta, gestantem reddit victoriosum, & de inimicis victoriam reportare facit.

Nauis imago est cum retorta prora, & eleuato velo, & aliquando sine & cum remis, continetur à leone, & in meridionali parte, est naturæ Saturni & Martis, in lapide autem sculpta securum reddit gestantem in agendis rebus in mari, & aqua, nec ab aqua damnum capere permittit.

Canis imago est figura canis leporini cum caudâ curuatâ, existit in signo Cancri, & meridionali parte, naturam Veneris habens: si in lapide sculpta sit, ipsam vim habere dicunt liberandi totaliter lunaticos, moniacos, Dæmoniacos.

Leporis ad similitudinem leporis imago est

est cum extensis auribus & pedibus, ac si in cursu esset, in signo geminorum collocatur, & in meridionali parte: natura eius est Saturnia & Mercurialis: virtus huius est phreneticos curare & contra Dæmonum versutias valere, nec à maligno spiritu gestans poterit lædi.

Centaurus, est figura tauri vsque ad collum, reliqua hominis tenentis in sinistrá manu hastam quiescentem supra sinistram spatulam cum appenso lepore, in dextra verò manu bestiolam resupinam cum lebete appenso: in librâ & meridionali parte constituitur: estque naturæ Iouis & Martis, virtus huius sculpturæ est reddere gestantem constantem, & sanum perpetuâ sanitate.

Canis imago sedentis in Cancro, de natura Veneris est: si in lapide sculpta fuerit, tecumq; portaueris, hydropem non timebis, & à peste, canisq; morsu liberaberis.

Sacrarii seu thuribuli figura de natura Veneris & Mercurii, cum accenso igne, si in lapide sculpta erit, habilem gestantem ad conuocandos spiritus efficit, ac in eorum conuersatione esse, eosque reddit obedientes: dicunt etiam gestantem reddere ornatum perpetuâ virginitate, cum castitatem inducat.

Hydræ seu serpentis imago est serpentis figura habentis supra se vrnam circa

caput, & coruum circa caudam, de natura Saturni & Veneris: virtus eius est efficere gestantem ditissimum, astutum, cautum, prudentem, & à nociuis rebus liberum, & resistit omni noxio colori.

Coronæ australis figura, imperiali coronæ assimilatur, de natura Saturni & Martis, in augendis diuitiis eius virtus est, hominemque hilarem, & iucundum reddere:

Agitatoris seu aurigæ imago est hominis figura in curru tenentis hircum in humero sinistro: collocatur in signo geminorum & in Septentrione, naturam habens Mercurii: hæc figura in lapide sculpta facit gestantem venatorem & fortunatum in capiendis animalibus.

Vexilli imago fit in similitudinem vexilli expansi in extremitate hastæ. Hæc in lapide sculpta efficit gestantem in militiâ fortunatum, ac victorem in campestri bello.

Imago Leonis sculpta in auro, Sole existente in Leone, Luna Saturnum non respiciente, præseruat à calculo calidisq; ægritudinibus.

Scorpii imago in annulo aureo & lapide bezoar impressa, aut sculpta, Luna existente in Scorpione, sitque Scorpius in vno ex cardinibus mundi, ad puncturam Scorpionis valet.

Imago Aquarii prodest iis qui habent fal-

ſas imaginationes, vt ſunt melancholici, quartanarij, maniaci, oportet autem vt fiat in die Solis, & hora eius, & nõ ſit Iupiter combuſtus, neq; Sol ſit Ioue altior, neq; Saturnus ſit in aſcendente, neque in 19. gr. arietis: 3. 15. 27. tauri: 11. geminorum 3. 4. 12. 15. 19. cancr. 2. 5. 19. Leonis: 3. 13. 30. Virginis: 3. 5. 21. libræ: 7. 18. 20. 21. Scorpionis: 13. 20. Sagittarij: 12. 13. 24. Capricorni: 7. 18. 20. aquarij: 13. 20. piſcium.

Imago piſcium, Sole exiſtente in piſcibus in 12. domo & Luna in aſcendente, dominoque aſcendentis & domino domus ſextæ aſpectu ſextili, aut trigono reſpicientibus ad inuicem, aut ſaltem Luna reſpiciente alterutrum, à podagricis doloribus geſtantem ſub plantis pedũ liberare experimento dicitur. Verum, & Tempus electionis in hiſce & ſimilibus figuris formandis diligenter obſeruandum, maiorem enim tunc è cœlo virtutem ſuſcipere, ſi ſtatis temporibus oportuniſque horis inſculpantur, ſic enim magis influere ſidera, experientia habetur compertum. Vnde amorem excitare beneuolis, odium vero accendere volens, iniquis aſpectibus vtitur. Saturni igitur imaginem fabricari volunt ipſo exiſtente in Capricorno vel aquario, Iouis in Sagittario vel piſcibus, Martis in ariete & Scorpione, Solis in Leone, Veneris in Tauro & Libra, Mercurij in geminis & Virgine, Lunæ in Cancro. Sic Leo-

NB.

Contra Podagram.

nis vel Cancri imago annulo vel lapidi insigi debet, Sole Leonem, Luna vero Cancrum peragrante, ita tamen, vt vterque ab omni impedimento sit liber, præsertim vero à radiis Saturni vel Martis. Tenendum etiam, quodlibet signum, quamdiu Sol in eo est, viuum fieri, cæterisq; dominari, effectumque eius præ aliis sentiri, ideoque semper Planetam dirigendum ad locum esse, id est, signum, faciem & gradum, quem Sol illustrat.

Nota dilig.

Hactenus de imaginibus magicis priscorum Sapientum, quas eam potissimum ob causam hic enumerasse placuit, vt planum fiat ex magicæ Philosophiæ, hoc est veræ & naturalis Magiæ, non Goetiæ & Necromantiæ principiis quasdam esse extructas, quamque certum est superstitionem in multis per abusum irrepsisse: Vsus habet laudem, crimen abusus habet. Si quis enim cum superstitione ad male agendum eas referre velit, ordini diuino & ipsius artis, ex qua fluxerunt, principiis, erit contrarius, eique verendum, ne deliris superstitionibus circumuentus, delirus totus euadat & superstitiosus.

Quomodo imaginibus vtendum.

Cæterum iisdem fere ex fundamentis & causis etiam nunc conflari inceperunt laminæ auratæ, argenteæque rotundæ, quadratæ, vel triangulares, quibus certi Planetarum signaturæ & characteres ad certos cœli positus & configura-

Planetarũ influxus ac vires metallis quomodo imprimenda?

figurationes ſeu conſtellationes inſculpuntur, pro cuiuſq; Planetæ fauore atque influxu conciliando: imprimi enim, recipi, atque retineri in eiuſmodi figuris & ſimulacris, certa ſpecie, imaginibuſque inſignitis, planetarum influxum, rationi & experientiæ conſentaneum eſt. Hoc interim accuratiſſime obſeruandum, vt Planeta, cuius influxum quis petit, ſit fortis & fortunatus, hoc eſt, in proprio domicilio, exaltatione, vel triplicitate, in Orientis angulo vel Medio cœli, liber à malis radiis Saturni vel Martis, fultus Veneris vel Iouis trigono aut Sextili, vel iis iunctus, directus, velox curſu, non combuſtus, aſcendens in circulo augis.

Exemplo ſit Mercurius, cuius influxum ſi quis pro intellectu, ingenio, memoriaque acuenda conciliare ſibi cupit, obſeruet, quo tẽpore anni Mercurius in geminis vel Virgine, in quibus ſignis ſuum habet domicilium, ſit fortis & fortunatus in oriente vel medio cœli; inuenta hora horæq; minuto, fiat cœleſtis figuræ vna cum aſpectuum delineatione, diligens & artificioſa ſculptura in argento puro, quæ poſtea ſerico albo incluſa reſeruatur, tiaræque ea parte qua præciſe cerebellum contingit, additis moſchi optimi aliquot granis, inſuitur: præcipue autem de nocte, ac euidentius illa hora & tempore, quo ſculptura

& incoa-

& incoata & abſoluta, operationem perficere, animaduerſum eſt. Hoc anno 1610. Mercurius fortis & fortunatus repertus eſt circa 14. & 15. Iun. horamque matutinam ſecundam: Iterumque fortiſſimus & fortunatiſſimus exiſtet in Septemb. & Octob. paulo ante & poſt horam matutinam 5. quo tempore Solem in orientali cardine antecedit in propriis dignitatibus.

Atque hic eſt modus intellectiuam potentiam memoriamque exacuendi è cœlorum virtutibus: ex vegetabilibus quoque animalibuſque non parum me gratiæ initurum ſpero apud eos qui memoria ſunt fragili & fluxili, licet ad intelligendum excitati, ſi remedia quædam pro memoria corroboranda, quibus Clariſs. & doctiſs. viros feliciter vſos ſcio, quæque hactenus inter ſecreta abſcondita latuernnt, exprompſero, non inuidens quæ publico poſſum eſſe vſui. Multa autem iis ineſſe ſcias, quę neque temperamento, neque materiæ vel vlli qualitati manifeſtæ inhæreſcunt, ſed ſoli proprietati cuidam occultæ aſſcribenda ſunt.

Recipe cordium hirundinum, adhuc palpitantium numero 7. turturum num. v. menthæ ſiccæ, pulegij, verbenæ, eufraſiæ, coriandri præparati, gallitrichi, ſing. ℥ j. florum roſmarini ʒ j. ſ. calami aromatici, cinnamomi, ſing. ℥ ij. garyophillorum ʒ j. ſ. moſchi, & Galliæ moſchatæ,

schatæ, ſing. gran. vj. mellis anacardini, ſtyracis calamitæ ſing. ℥ v. quæ ex his patiuntur triturationem, redigantur in puluerem tenuem, cumque aqua fœniculi redigantur in paſtillos ad formam nuclei palmulæ. Vſurus hunc ſeruabit ordinem. Purgato corpore 50. noctib. nihil præter paſſulas cum amygdalis paucis & pauco pane cœnabit, prandium autem erit aſſa gallina, aut pullus gallinaceus, turtur, perdix vel ſimile quid, potus vinum vnius anni modice dilutum. Singulis autem noctibus propè ſomni horam, paſtillus dextræ nari inſeretur, cotoq; obturabitur, ſicque ſeruabis, non vltra quam XXX. Virgilij verſus recitaueris: elapſis diebus aliquot, paſtillum ſiniſtræ nari aqua roſarum madefactum indito, omniaque, quæ lecturus es, tenebis, vel intelligentia cito aſſequeris. Abſtinendum vero, qui memoriam ſic ſeruare omnino cupit, ab ebrietate, Venere, cruditate ventriculi inprimis, omni ſatietate, fructibus viridibus, oleribus, carnibus ſalitis, omnibuſque flatus generantibus. Poſtrema menſa coriandri præparatum ſemen aſſumendum eſt. Inprimis quoque curandum, vt diligenter & probe præparetur. Non quoque innoxium erit, per interualla paſtillum vnum ore detinere ac deglutire. *a* Iuuabit quoque paſtillum ſuper prunas proiicere, vt fumus probe recipiatur in nares, receptus retineatur, narib.

a Hæc praxis maximo emolumento multis fuit.

goſſypio

goſſypio obturatis, ne exhalet, vel etiam paſtillos aliquot aqua lauendulæ vel roſacea, vel aniſi diſſoluere, frontemq; tempora, nares & occipitium circa memoriæ capſulam mane & veſperi frequenter madefacere, inq; nares linteola pura ea imbuta immittere. Atqui hoc remedium paucis patefactum eſt.

Communius eſt, licet à multis hactenus occultatum, quod recipit.

Zinziberis, piperis, longi, galangæ, garyophillorum, cubebarum ſing. vnciam vnam: nucis moſchatæ vnciam vnam & ſemis, in puluerem redacta condantur ſacco lineo, coquantur in vini optimi menſura vna & dimidia in olla nova vitreata bene obturata, ne fiat euaporatio, lento igne, bibatur de hoc vino tribus ante inunctionem diebus jeiuno Stomacho plenus & fortis hauſtus, ſimiliter & veſperi: quo facto hieme ad ignem, æſtate vero ad ſolem capitis pori frictionibus & pectine diligentiſſime aperiantur, vt vapores fuliginesque exhalent, ipſumq; caput lauetur aqua ruthæ ſimplici, poſtea circa tempora & occipitium cellamq; memoriæ fiat inunctio ſequenti vnguento, quod recipit.

Florum caulium, lil. conual. liliorum alborum, meliſſæ cum floribus, menthæ criſpæ, ſingul. manipul. I. contuſis adde olei oliuarum vncias ij. & ſemis, butyri vaccini

maia-

maialis non saliti vncias iiij. Vini sublimati fortissim. Cochlearia iij. aquæ rosarum cochlearia iiij. buglossi, ruthæ, chelidonij, saluiæ, singul. cochlear. ij. commisceantur omnia, & bulliant super ignem sine fumo & flamma, postea reponantur in vitreo vase, insolentur dies aliquot, vt color in cereum conuertatur, sicque paratum biennio viget in virtute sua. Herbæ autem ipsæ colligentur in Solstitio æstiuali, moxque distillandæ sunt, & ad vnguenti compositionem assumendæ. Triduali igitur purgatione præmissa cum dicto vnguento inungantur tempora, cella memoriæ & occipitium, maneasque calidus & quietus, donec ad interiora penetrarit, & hæc fient à principio per dies 4. postea vero singulis annis semel tantum per biduum crescente Luna: in tertio anno non erit necessaria inunctio, nisi semel anno: alimenta sint facilis digestionis, & potus moderatus, excedens enim & continuata hic ebrietas venenum est. Sed & hoc sequens vnguentum excellens est, quod recipit, radicis buglossi, valerianæ sing. vncias iij. radicis ruthæ vncias ij. redigantur in puluerem: deinde recipiantur succi eufrasiæ, hormini, verbenæ singul. vncias iiij. colentur per pannum. Postea misceantur succi & pulueres, addas medullæ anacardiorum

vnciam vnam, linguæ auis, id eſt, ſeminis fraxini in puluerem redacti drachmas iiij. cumque pinguedine vrſi fiat vnguentum, quo inungãtur tempora, frons & memoriæ cellula. Hoc magni viri vſi ſunt: inunctionem ſuadent fieri debere ter vel quater in anno, ego ſingulis mẽſibus, ſi ſegnior operatio animaduertatur, vt in quibuſdam contingere viſum eſt.

Sed vt ab animalibus & vegetabilibus ad cœleſtia reuertar, eodem planè quo Mercurij modo & forma reliquorum etiam planetarum vires atq; influxus conciliari poterunt, vt pro honoribus & dignitatibus, principum ac magnatum fauore atque beneuolentia impetranda, imago Solis exiſtentis in Leone & domo decima, in trogone Iouis vel Lunæ: Vnde in his figuris formandis vnicè ſpectandum, vt is Planeta, cuius quis ſibi virtutem & influxum cupit conciliare, ab omni impedimento ſit liberrimus.

Verum, cur & vnde annuli, imagines & figuræ in certo metallo vel lapide ſculptæ, creditas habeant vires, non temperamento, non manifeſtis qualitatibus, non toti ſubſtantiæ eſt aſſignandum, ſed diuinæ & magicæ, hoc eſt ſuperiori cuidam & ſublimiori cauſæ, quam non inconuenienter Spiritale vehiculum & vinculum quidam appellitarunt: hoc mediante corpus & anima ſubſtantiæ inuicem diſtantes copulan-

Spiritus potentiarum occultarum vehiculũ.

pulan-

pulantur inuicem, hac Magnes trahit ferrum, cichoriumq; motum ſolis inſequitur. NB.

Hoc vehiculo & vinculo intercedente ſeu interueniente, Mercurius efficax eſt in hydrargyro, memoria & cogitatiua acuenda, vel debilitanda, alectorio lapide, colore & ſapore mixto, Ægypto, Græcia, Anglia, Flandria, Sileſia.

Hoc vehiculo interueniente, Luna efficax eſt in argento & vitris, cerebro, oculo ſiniſtro viri, mulieris dextro, colore albo, cœruleo & cineritio, ſapore falſo, mediocri odore, cryſtallo, climate ſeptimo, Flandria, Hollandia, Selandia, Dania.

Saturnus in plumbo, aure dextra, ſplene, veſica & oſſibus; colore nigro, liuido, & plumbeo, ſapore ſtyptico, lapidibus nigris & obſcuris, climate primo, orientis dextro; Saxonia, Stiria, &c.

Iupiter in ſtanno, pulmone, coſtis, pulſu, ſemine, aure ſiniſtra, colore fuſco, purpureo, flauo, viridi: Smaragdo, Sapphyro, Amethyſto, ſapore dulci, Climate ſecundo, ſeptentrione, Babylonia, Perſide, Vngaria, Hiſpania.

Sol in auro, corde, arteriis, oculo dextro, latere dextro: colore aureo, croceo, ſubruffo, hiacyntho: ſapore acuto & acri, odore bono, non excedente: Climate quarto, oriente.

Mars in ferro, aure ſiniſtra, felle, renibus:

Iaſpide: ſapore amaro,felleo,acuto:colore rubeo:climate tertio,ſeptẽtrione,Sarmatia, Getulia,Longobardia,Gotia.

Venus in cupro & omnis generis ſpeculis: matrice,renibus,mammillis,gutture,genitalibus,epate:colore albo:ſapore vnctuoſo,dulci & pingui:margaritis,ſapphyro,& carbunculo: Climate quinto, Auſtria, Arabia, Campania, Polonia,Heluetia.

Huius igitur influentię occultæ principium petere ex principibus & manifeſtis illis qualitatibus,temperamento vel tota ſubſtantia, nõ tam abſurdum quam ridiculum eſt, cum illorum,à quibus hæ virtutes promanant, actiones corporeæ non ſint, & ſine corpore (non tamen ſine vehiculo) cœlitus illabantur.

Quare nulla hic opus ex ſenſibus menſura, nulla ambitioſa verborum pugna & inani demonſtrationum conatu. Omnis Philoſophicæ demonſtrationis initium à ſenſibus & qualitatibus non peti poſſe, ſed aliunde petendã, vel ex hoc vulgato pateſcit, ſi quis quærat de albæ roſæ colore, vnde ſcilicet ducat originẽ, cauſamq; velit frigidiori temperamento aſſcribere,quid quæſo dicet de rubra? Intybi ſpecies lacteum ne iccirco ſuccum fundere dices, quod ſint frigidæ? at complures calidiſſimæ, vt ſunt tithymali,qui eodem turgent & madent ſucco. Et aloe iccircone amara eſt, quia calida?

Atqui

Atqui in opio quod pernitioso frigore necat, amaritudo est eximia. Et licet ex totius substantiæ proprietate talia promanare concedatur, sublimior tamen & præstantior opifex, insculptor & formator supra illam in nostro mysterio collocandus est & quærendus. Frustra igitur Alexandrei ad manifestas qualitates omnia referre conati sunt, quod Scalig. exerc. 318. summæ ait esse impudentiæ, & saltem in venenis decuit illos acquiescere. Videmus è naturæ gremio & sinu quædam prorumpere, quorum causæ etsi sint plane inexplicabiles nobis, iuuat tamē interea & voluptati est Philiatro, rerumq; naturalium industrio, sagaciq; inuestigatori, probabiles rationes comminisci, quas si non assequitur plane, non tamen rebus manifestis propterea derogat fidem, nec effectus calumniatur, sed naturam eiusq; opificem admiratione prosequitur.

Hactenus de admirandarum & occultarum in natura actionum principiis & causis, reliquum nunc est, vt supra propositæ quæstionis explicationem ex commemoratis istis principiis deducamus. *Altera tractatus pars.*

Constare a. omnibus arbitror ex iis quę hactenus in publicum sunt à me prolata, plantas, radices, lapides, metalla, spiritus & astra, diuina quędam consorti lege conspirare, q̃ non aliunde accidere videtur, quam vt Plato in Timæo

docet, quod cuilibet rerum ſpeciei peculiare aſtrum, vt polus magneti, & proprius homini genius à diuina mente ſit conſecratus & dicatus, vt ita quælibet planta, quodlibet metallũ, ac quilibet pretioſus lapis, certæ ſtellæ vel aſtro ſit ſympatheticus. Sed hæc quo ſublimiora, eo altius, ac diligentius à primordiis repetenda ſunt & inueſtiganda. Conſentiunt omnes, Cœlum & omnia olim proxime à Deo fuiſſe procreata, à Deo vires accepiſſe & retinere diuinas, quibus tum ſe conſeruent, tum generis ſui propagationi incumbant. Deus enim nunc pauca admodum ſine cœlorum, naturę, ſeminiſque interuentu ingenerat, immo conditis naturæ legibus omnia per cœlum adminiſtrat: quæ enim Deus olim propriis operibus incoauit & perfecit, ea tanquam feriatus cœlo velut adminiſtro & ſynergo continuanda credidit, ne ſcilicet longa forte temporis intercapedine iam olim creatum perfectorum animantium genus deficeret, cœlitus vitalem vim immittit ſemini, quæ deinceps materiam ſic apparet, inſtruat, diſponat, gignendiſque rebus reddat aptam, vt omni tempore vim illam animabilem & ſpirabilem de cœlo poſſit excipere & allicere, ſicque continuatus fieret rerum caducarum ſeſe excipientium ordo & ſeries, ſemine quidem materiam ſuppeditante, cœlo vero inducente formam.

Sic ita-

Sic itaque homo generat hominem & Sol, homo per ſeminis vim apparatum omnem atque ornatum conciliat, proximaque eſt cauſa: Spiritus enim calorque, qui in ſemine eſt diuinus ſubiectam ſeminis materiam ita præparat, vt conſentaneam partibus ſingulis permiſtionē temperationemque, deinde vero ſtructuram, conformationem poſitumque acquirat, tum demum in totum ſe diffundens ſingulis veluti gubernator inſideat, neq; deſerat, quas temperauit, formauit ac compoſuit: altera efficiens hominis cauſa eſt, & quidem prima ac princeps, quæ in præparatam materiam ſimplicem ſpeciem ſeu formam inſerit ac demittit, vt Cœlum & Sol, ſpecies enim rerum cœlitus immittuntur, non è materia educuntur. Quod autem à veteribus dictum eſt, Deum per naturas eſſe diuiſum, & Deorum plena eſſe omnia, ita accipiendum eſt, quod vis illa diuinitus accepta & infuſa in omnibus permaneat, quod diuina virtus omnibus inſit, cuius vi omnia emergant, ſed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus, in quibus obſcurior, in cœlo autem ad rerum generationem præſtantior eſt atq; euidentior. Quæcunque igitur Deus tum in cœlis, tum in terris progenuit, omnia vnus tuetur atque regit, Cœleſtia quidem per ſe & proxime, animantia vero & ſtirpes aliaque mortalia cœlorum ope & interuentu, quibus

naturæ leges tum procreatrices tum conserua-
trices indixit. Itaq; animantium, stirpium, la-
pidum & metallorum omnium quęcunq; fue-
runt & esse possunt, formas, vnius cœli formæ
potestate comprehendit, quæ innumerabili-
bus quasi grauidata formis omnia gignit & ex
se fundit, & sic vna vis & facultas præ se fert o-
mnium Caducorum vires, vt ita cœlum nullo
semine multas proferat tum animantes tum
stirpes, at semen sine cœlo non generet quic-
quam, sed gignendis rebus materiam dunta-
xat & conuenienter apparet ac instruat, cœ-
lum vero in apparatam illam materiam spe-
ciem summamq; perfectionem immittat, vi-
tamque suscitet in omnibus, lucido spiritu in-
tercedente: hic enim mundi & cœlorum exi-
stit vector, in totam vniuersitatem diffusus, re-
bus singulis simul & speciē, & natiuum vita-
lemq; calorem impertit gignēdis illis accom-
modatū. Is est, q omnia continet, calore vitaq;
fouet, huius vi & ope & inanima quæque per-
sistunt, & animata sui quæq; generis habent a-
nimam, alia nutrientem quidem, alia sentien-
tem, alia rationis participem. Sic tamen vis il-
la cœlitus demissa rebus sese accommodat, sic
singulis inseruit, vt quantum cuiusque natura
desiderat, quantū ipsa subiecti ratio & conditio
ferre potest, tantundē exhibeat. Nec tamen il-
la virtus sui semper est similis, aut vno se sem-
per &

Species rerū à cœlo.

Spiritus formarum dator.

per & modo eodem ſe rebus exhibet, ſed alias aliter pro ſtellarũ ſtatu & radiatura multiformi, quarum commixtio implexioq; plerunq; variat, tamẽ ſi vectoris ſpiritus vna ſemper eſt & impermutabilis ſubſtantia.

Fieri igitur non poteſt, vt quidam exiſtimant, mundi Spiritum, vitam ſtatumque rebus omnibus ſic impertire, vt ne minimam quidem aſtrorum opem deſideret, hoc enim ſi eſſet, ſimilia ſimiliter, id eſt, pari menſura perpetuo generaret. Vitalem quidem animam ſecum affert & naturam ipſam, ac quæcunq; ſubierit, Vitalia facit, ſed pro cuiuſq; ſubiecti natura, conditione, diſpoſitione & apparatu.

His ita præſuppoſitis, quod videlicet diuinæ cœleſteſque vires ad rerum omnium procreationem & conſeruationem concurrant, perq; communẽ illum vectorẽ ſpiritum intermediæ inter cœlũ & ſublunaria ſubſtantiæ, omnes mundi partes cohęreant, & cuncta complexu concilientur, nihilq; in viuente mundo ſit tam abiectum, cui non infuſus ille Spiritus diuinorum cœleſtiumq; operum aliquid elargiatur è cœlo & ſideribus vires & proprietates, vitæque ſeminaria inuehens, confundens & permiſcens, ſicque omnibus inter ſe concinentibus, vt grauiſſimis Tullij verbis vtar, neceſſario omnia vno diuino & continuato ſpiritu contineri, hæc inquam cum ita

Modus quo vulnus curatur sine remediis.

ſeſe vere habeant, quis ſanationem, factam per vnguentum armarium, quo vulnus etiam non applicatis remediis curatur, inſtrumento tantum eo vnguento delibuto, non naturalē, ſed ſuperſtitioſam dicet & impoſtoriam? Nemo ſane, niſi harum rerum omnium ignarus, quique ſenſibus omnia metitur. Fit enim illa ſanatio per meram naturam atque magneticam quandam efficientiam, attractionem & deductionem, per influentiam corporum cœleſtium operationes ſuas perficientium per elementa, nec non toties decantatum vectorem Spiritum, qui tanquam medium vinculum primo ex definitis & propriis conſtellationibus ſympathian, & copulam ſeu conuenientiam inducit, ex qua deinceps vis ſanatoria in telum medicatum deriuatur, vnde poſtea egreditur, & ad partem vſque vulneratam continuatur ac traducitur, tandemque actione iſtius virtutis Spiritualis conſequitur effectus. Nec tamen dubium, phantaſian patientis plurimum hic habere momenti, (iuxta illud Hippocratis, in medendo ſæpe concurrunt ſpes, fiducia & τύχη) tum ad balſamicam in ſanguine exiſtentem virrutem à telo medicato attrahendam dirigendamq; ad partem affectam & læſam, tum ad mouendum principium ſanatiuum, id eſt, ſanandi virtute præditum, in corpore exiſtens. Cœlum igitur, quod pluri-

pluribus & vni influit, imaginatione, quæ ſemper adeſt, & ſympathiam, quæ intercipi aliquãdo impediriue, deſtrui non poteſt, ad determinatam in corpore partem vim ſanatoriam deducere ſtatuendum eſt. Nam inter vulnus & telum eſt vis Magnetica attractix & deductrix, illa partem ſpectat affectam, id eſt, vulnus, hoc eſt, attractio fit ad partem vulneratam, virtutis vero deductio ad telum medicatum.

Verùm obiicitur, ſpatium interueniens, tempus, & locus, quæ iſtam deductionem, ſanationemq; impediant, nec admittant, nihil enim vltra determinatum agere ſpatium, item corpus à corpore ſanando tangi neceſſe eſt, tangere enim ſe propriè dicuntur, quorum extremitates ſeu fines ſunt ſimul. Iam autem ſola corpora tenent ſuperficies. Ergo ſola corpora ſe tangunt. Talis autem contactus non fit inter vulnus & telum medicatum, ergo ſanatio quoq; per illud impoſtoria eſt & Magica. *Obiectiones præcipuæ diluuntur.*

Præcipui hi ſunt arietes, quibus pars aduerſa & ſenſuales Philoſophi ad euertendum, ad explodendum, naturæq; finibus excludendum miraculoſum vnguenti armarii effectum vtitur. Sed facilis occurſus eſt. Et miſeret me eorum. Quis enim neſcit multa ex interuallo exercere actionem ſuam, quorum ſcilicet ſuperficies nullo modo coniungi poſſunt, & nihilominus ſunt ſimul, vt Sol & hominis corpus, q̃

ſuperficiebus licet coniungi non poſſunt, radiis tamen intermediis coniunguntur, non enim
NB. poteſt phyſicum agens agere in extremum quin prius agat in medium, cum omnis actio phyſica fiat per contactum. Idem Sol per orbem Lunæ calefacit mundum inferiorem, licet neq; ipſum tangat, neque ſphæram Lunæ calefaciat. Sic omnia illa corpora, inter quæ eſt ſympathia & antipathia, mutuo ſe afficiunt, exercentque operationes ſuas citra vllum viſibilem contactum, id eſt, vnius virtus defertur ad alterum mediante Spiritu intercedente, ita, vt licet ſpatium ſit maximũ, citra tamen vllam alterationem nec ventis diſſipetur, nec etiam aëre vaſto, humido, frigidoue rapiatur atque diſcutiatur, ſed propter naturalem communionem, ſimilitudinem nexumque conſeruetur atque continuetur.

Sic in contagionibus quoq; nullus fit contactus corporum, vt in certo lippitudinis genere afficiuntur oculi illorum qui lippum intuentur, item graſſantibus febribus peſtilentialibus multi inficiuntur, qui ad ęgrotos nunquam acceſſerunt, hoc eſt, quorum extrema nunquam fuerunt ſimul: maligna enim & putrida iſtarum febrium qualitas corpora contaminat propagando ſe diffundendo & continuando. Itaque qui alium morbo inquinat, non neceſſario eundem tangit, nam putridum halitum vaporemq;

Multi ſine contactu afficiuntur peſte.

remq; in pannum vestemue aliquam (in his enim & similibus seminarium contagii sæpè delitescere experimentis patefactum est) expirans, qui postea aliũ multos dies post inficit, nõ rectè dicitur infectum sic contaminatumq; tetigisse, cum nihilominus tamen citra dubium affirmari possit, morbos de homine vno ad alium non transire absque corpore aliquo, id est non transportari absq; fauore seu spiritu vel humore. Ac spirituales qualitates hîc plurimũ valent. Licet enim secundum modum & existẽtiam, quæ existunt, per se actionem corpoream non edant: per accidens tamen nihil prohibet, quo minus per medium idoneum propagẽtur, quod medium nihil est aliud quam spiritus vaporue mediæ cuiusdam inter corporatas & incorporatatas substantias naturæ, qui spirituales actiones in se recipiat, aërique repræsentet, cum sit corporeus, contactu suo realiter alteret. Vnde verissimum euadit, multas esse actiones, ad quas non sit opus eo, qui vere & solus contactus est, cum in se mutuam actionem exercent corpora multa, quæ sunt simul non per contactum corporis, sed virtutis, estque hæc virtus, quam per interualla exercent corpora, effunduntque, qualitas corporis expers, in qua sola inest efficacitas. Sic vis ex vnguento exiens effundit se non

N. de spiritualibus qualitatibus.

NB.

in la-

in lapidem, ferrum vel lignum, quibus cum nullam habet coniunctionem, ſed virtute motoris ad vulnus ſe propagat.

Primum enim mouens in vnguento eſt vis balſamica in ſanguine & vſnea, quæ mediante ſpirituali vinculo ad vulnus vſque continuatur, & niſi intercapedo ſit nimia, fiunt vnum per vtriuſque formæ coniunctionem, coniunguntur inquam, quia formæ ſe ipſas propagant & promouent, ita vt etiam egredientes in media intercapedine mutuo occurſu vniantur. Simul igitur ſunt mouens & quod mouetur, ita vt vel ſecundum immediatam ſuperficierum applicationem ſe contingant, vel vt vnius virtus ad ſuperficiem alterius, atque ita in corpus alterius deducatur, ſiue id fiat lumine, ſiue radiis, ſiue qualitate occultiore & contactu ſpirituali. Quare vnguentum attingit vulnus ſeu

NB. coniungitur vulneri, vt efficiens & agens patienti, ſeu vt cauſa tranſmutans alteransque corpori tranſmutando, quo etiam modo cœlum coniungitur terræ, quæ tamen ſecundum ſuperficiem illi non eſt contigua, hoc eſt extrema cœli & terræ ſe non contingunt, vt ita veriſſimum ſit, agentia longo ſæpè interuallo diuulſa eſſe ab iis quæ patiuntur, vt ſi quis eminus videt hoſtem, etſi hic viciſſim illum non videat, repentè tamen commouetur, expallesſcit, trepidatque & contremiſcit, qui certè motus animi

mi ab externo agente, à ſpecie hoſtis obiecti ob oculo recepta, & ad ſenſum interiorem delata, in mentem primum, ab ea in corpora deinde deriuatur, agenſq; longo interuallo à patiente eſt diuulſum, vnde ſpiritualis hîc & inſenſilis actio eſt, non realis operatio.

Itaq; mouens cum re mota ſimul eſt, intelligi debet de agente proximo, hoc enim ſemper ſimul eſt cum remota, vt ſunt imaginatio & Spiritus, id quod in titillatione quoq; conſtat, q̃ ſæpè fit ſine contactu & attrectatione, & nihilominus tamen mouens & motum ſimul eſſe recte dicuntur, ſcilicet per contactum internum occultum, qui fit vi ſpirituum ab imaginatione impulſorum, parteſq; illas, quæ titillationem perpeti poſſunt, ferientium, eſt enim motus illorum celeberrimus. Ex his quis non intelligit, falſas in phyſica poſitiones eſſe generaliter acceptas, 1. agentium & patientium extrema ſe ſemper contingunt. 2. Non eſt vis aliqua agentis in patiens, niſi illud hoc ſecundum extrema & ſuperficiem contingat. Qualitas enim ſeu virtus cœleſtis & magnetica mediante ſpiritu iſtius deductionis directioniſque in vnguento cauſa eſt & quaſi vehiculum, quo moto res vecta mouetur ſimiliter, nam in vehiculo requiritur, vt ſit aptum ad vehendum, ad vehendum autem aptiſſima virtus eſt magnetica cœleſtis, quæ quaſi interuenit & interiicitur in-

Quomodo intelligendi vulgati Canones phyſicorũ?

ter telum obligatum & vulneratum locum, mo uetq; seu dirigit vim ad effectum consequendum. Et qui ignorat vel negat, virtutem quandam ætheris naturis elementarib. à cœlo communicatam (quam Astrologiæ periti dicunt formas earum complere & absoluere) qua mediante vis ac proprietas quarundam naturarū formis implantetur, ac inter se Corpora connectantur atq; cohæreant, & ab hoc ordine nexuq; similitudinis naturalis ortum esse, indeq; mirandarum actionum causas eruendas, is in toto hoc mysterio planè cæcutit. Inter virtutem enim & vehiculum primo sympathia est, quæ posteà deducitur transitque in telum, dehinc in vulnus ob familiaritatem & similitudinem, hæc enim efficiens causa est, vt res inuicem vinciantur. Vnde inter telum obligatum & vulnus contactum fieri nemo inficiaturus est, licet is non fiat immediate extremis simul, & tangat quod remotum est primum, id enim in hoc mysterio necesse non est, cum enim principiorum hic actio corporea non sit, cōtactum corporeum etiam requiri opus non est. Vis enim seu virtus peruenit ad vulnus mediate, non per dæmonem, sed interuentu, vt dictum est, virtutis cuiusdā sublimioris & incorporeæ, quàm Magiæ naturalis Doctores magneticam rectè appellitarunt. Impostoria igitur sanatio non est, Magica tamen. Impostores

Non omne magicum est impostorium.

enim

enim verè ſunt, qui omne magicum dicunt ſuperſtitioſum impoſtorium.

Ad extremum ipſius vnguenti deſcriptionem & compoſitionem placuit ſubiicere, vt nemo non intelligat, ex mere naturalibus rebus & quidem ipſo homine id componi: Baptiſta Porta l. 8. c. 12. id deſcribit, refertq; ad autorem Paracelſum, quem tamen huius illuſtratorem amplificatoremque extitiſſe tantum, non autorem reperio. *Vnguenti armarii deſcriptiones.*

Rec. veſnæ concretæ in caluaria furis ſuſpenſi & in aëre derelicti.

Mumiæ veræ,

Sanguinis humani adhuc calentis ſing. vnc. vnam.

Adipis humani vnc. ij.

Ol. linij.

Terebinthin.

Boli armen. ſing. ℥ ij.

Miſceantur omnia ſimul in mortario, ſeruenturq; in vitro vel vrna oblonga & anguſta.

Alii, recipiunt vſneam abraſam è cranio hominis violentâ morte perempti, duarum auellanarum pondere:

Adipis verris aprugni,

Vrſini ſing. vncias vj.

Lumbricorum terr. ex vino lotorum, inque Piſtoris fornace ollâ tecta torrefactorum

rum (non aduſtorum) vnc. iij. horum in puluerem redactorum vnciæ vni adiiciunt

Cerebri aprugni ſiccati,

Santali rubri odorati, mumiæ & hæmatitis, ſingul. vnc. j. omnibusque mixtis cum adipe faciunt vnguentum. Hæc deſcriptio optima eſſet, ſi ſucco & neruis, hoc eſt, ſanguine & adipe humano, (in quibus maximè dominatur Spiritus ille vitalis, vegetabilis & balſamicus) non careret. Itaq; in vera huius vnguenti compoſitione ſanguis & adeps humanus non ſunt omittenda, quo etiam modo confectum apud me quouis vt tempore poſſit haberi (quoniam Chirurgi ſæpè vel non ſunt præſentes, vel etiam à vulnerato remotiores) nunc operam impendo, quantam poſſum.

Conficiendum a. eſt Sole exiſtente in libra, vſnea vero colligetur cum Luna creſcente, inq; Veneris exiſtente domo, ſi fieri poteſt, non Martis aut Saturni. Si in Veneris domo locum habere Luna non poteſt, diligenter attende, vt poſſit abradi vſnea Luna verſante in piſcibus, hoc enim ſignum eſt omnium conuenientiſſimum propter Iovis domicilium, & Veneris exaltationem, proximum huic eſt taurus & libra.

Quando vſnea colligenda.

Praxis.

Sanantur hoc vnguento ſic confecto omnia vulnera, quæ ferro, ictu vel iactu infliguntur, modo haberi poſſit inſtrumentum. Excipiuntur

untur

untur tamen illa vulnera, quæ fiunt in arteriis, & vno è membris principalioribus, vt corde, cerebro, &c.

Immergendum autem ferrum ſeu telum eſt quod ſauciauit (vel in huius defectu lignum, ſeu ramus ſalignus in apertura cruenta madefactus) in vnguentum, & ita relinquendum: æger quotidie ſuâ vrina vel purâ aqua vulnus eluat, deligatq; mundo panno lineo, ſemper pus extergendo vulnusque aurora qualibet mundificando & abſq; vllo dolore ſanabitur, Hoc Maximilianum Imp. comprobaſſe in confeſſo eſt. Si inſtrumentum, quo vulnus inflictum eſt, haberi nequit, aliud ducatur per vulnus, & loco veri teli id inunge vtroque latere, reponatur loco mundo & temperato, ſi enim aëri vel frigori nimio exponatur, excitabitur dolor. Attendendum eſt etiam, cæſimne an punctim factum ſit vulnus. In punctura enim telum inungendum eſt á cuſpide capulam verſus, in cæſura ab acie verſus tergum. Meminiſſe præterea oportet obligare tela. Si non apparet quam alte ſint infixa, tota ſunt inungenda, ſint apparet, pars illa tantum, quæ fuit in vulnere. NB. Cito ſanaturus ſæpè illine (præſertim vero ſi vulnus eſt magnum & profundum) ſi maturatione opus non eſt; neceſſitasque non vrget, intermitti quidam dies poterunt, imo ſufficit, ſi ſenis diebus id fiat bis, vel ad ſummum

ter, ſemper tamen vulnus mane abluendo, extergendo, iterumq; deligando.

N. de vſnea. Ad extremum de vſnea non eſt conſenſus: alii petitam eam enim volunt ex capite ſtrangulati, alii parum referre aiunt, ſiue ſit ex ſtrangulati, ſiue ex alterius cuiusdam capite. Verum cur ex ſtrangulati potius quàm alterius cuiusdam capite vſnea petenda, cauſas adhuc à nemine ſcripto explicatas atq; allatas vidi. Ego qui tamen aliorum eruditorum iudicio hic me ſubiicio, hanc afferri rationem poſſe exiſtimo, quod in ſtrangulando, ſpiritus vitales ob præſentiam mali præſentis in caput ac cerebrũ refugiant, vnde quia regreſſus illis ob violentam illam conſtrictionem ad principium ſuum non patet, remanere eos, & cum ſpiritibus balſamoque capitis ac cerebri miſceri ac confundi neceſſe eſt. Et licet omnes functiones animales intereant, manet tamen calor ille in oſſibus, neruis, aliisq; partibus ſimilaribus, qui & in lapide eſt, & pipere emortuo, ſc. elementalis. His ita commixtis in balſamico ſanguine, vi caloris circumfuſi ambientisq; humorem vitâ imbuentis, cœliq; influxu cooperante, vſneam ceu vegetabili quadam vi & virtute in caluaria tandem progenerari veriſimilimũ eſt, maioris potentiæ, quam eſt ea, quæ in alterius cuiusdam ex morbo defuncti capite reperitur. In decollatis ſpiritus non retineri, ſed diffugere, euaneſ-

nescere ac dissipari omnibus in confesso est.

De mumia intellige non vulgatam illam in Seplasiariorum taberna vbiq; ferè prostantem, quæ nihil aliud est quam arefacta cadauerum conditorum caro, non autem eorum infarctus & liquor ex carne humana manans. Perperam etiam faciunt Seplasiarii, qui carnes ossaque contusa medicamentis Mumiæ necessariis commiscent. NB.

Itaq; vt legitima mumia haberi possit, in penuria Ægyptiacæ & Arabicæ, quæ concinnabatur ex myrrha, aloe, croco, balsamo, aliisque pretiosis odoramentis, in hospitalibus nostris cadauera obeuntium aloë, myrrha, croco, & aliis ad eam idoneis rebus, replenda sunt & imbuenda, idoneoque tempore eximenda, & ad vsus custodienda, hanc enim plurimis pollere facultatibus, præter experientiam grauissimi autores tradiderunt. Sed de Mumiæ viribus compertis aliâs plura.

FINIS.

TRACTATVS ALTER DE LVXVRIOSIS CONVIVIIS NOstri seculi.

VIX puto quenquam fore qui existimet, aut ostentatione aliquâ me adductum, aut fiduciâ ingenii ad dicendum in hoc celeberrimo congressu accessisse: abhorret enim ab vtroque natura & genius: Nam si in minimis rebus ostentatio reprehenditur, quo tandem odio dignus essem, si quemadmodum Phormio apud Hannibalem de re militari declamauit, sic ego apud vos doctrina & eloquentia præstantes, inepte aliquid ostentando meam importunitatem in theatrum producerem. Sed quoniam officii ratio mihi hoc loco & tempore dicendi necessitatem imponit, humaniter à vobis peto, vt pro vestra pietate & candore qualemcunq; orationem, menses ab hinc quatuor plus minus, commentari à me cœptam boni consulatis:

Colophonem huic adiicere, intercurrentes quidam ſtrepitus muſas meas interturbantes tunc non ſinebant: Nunc verò non ſine labore ad finem eam perduxi, luce etiam tandem donandam. Etſi autem hic locus poſtulat, vt eas artes & doctrinas, in quibus explicandis verſor, ornem & prædicem, tamen cum de iis ab aliis, eloquentiâ excellentibus, ſplendidè & copiosè dictum ſit, ſumpſi aliud argumentum huic tempori conuenientiſſimum; quandoquidem ad nos redierũt dies bacchanaliorum, qui apud Ethnicos fuerunt hominum aut ſimulantium furores, aut ebrietate inſanientium; qui ad portentoſas atq; monſtrificas helluationes ac conmeſſationes inſtituuntur, ſola ſimulatione inſaniæ & repræſentatione geſtus bacchantium: horum inquam recordatio, & memoriæ ſimiliumq; monſtrificarum bacchationum, quibus noſtrum ſeculum ſe contaminauit, celebratio, in hanc potiſſimum me ſententiam adduxit, vt de luxus in conuiuiis origine & primis autoribus ex hoc loco ornatiſſimo quædam dicere non erubeſcerem: idq; eo facio lubentius in hoc conſeſſu, quoniam ſcio vos de eo ſeuerè & veriſſimè cenſuram ferre poſſe: nullæ hic ſunt nugæ: nihil monſtroſum, fabuloſum nihil, neque item inſulſæ traditiones, hauſtæ ex fæce quorundam tribulariorum ſcriptorum, ſed ex autoribus Græcis pariter at-

que Latinis percelebribus atq; perueteribus: rem tradam corporis non modo saluti, sed animæ quoque non parum conferentem: ipsa rerum grauitas atque varietas fastigium vestrum propulsabit, attentioresque vos reddet: de primo & postea vario gentium victu & quibusdam prisci seculi insanæ gulæ irritamentis, quæ ganeosorum portentosa ingenia excogitarunt, magna mehercule naturæ iniuriâ, si considerate dicenti auscultaueritis, non improbabitis scio institutum meum, dicendiq; occasionem, propterea quod confuse hæc & intercisè tractata conscriptaq; apud priscos autores inueniantur. Meæ institutæ orationis hic erit ordo. Primò dicam de prima mortalium & posteà vario gentium victu, tum de prodigioso conuiuiorum apparatu & celsis luxuriæ fastigiis: quæ singula dum pertracto, rogo vt perbenignè me audiatis & cum silentio.

Primò constat, victum mortalium, eruditissimorum iudicio, quibusdam gradibus distinctum fuisse, quibus à summa rusticitate vel potius feritate ad humaniorem primò deuentum sit, postremò ad summa luxus culmina.

Primum hominum genus, vt feræ in syluis & nemoribus versabatur: conuenitq; inter omnes, glandiferas bacciferasque arbores mortales tunc præcipuè aluisse, nutricesque extitisse feræ ac inopis illius sortis.

De-

Deinde ex hac vita in ſecundam deſcenderunt, paſtoritiam ſcilicet, etenim ex animalibus ob eandem vtilitatem ſylueſtria deprehenderunt atque manſuefecerunt, inter quæ primum oues aſſumtas eſſe autumant, propter placiditatem, aptiſſimæ enim ſunt ad vitam hominũ, ad cibos, caſeum ſimul ac butyrum, ad corporis verò tutelam & veſtitum vellera adhibuerunt.

Tertio deniq; gradu à vita paſtorali ad agriculturam animum adhibuerunt, quam maximè acceptam vitæ fuiſſe ſatis teſtantur populorum erga eam amor ingens & diligentia admirabilis. Illis enim ſeculis nihil antiquius habuerunt, quàm agros ſtudiosè excolere, illumque ampliſſimè laudaſſe exiſtimabant, quem virum bonum Colonum dixiſſent, tumq; paſcua & fruges ſola regum & gentium vectigalia erant, annonæq; vilitas erat incredibilis: haudque dubium eſt, aurea illa ſecula verè extitiſſe, in quibus tam innocenti victu mortales vterentur, iis videlicet, quæ benigna tellure prouenirent veſcentes, & eo quod honeſtis manibus excultũ eſſet, vt ita meritò cenſendũ ſit, humaniorẽ liberalioremq; victus rationẽ non extitiſſe, quàm quæ ſalutari frugũ inuento ad vitã ſuſtentandã vſa eſt, quæq; vel pauperrimo cuiq; paratu facilis fuit. In hoc cœleſti munere quantum vita poſtea profecerit, & quantum

Encomium agricultura veterũ.

tum ſolertia ingeniaq́; hominum curam eam auxerint atq; locupletarint; ſatis ſuperque teſtatur aureum illud vitæ genus ſublatum, cùm ad poſtremum gradum luxuriæ peruentum, ferreaq; tunc proles repentè exorta eſt: hæc vltima vita, hic vltimus gradus noſtri ſeculi eſt, quem feliciorem ſolent dicere, qui nouis moribus & luxui fauent.

Vltimus vitæ gradus luxuria.

Hinc varius gentium victus mirabiliſque, quem non vnum eſſe, ſed innumeros, & penè totidem quot gentes, hominumq́; linguæ, teſtatur inter alios, qui res populorum hiſtoriâ prodiderunt, quiq; de ſitu orbis monumenta reliquerunt Iul. Cæſar in illis ſuis clariſſimis commentariis de rebus bellicis. Non ſolum enim Cæſar alium Gallorum fuiſſe victum, alium Britannorum, alium vero Germanorum prodidit, verùm etiam inter Germanos varium extitiſſe eumq; mirabilem, atque etiam inter ipſos Gallos, quos agricolationi fuiſſe deditos & mitiorum frugum alimentis vſos, pomorumq; & vitium ſuccis atque liquoribus extra dubium eſt: Galliarum enim agros feraciſſimos, quin & vitibus maxima parte conſitos omnium fere ſcripta prædicant.

Belgæ à priſtinis moribus longè receſſerunt, quoniam ſummo ſtudio vina externa conquirunt terræ marique, etenim apud eos vites nullæ conſeruntur: veſcuntur præterea carnibus

bus pecorum, quæ illic abundant propter pabulorum vbertatem: verum ante cuncta panificia fingunt varia ex caseo, lacte, butyro, quę in summo honore mensarũ & commessationum habentur: ebrietati autem magis indulgent quam cæteri Galli, honorificamq; maxime putant non solum viris, sed & fœminis crapulam, præsertim qui Rheno sunt proximi.

Apud Petragonos & Lemouicos castaneæ & rapa à vino & messe tertium honorem adipiscuntur: rapa etiam Allobrogibus & Subaudis in cibo mirifice grata, sicut & castaneæ montanis Lugdunensibus.

Montium Cemannorum populi Aruernis proximi vice panificij castaneis vtuntur, quippe festis tantum diebus, vel non infimæ sortis homines panificium illic ex frugibus vsurpant.

Gasconum gens Aquitaniæ nobilissima inter præcipua pulmentaria allia habet, cepasque, quorum olfactum & gustatum in delitias gulæ vertit & suauia condimenta: hi nunc quoque præter cæteros Gallos ventri indulgere magis existimantur, vulgatum enim & maxime nobilitatum apud eos iactatur Prouerbium; Satius esse belle farcire ventrem epulis, quam corpus veste molli & pretiosa ornare: aiuntq; Burgundioni ventrem esse sericeum. Aruerni verò caseo frequentius victitant.

Aquitanorum prouerbium.

Nortmanni malis pyriſque crudis ac coctis liberaliter veſcuntur, ſuoſque ex illis concinnant potus, carnibus quoque veſcuntur omnigenis.

Narbonenſis Gallia fœcunditate frugum, vitium pomorumque mira varietate ac ſuauitate nullis alijs terris cedit: Verum morum ciuilitate & vitæ nitore atque lautitia à cæteris Gallis videtur diſceſſiſſe; piſces habet frequentes, tum recentes, tum ſale conditos, ante cuncta autem oliuas conditas, cappareſq; manducat, ficus item vuaſque recentes, mala citria, arantia, limones inter lautiores cibos habet & irritamenta: vina apud eos generoſiſſima: oues paſcuntur thymo, quo pabulo mire pingueſcunt.

Armonicarum regionum populi inter ſe viuendi ratione non conſentiunt. Brittones enim & Britoniſantes victu magis barbaro & fero vtuntur: at Gallobrittanes maximam partem ciuilitatis vrbanitatiſque Francicæ ſeruant, apud quos panificia lauta ex frugibus parantur, vinaque non ignobilia abſorbentur. Mediterraneos autem fere omnes Gallos lautiores in cibis haberi atque humaniores Poſſidonius Stoicus ſcribit apud Athenæum.

De moribus Germanorum prodidit Cornelius Tacitus, quod cibi illis olim fuerint ſimplices; agreſtia poma recenſq; fera aut lac con-

cretum

cretum sine apparatu, sine blandimentis ad famem sedandam, sed aduersus sitim non eandem fuisse temperantiam, quoniam diem noctemque in potu continuarent, qui mos apud illos nostra etiã memoria pertinacissime perdurat, vt videantur ad perdenda vina geniti: eoque nomine nunc apud Romanos & Hispanos pessime audiant: Germanos quoque carnibus vesci, ac bibere vinum meracum, historia scriptum reliquit Possidonius Stoicus: sed certum est totam Germaniam à Romanis minime fuisse cognitam: hodie, quanquam longe mitiori & vrbaniore victu degant Germaniæ populi, nihilominus ferinæ cuiusdam & priscæ vitæ vestigia quædam retinuerunt, maxime quanto magis vergũt in Septẽtriones.

Brittanni, qui nunc Angli, si Cæsari credimus, pecorum magnum alebant numerum, leporem vero, gallinam anseremque gustare fas non putabant, animi tamen voluptatisque gratia educabant: conuecto & deportato frumento, præcipue vero gallico vtebantur, vina etiamnunc ab exteris petunt, Gallis, Lusitanis, Hispanis & Germanis, quæ potentiora sunt, nam imbecilla vecturam non ferunt: carnibus vescuntur largiter præcipue à pistoribus incrustatis, magni enim illic pecorum greges & armenta boum. Cœlum vero temperatius esse quam apud Gallos, asperitatemq; frigoris

ab ijs

ab iis abesse experientia testis est. His adiacent Scoti, quibus D. Hieronymus feritatem ac barbariem asscribit, quos etiam adhuc feros inuenias, ni aliæ gentes eos cicurarint atq; expolierint, miseramque omnino victus conditionem iis fuisse historiæ testantur: bubulam in cibis assumunt largissime, armenta enim huiusmodi animalium fert tellus alitque: frumenta non multum habent, sed aduentitiis vtuntur.

Italia pro tractuum differentia imperijque incremento victum pariter mutauit. Romani enim qui initia imperio dederunt, tum etiam qui id prouexerunt, cibos expetebant tantum qui vitam sustinerent famemque depellerent. Capitale erat bouem mactasse gulæ causa: piscibus statim à Roma condita præsertim marinis vsos esse constat eruditorum antiquorum monumentis, omnino carnes parcius semper esitasse quam cæteros populos, verum videri potest, nam & nostra memoria parcissime iis vescuntur, herbis oleribusque varie vtuntur tum crudis, tum coctis. Vini autem obseruationes memorabiles apud Romanos fuerunt, nam auctoritatem post centesimum vrbis annum cœpisse aiunt, Romulumque ipsum lacte, non vino libasse? & Numam sanxisse ne rogum vino respergerent, nec licuisse fœminis primum id bibere, postea concessum vale-

tudinis

tudinis tantum causa: eorum autem qui secuti sunt, cura fertilior & industria felicior fuit in vitibus colendis: vini quidem in vniuersum sunt auidi, sed modum potionibus adhibent, pariterq; Hispani.

Victus autem Romanorum rariones variasse pro Reipublicæ recta vel deprauata institutione, & postea Imperatorũ virtute temperantiaque, atq; etiam libidine & luxuria, dubium non est, vnde tot emerserunt leges sumptuariæ & censoriæ, quibus cibaria non exotica solum, sed & domestica prohibebantur, atque etiam ex sue pernæ cœnis detrahebantur. Romani etiam veteres pisces simul cum carnibus vna in patella seu lance mensis apponebãt, pariterq; herbas quasdam vt asparagum: Panificia varij generis conficiebant: lepusculi & perdices raro Romanas mensas subibant ob inopiam scilicet, cætera autem alitum genera frequentius: capreas in macello venales passim reperias, primis semper mensis acetaria imponuntur, æstate peponibus liberalissime vescũtur, nam plerumque iis solis contenti & pane, prandia sua cœnasque incoant & finiunt: ficus item simul ac vuæ recentes per autumnum. Vitulina nulla caro pretiosior illis gustatur. Veruecina non admodum placet, piscinatum non sunt tam studiosi, neq; ita auide pisces expetunt, quam sui maiores, quippe rarissime vel

marinos

marinos attingunt, nisi religio cogat. Hispani sordes in viuendo aliquibus in locis peculiares habent, quoniam si suis alantur loculis domi esuriunt & famelici hiant, at quando aliena quadra frui licet, nulla gens æque vorax cernitur, viuunt carnibus immodicis, piscibus cum amnicis tum marinis, panificia quoque lauta faciunt, pomorum vbertas illic varia atque multiplex maxime citriorum omne genus & punicorum, ficuũ, vuarum, quas siccatas alias in terras mittunt: ante cuncta vina illic vehementissima sunt. Secundis mensis quernas glandes adhibent dulcedine præstantes. Strabo Lusitaniæ montanas gentes querna glande vesci autor est: sunt præterea apud mõtanos quosdam Hispaniarum populos condimenta & saccharata innumera, officinarum & Seplasiariorum commenta, ea mensas secundas exornant bellariorumque vices supplent. Siculas mensas & in his Syracusanas potissimum nobilitauit luxuria, quas prudentissimus Plato damnauit: fruges in Sicilia repertas à Cerere narrat antiquitas, quoniam solum illic sit omnium frumentorum fertilissimum, vnde & terra illa Romaorum horreum nuncupabatur.

Græci crapulæ gulæq; admodum fuerunt dediti, quare pergræcari pro indulgere genio prouerbio circumfertur.

Constat

Constat tamen diuersam victus rationem & studia illis fuisse: aliter enim Lacedæmonii, aliter Athenienses viuebant: Lycurgus leges Lacedæmoniis condens tantum ciborum vnicuique elargiri iussit, quod ad bonam corporis valetudinem satis esset: certum itaque numerũ frumenti singulis in singulos annos emetiri mandauit, & liquores pro ratione, atque id vberius viris, fœminis vero parcius. Præterea instituit conuiuia publica, in quibus nullæ prȩter vulgares escæ apponerentur, probrosum existimans simul ac inutile animis corporibusque coquorum condimentis & saporum coaceruationibus saginari.

Solebant præterea Lacedæmonii epulas suas condire labore in venatu, sudore, cursu, fame, siti: vnde Dionysio Siculo neganti, se iure illo nigro, (erat enim hoc inter obsonia illis celebratissimum) quod caput cœnæ fuerat, delectatum, respondisse fertur, qui illud coxerat, minime mirum, condimenta enim defuerunt.

Sybaritæ gloriæ virtutisque loco delitijs mollitieique dediti vitam despiciebant, quoniam mortem non timerent. Spartani vero & viuendum liberaliter & moriendum censebant, sed vtrunq; cũ virtute, teste Plutarcho.

Verum Atheniensium longe alia fuit viuẽdi ratio, quippe luxui omnino deditos fuisse, Græci

Græci fere omnes testati sunt, ipsique Poetæ Comici imprimis Atticas cœnas riserunt. Socrates enim cibos detestabatur, qui non esurientem inuitarent ad edendum, similiter & potus, qui non sitientes ad bibendum.

Athenienses in cœnis solebant lances apponere, quæ quinque alias paruas lances continebant, quarum vna referta erat allio, altera duobus Eschinis. Tertia placenta, quarta conchis decem, quinta antaceo paruo. Est in exemplis parasitum quendam interrogatum, nũ cœnæ Atticæ Chalcidis lautiores essent, an vero hæ Atheniensibus præstarent, respondisse, Chalcedoniacum procemium pretiosius esse & suauius quam Atticorũ totum apparatum, appellans videlicet Procemium cœnarum, ostrearum multitudinem & varietatem: nihil ad peregrinos exportari licebat præter solum oleum, nam qui ficus exportantes ostenderent Sycophantæ apud illos dicebantur.

Persarum victum exponens Xenophon ad panem quicquam eos adhibuisse negat præter nasturtium. Sed de eorum luxu & ganea nihil hic asscribendum duxi, cum apud omnes fere scriptores passim complura tradita legantur, & in altera parte obiter quædam sim relaturus.

De Ægypto certum est & frugum & vitium fœcunditate eam felicissimam fuisse, quin & pomo-

pomorum omni genere, olerum quoque ac herbarum cibis supra modum vsam, pisces amnicos marinosque & salsamenta immodice esitasse.

De aliarum gentium victu, quæ à grauissimis auctoribus literis assignata sunt & quasi per monumenta tradita, scio permulta esse eiusmodi, vt vix fidem impetrare valeant, multisque ea videãtur incredibilia. Sed quia ex illis mundi partibus, quarum gentium multiformes mores, rirus, mirabilemque victum enarraturus sum, homines, fruges, legumina, aues, animaliaque nostris incognita terris creberrime ad nos terra marique conuehuntur, fidem facile adhibendam ijs censeo, præsertim si naturæ eximia benignitas & vis eius immensa perpendatur, fateor permultos qui à patrio solo non discesserunt, multa hic non sine fastidio audituros: veruntamen candide meum hunc laborem velim interpretentur, quippe si omnino à Musis remoti non fuerint, erunt non pauca quæ animum delectabunt per tot gentium cibaria discurrentem.

Sed hoc præfari lubet, vt non vnus olim fuit, ita nec hodie quoq; mortalium victum vnum, sed innumeros esse & quidem totidem, quot hominum linguæ:

Ferinum ante aliquot annos & absurdum apud nostrates fuit, cochleis vesci, ranis,

teſtudinib⁹, at in vniuerſa fere Gallia inter pręcipuas menſarum delicias reponuntur.

Thraces quoſdam canibus victitaſſe Picus Franciſcus auctor eſt.

Arcades carnes & maham in cibatu habuiſſe ferunt, quin & glandes, vnde & balanophagi dicuntur.

Hircani veſcebantur venatibus quorum varietate abundabant Marcellino teſte.

Getis quibuſdam vini vſus omnino ignotus, quin & frugum, victum illis ouillum pecus cõmodat, ex quo Nomadum Getharumq; plurimi, teſte Columella, galactopotæ dicuntur.

Xenophon prodidit Moſynecos oſtentaſſe diuitum liberos bene curatos, non alio tamen cibo quam elixis nucibus enutritos.

Armeniam minorem fœcunditate percelebrem referunt, qui paulo ante noſtram ætatem eam peragrarunt, nulliuſq; quod ad victum hominis pertinet, indigam, quin etiam cœlum ſaluberrimum & clementiſſimum. Præterea Perſarum regionem omni frugum abundantia nobilem narrant, vinoq; & pomis felicem, ſicut & palmetis, quæ dactylos vberrime ferant, piſtaceis præterea & malis quæ paradiſea appellantur:

Tartarorum victus parum diſtat ab eo, quo Nomadas Scythaſque vti prodidit antiquitas,

quo

quo etiam vtuntur non paucæ Septentrionis gentes, quippe plurimus his lactis vſus & caſei.

Orientis populi plurimi qui Imperio Magni Cham parent, potus ſuos ex oryza & genere aromatum concinnant: carnes crudas contritas primum, deinde aromatis reſperſas oleiſque odoratis imbutas vorant: Serpentibus etiam nunc quæ illic naſcuntur copioſiſſimæ & grandiſſimæ in cibis ſuis vtuntur, in deliciis quoque habent hominum carnes, qui morbo non extinguuntur, quales ſunt qui in bello ab iis trucidantur.

Solinus autor eſt, Eſſeclones Scythiæ populos parentum ſuorum funera cantibus lætos proſequi fuiſſe ſolitos, conuocatisque propinquorum cœtibus cadauera ipſa, (horrenda parentalia,) dentibus laniaſſe, pecorumque viſceribus mixta inter epulas appoſuiſſe, Cranio vero populi loco vſos fuiſſe, quod & auro circumcirca ornarunt.

Matthias Michon de Sarmatia Aſiana ſcribens Tartarorum quoq; meminit & omni frumēto carere aſſeuerat, omniq; leguminum genere; excepto milio, quod magna cura ab iis ſeri idem tradit: equorumque greges educant, quorum carnes manducant, ſanguinem vero equinum milio commiſcent, coquuntque ſimul & mandunt: quin etiam ipſum potant

ſolum, idque & barbaris olim placuiſſe teſtatur Virg. carmine bucolico, & lac concretum cum ſanguine potat equino: acido lacte oblectantur, id namque tum ſtomacho ſalutare eſſe ſibi perſuadent, tum aluo deijciendæ experimentis idoneum comprobarunt: ſi quando vero epulantur ſplendidius, lac ſublimatum, ſi liceat eo vocabulo vti in elegantioris penuria, bibunt, quod mirabile dictu, promtiſſime atque ocyſſime in cerebrum penetrat inebriatque.

A Tartaris Turcas oriundos idem cenſet, quare ab eorum victu non procul recedere. Qui de Rhodi expugnatione hiſtoriam ſcripſerunt, omnino gentem illam immundam & obſcœnam tradũt. In Sarmatia Europæa Podolia fertilitate nobilitata eſt, qppe illic fruges feliciter & læte ꝓueniunt, cibaria igitur ex frugibus, potus vero ex melle cõcinnant, quod illic abundantiſſime gignitur, atque etiam in Ruſcia: aquæ omnes ſponte illic piſculentæ ſunt, in quibus lucij capiuntur amplitudinis mirandæ ſaporiſq; ſuauiſſimi.

Verum & Lithuaniæ Moſcouiæque amnibus vſu venit, vt ſponte & copioſe alant generentq; piſces, qui & magnitudine & ſuauitate nobilitantur. Moſcouiæ idem Matthias mentionem faciens potum eis eſſe ſcribit ex aqua & melle confecto: aromatis crebrius vtuntur, nam

Hydromel. NB.

nam & ea cum melle arte Chymica ſublimant exiſtimantes hac potione viſceribus calorem excitari adeo inſignem & ſalutarem, vt poſſit inclemētiſſimis frigorib⁹ fortiter repugnare: auenam ipſam ſublimant, ex qua ſublimatione elicitur liquor, quam aquam ardentem vocāt, æque ac apud Germanos, Galloſq; & Italos ex vinis vehementioribus: Principis edicto ſeueriſſimo vini potus aliorumque liquorum, qui ebrietatem concitant, prohibetur, nec licet ea bibere, niſi eiuſdem Reguli indulgentia.

Muſcouitis parent Scythæ & Antropophagi humanis corporibus veſcentes, ſine vllo degentes panificio, vino, alijſque potibus.

Paulus Iouius literis mandauit Moſcouiam melopepones ferre, quod mirari ſubit, quippe gelidiſſimis Boreæ flatibus tenerrima quæque exurūtur. Certiſſima meſſis in melle atq; cera eſt, namque illic apes in arborum campis mella conficiunt & probatiſſima & copioſiſſima: domi opipare & laute epulantur, gallinæ ſiquidem & anates ſingulæ pro ſingulis argenteolis nummis væneunt: venatio & aucupia menſas magnatum opulentant, vina neſciunt præter exotica, iiſque vtuntur in Sacrificiis & conuiuiis luxurioſioribus oſtentationis gratia.

Lapponum gens, ſupra quam credibile ſit, fera eſt & agreſtis, neque enim fruges, neque

vina, neq; poma nouit: ſagittandi arte ſola victum quæritat & ferarum occiſarum tergoribus veſtitur.

Colmogora Moſcouiæ contermina regio frugibus abundat, ſeminaque terræ mandata nullo illis beneficio aratri proueniunt, admirabili celeritate naturæ feſtinantis, vt Iouius teſtatur. In ſubiectis Moſcouiæ campis, caprearum, leporumque incredibilis multitudo cernitur, quæ nemini aut plagis aut canibus venari licet: lacus quoque habent, vnde piſcium admirabilem copiam expiſcantur: eademque pene de moribus & victu cæterorum populorum Septentrionis literis mandata reperiūtur, tum apud veteres tum apud recentiores.

In Oriente porro traditur eſſe quoſdam populos, qui ſine vllis arboribus, ſineque frutice degant. Plurimæ quoque gentes frugum, arborum, quin etiam pecorum expertes inueniuntur.

Scytharum multa genera, qui corporibus humanis veſcerentur, olim fuerunt, & eſſe noſtro æuo in noua India Cannibalos vocatos accepimus. Adde quod quidam in remediis ſummis habent viſcera oſſaque humana vorare ſanguinemque gladiatorum bibere, & quidem ex homine ipſo ſorberi ex ipſa vena ſecta calidum adhuc & ſpirantem efficaciſſimum putant. Fuerunt apud Græcos qui ſcrupuloſe homi-

hominum viſcera ſunt perſecuti, eorumque ſapores.

Æthiopum gens, cuius regio à Neroë ad fluuium Hydaſpin porrigitur, ſcorpionibus veſcebatur aſpidibuſque.

Quintinus Heduus ſcribit, ſe vidiſſe in inſula Melita, qui ſcorpionem ederet innoxie. Sunt enim illic ſcorpiones veneni expertes. Supra Boryſthenem eſſe gentem Sauromatum, quæ tertio ſemper die capiat cibum: Ad extremos vero Indiæ fines gentem Aſtomorum fuiſſe, ſine ore, corpore toto hirtam, veſtitam frondium lanugine, halitibus tantum viuentem & odore, quem naribus trahebant, memoria proditum eſt: quæ ſi vera ſunt, quis miretur Democritum mellis odore vixiſſe.

Qui Athon montem incolebant, viperinis carnibus alebantur, itaque nec capiti nec veſtibus eorum noxia corpori animalia innaſcebantur.

Pandoræ locuſtas in cibis habuerunt atque etiam Parthi.

Gens Medunnorum appellata animalium, quæ Cynocephalos vocabant, lacte viuebant. Arimphæi gens baccis alebatur.

Celenophagi teſtudinibus veſcebantur, quarum teſtis caſas ſuas integebant, idque genus hominum noua India alit:

Cãdei ſerpentibus veſci aſſueti, & ob id Ophiophagi dicti.

Libes ouillam non guſtabant, erat enim apud eos id inexpiabile, ſi quis ediſſet.

Iudæi atque Ægypti non veſcebantur ſuilla.

Troglodite ſpecus ſubibant, alebanturque ſerpentibus.

Riphæis baccæ erant alimenta. Nonnullis Indiæ populis cæſorum parentum viſceribus epulari fas erat.

Carmani ſine fruga ac veſte, ſine pecore, ſine ſedibus degebant, piſcibus veſcebantur, atque eorum cute ſeſe velabant. Pharuſſi pecoribus tantum alebantur.

In Æthiopia tum hominum multiformes miræque effigies reperiuntur, tum victus ratio varia & incredibilis: illic enim gentes eſſe ore concreto & naribus carentes, vnoque tantum foramine ſpirantes, tradiderunt Priſci, & potũ auenę calamis trahere. Quibuſdam ignotum fuiſſe ignis vſum narrãt ante Ptolomæum Latyram Ægypti Regem, atque illic fuiſſe Nomadas, qui Elephantis veſcerentur.

NB.

Fortunatarum inſularum incolas inprimis beatos exſtimare poſſumus, quibus ſua ſponte tellus abundãtiſſime ſuppeditat alimenta, aliis ſuper aliis ſcilicet innaſcentibus, quam felicitatem in quibuſdam orbis Indici

nuper

nuper patefacti insulis spectari accepimus.

Agriophagi Pantherarum carnes leonumque edebant.

Pamphagi omnia vorabant, Æthiopum pars quædam locustis tantum vixisse fertur, fumo saleq; duratis in annua alimenta, sed quadragesimum vitæ annum non excedere.

Alii Orientis populi piscibus viuunt, tum siccaris tum recentibus, quorum captura vbertima fit Martio, Aprili, Maioq; mensibus, contritos eos & in massam redactos in panificia cogunt, siccataq; in annua cibaria reponunt.

De victu & cibo nouæ Indiæ, siue noui orbis non ita pridem à Christianis patefacti constat varium eum esse, fertilitate soli alibi; alibi vero infœcunditate nobilem, herbarum quoque, fruticum, arborum, pomorum odorumq; & alituum innumera genera esse reperta, quæ non minorem admirationem præbent, quàm incognitæ olim res Indicæ: alit præterea oues, & alia pecora, aprosq;, affatim abundat melle, sacchar o & vitibus quæ plus fundunt vuarum quàm foliorum.

Qui terras incolunt prima Americi Vespucii nauigatione visas, omninò frumenta ignorant, cibaria autem iis sunt poma atque herbæ, pisces quoq; radicem quandam in farinam redigunt qua vice panis vescuntur, hanc alii iuccam, alii Chambi appellant: porro carnes nul-

las attingunt præter humanas: Eadem nauigatione reperta gens est quę in cibo habet animal quoddam magnitudine quidem capræ, specie verò serpentem referens.

Qui primi è Christiano orbe in eas terras habitatum deducti sunt, durarunt quidem aliquot annis solis herbis, pomis, radicibusque viuentes, verum postea ad alia cibaria transierũt, quippe venter ingenii largitor docuit, inuenitque cibos, quos primùm exitiales experti sunt, innoxios reddere. Etenim iucca radix primùm degustata illis mortifera fuit. Verùm procedente tempore, cum id venenum in radicis solo succo esse comperissent, aqua coctam ac igne tostam mandere cœperunt absque noxa nauigatione Iosephi Indi compertum habetur, regionem Indicam, quæ Carangonora dicitur, situm inter æstiuum tropicum & æquatorem, nucibus, quas Indicas appellamus, abundare, herbarum insuper 24. radicibus vesci, ex oryza verò panes conficere: Sunt etiamnum Palmeta, ex quorum fructibus panes conflant, vinum eliciunt, acetum temperãt, oleum exprimunt, atq; etiam saccharum: quod ideò minus mirabile videtur, quod Strabonem auctorem grauem eadem penè in libris suis de orbis situ, tradidisse reperio. Ex palma enim fieri panem, mel, acetum, & oleum, scripto mandauit: multa quoque illic arborum genera, multa herbarum,

rum, multa quadrupedum, alitum & piſcium videri, quæ non alibi, teſtantur, qui in eam nauigare, poma quibusdam inſtar meſſium ſunt, aliis herbarum radices.

Sed ne quid prætereamus, Calechutana cibaria attingemus: qui in eam terram primi è Chriſtianis nauigationem inſtituerunt, narrãt incolas lacte & butyro veſci, panesque factitare ſine frumento in foco tantum coctos & cinere. Oryzæ apud eos ſumma abundantia, eamq; cymbalis, ſaltationibus, omnique lætitiæ genere ſerunt, ſua dæmonia precantes, vt ſit oryzæ vberrimus prouentus, hac enim varias epulas conficiunt: ex palmis potant liquorem, carnibus piſcibusque promiſcuè veſcuntur, à bubula tamen abſtinent, boues namque ſacroſanctos putant.

Qui colunt Inſulam, quæ S. Iohannis porta dicta eſt, canes alunt ac ſaginant in vſum cibarium, verum nullus illis latratus eſt, roſtrumq; habent vulpinum. Infima plebs piſcatu nutritur, muriumq; venatu. Incredibilia profectò ſunt, quæ de felicitate illius Soli tradita legimus, & præſertim in arboribus & pomis producendis.

Mameluchi, qui Sultano Ægyptio parebant, equorum, camelorum bubalorumq; carnibus victitârunt. Arietes in illis locis naſcuntur memorabiles, quorum aliqui caudam geſtant

40.li-

40. librarum, adeoq; obesos vt vix progredi valeant: nonnulli arietes cornua damis similia gerunt, quorum vno aureo duodenos veniisse tantum proditum est: capras præterea grandes admodum illic reperiri traditur, quæ vno partu 4. hœdos enitantur: Atque hæc de vario mirabilique gentium victu huic orationi adiicere volui, vt is ne rudis omninò, qui non audierit, in istiusmodi rerum auditionibus reperiatur.

Nunc ad alteram orationis meæ partem progredior in qua monstrosa & fabulosa omittam, tantum, quæ tum Græcorum, tum Romanorum historiis nobilioribus mandata inueni viuendi, illustrium quorundam virorum exempla attingam, victus cibosq; ostendam, vnaque opera luxum & sobrietatem aperiam: vbi adnotasse oportet, aliquando bene nos debere de moribus nostris & viuendi ratione sperare, aliquando verò pessimè, quandoq; enim parsimonia indicabitur, quandoque insanus luxus eiusq; asseclæ. Monstrificas vobis hîc exhibebo cœnas, prodigiosas atque portentosas, auribus eas percipietis, non gustabitis, & si cui forsan saliuam mouerim, lautiore tamen & vlteriore quodam ferculo palatum explere non valeo. Nolim, inquit Cicero de finibus, mihi fingere asotos, qui in mensam veniant & de conuiuiis auferantur, crudique postridiè rursus ingurgitent. Cer-

Certum est autem à Græcis & Romanis omnem ad nos fluxisse luxum, Victo enim Mardonio Magni illius Xerxis duce, Græci aurum inter se partiti sunt, vnde apud eos primum luxuria cœpit, si Iustino credimus, quemadmodum Asia primùm deuicta luxum misisse in Italiam fertur: Tempore enim Manlii Curii Respub. Rom. nondum luxuriabat, nec ad luxum inclinabant mores.

Diebus festis Greci inferias agentes poculis certabãt, & qui cæteris præbibebat, promachus nuncupabatur quasi præpugnans, quatuorq́ue choas, id est, congios ebibebat. Cremato Calano, Alexander conuocatis amicis & ducibus solenne conuiuium instituit, in quo vinariæ po tationis certamen indixit, victori coronam proponens vnius talenti, quam promachus quidam quatuor congios ingurgitans accepit bibacissimus omnium.

Luxum autem Romam & inuexisse, & auxisse atque ornasse etiam Lucullus perhibetur, quem hoc nomine inprimis nobilitatum inuenio apud autores. Deuictis enim duobus maximis & potentissimis Regibus Mithridate & Tigrane ingentes sibi comparauit opes, quas Romam ingressus conterere omnino studuit, quod tamen efficere non potuit, neque hortorum amœnissimorum intolerabili impensa, neque ædium cœnationumque amœnissima stru-

ctura, quin nec conuiuiorum quotidiano apparatu, vnde adagio etiamnunc celebrata eius luxuria est, inque prouerbium abierunt delitiæ Luculli. Cœnationes ita ordinatas habebat, vt taxata cœnarum summa vnicuiq; loco esset, id est, singulis conuiuiis definitum erat pretium, & apparatus splendor. Quod vel testatur cœna illa impendio quinquaginta millium apparata, hoc est, mille ac ducentorum quinquaginta aureorum, tanta celebritate ac lautitia epularum, vt Pompeius & Cicero, quibus illa dabatur, obstupescerent. Liuius de bello Macedonico de triumpho Manlii loquens, epulæ quoque ipsæ, inquit, & cura & sumptu maiori apparari cœptæ, tunc coquus vilissimum antiquis mancipium, & æstimatione & vsu in pretio esse cœpit, & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta: Coquos enim singulos pluris, quam equos quiritabantur. Et hodie nullus prope mortalis ęstimatur pluris, quam qui peritissimè censum Domini mergit. Non tulit tamen hanc palmam solus Lucullus, quippe eius prodigentiam M. Apitius nepotinis helluationibus si non exsuperasse, æquâsse tamen dicitur, ob quod in prouerbium abierunt cœnæ Apitianæ, sexcenties enim sestertiûm, id est, quindecies centena aureorum millia inexplebili illa ingluuie helluatus est, cumque posset adhuc ducentis quinquaginta millibus vitam lauto elegan-

gan-

gantique victu producere, tamen venenum miser hausit, ne patrimonio tanto superesset, quod iam defecturum eum videbatur. Plinius aptissimum omnium nepotum appellauit gu gitem. Suidas sic de eo mentionem facit: Apicius Marcus in Luxum & inusitatos sumptus multas argenti myriades in ventrem absumpsit.

Huius meminit quoque Athenæus lib. 1. asserens eum delicatum & locupletissimum, ab eoque complura placentarum genera Apitiana nuncupata esse: Quin & tanta erat insania gulæ hominis illius, vt in Lybiam ventris explendi gratiâ nauigârit.

Constat autem non aliunde maiorem epularum luxuriam fuisse apud Romanos quàm è piscibus: Vnde piscinarii nobilissimi Romanorum dicti: Inde ostrearum viuaria illa celebratissima Sergii Auratæ, qui primus optimum saporum ostreis adiudicauit: nec cessauit gula quin & reliquorum piscium viuaria instituere:: Huius inuenti autor fuit Licinius Murena, cuius exemplum deinde nobilitas secuta est, Philippus, Hortensius, Lucullus, cuius piscinæ quadringentis sestertiis væniêre: pretia enim piscium insana extitisse docet Mullus ille tantopere iactatus ac nominatus à Plinio, Iuuenale & Macrobio. Hunc ab Asinio Celere viro consulari emptum millibus nummûm Plinius

tra-

tradidit, id est, ducentis aureis æstimatione Budæi.

Meritò igitur Imperii Romani ruinam prædixit Cato ille, cum præmoneret vix posse rempublicam illam, in qua quidem pisciculus pluris quàm bos væniret, consistere, nam pariter Luxuria inuecta est, & Carthago deuicta, cuius excidii autor & suasor extitit Cato, sumpto argumento à præcoci ficu triduo inde allata.

Cæterùm mira & immensa auium pretia, si quis animo reputet, facilè coniiciet auro & argento Romanos exuperasse, vrbemq; Romam quasi arcem quandam expilatorum orbis totius videbit. Singula paria columbarum væniisse denariis quadringentis, Plinius testis est. Varro verò ait singula paria ducenis nummis vulgò væniisse, sique essent eximia, singulæ millibus nummûm.

Coruum loquacem viginti millibus nummûm emptum constat, id est, aureis quingentis: turdos singulos ternis væniisse denariis historia proditum est: horum igitur 5. millia hoc pretio diuendita sexaginta millia nummûm faciunt, & certum est tanta fuisse Romæ turdorũ auiaria tempore Varronis, vt ex eorum fimo agri stercorarentur. Pauones quoq; in summo pretii culmine fuisse aiunt. Marcus enim Aufidius Lurco saginare eos primus instituit, ex eoque quæstus reditus is sestertium sexage-

na

na millia habent, vt teſtatur Plinius: Varro ſupra ſexagena millia nummûm dixit, quod & Budæus confirmat, hoc eſt eius æſtimatione mille & quingentos aureos, ex quo vectigali poteſt patere quanta fuerit gulæ populatio. Oua eorum venierunt denariis quinis. Hortenſius Orator pauonem primus cibi gratia Romæ occidit, & augurali cœnæ appoſuit, cuius exemplum poſteritas ſecuta in priuatas epulas tranſtulit: Sed neq; in anſeribus ingenia Romanorum impigra viſa ſunt, præcipuè vero epatis bonitatem nouêre, fartilibus enim in magnam altitudinem creſcit.

Auiaria primum inſtituit omnium generum auium incluſis Marcus Lælius Strabo. Pretia quoq; pomorum mirabilia tradidit Plinius, nam ſingula Perſica primum ſeſtertiis quaternis veniiſſe ait, deinde augeſcente gratia, auctoritate ſcilicet iis veſcentium, pretium quoq; adauctum ad trecentos nummos.

Quare mirum videri non debet, ſingulas arbores, vt tradit Plinius, millia nummûm annuo reditu meruiſſe, cum ſeptem & ſexaginta poma hanc ſummam conficere potuerint tricenis nummis ſingula venundata. Ergo ſingularum arborum circa ſuburbana Romæ maius erat vectigal, quam apud antiquos prędiorum. Præterea vt nihil intentatum luxus relinqueret, inuentum quoque eſt quadrupedes ſagi-

nare, tum feras tum domesticas, & mensis solidas apponere.

Seruilius Rullus primus Romanorum in epulis aprum solidum apposuit, Persarum Magnates credo imitatus, qui in suis mensis solidos asinos, equos, camelos & boues assatos ponebant, vt Græci autores tradunt, nec solum in feris ventris insania visa est, sed & in domesticis, Suem enim celerius castratione pinguescere repertum est, neq; ex alio animali numerosior materia ganeæ inuenta est, quare Censoriæ leges de nullo alio pecore frequentius paginas suas nobilitârunt. Interdicta n. cænis glandia, abdomina, testiculi, vuluæ, sincipita & verrina.

Minus profectò mirabilis videtur lancium amplitudo tantoperè celebrata, quando pecora integra mensas Romanorum subiisse, Romanorum historiâ proditum inuenietur.

Vitellius in principatu suo ducentorum sestertiorum, id est, quinque millium aureorum commentus est patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata est. Escaria insuper vasa ex murrhinis fieri cœperunt post Pompeii victoriam, non tamen sine magna eius infamia, qui tanti luxus autor fuisse visus est. Nero capedinem vnam murrhinam quadringentis sestertiis parauit. Verùm alios fuisse mores Romanorum ante Carthaginem euersam clarum est, etenim legati Carthaginensium dixisse ali-

quan-

quando feruntur, nullos hominum benignius inter se viuere, quam Romanos, eodem enim argento apud omnes cœnitauisse ipsos: at postquam de ea triumphauit Scipio, aurumq; illud grande Punicum transtulit, totum in apparatus mensarum paulò post transiit. Verùm ad cibos redeamus.

Glirium somniculosorum sagina quoque instituta est, & viuaria, ne quid venter non deuoraret. Cochlearum pariter & saginam & viuaria commentus est Fuluius Hirpinus, vt illæ altiles ganeam quoq; implerent. Sed & vermes qui in ligno humore scilicet nimio nascuntur, Cossos appellant, saginare altilesq; facere luxus inuenit, quin & alia fœdiora animalia in delitias gulæ verterunt.

In vinorum quoque differentiis insaniuisse victorem orbis populum in confesso est. Primũ enim fuit magna parsimonia, vel propter raritatem, vel quoniam sibi quisque moderabatur, transmarina enim diu fuêre in autoritate, sed vbi bona sua intellexit Italia falernumque repertum, obscurata est eorum gloria. Verùm & de mensis secundis & mellitis operibus aliquid degustandum: per mellita hîc intelligantur fercula dulciora, quæ tunc mensis secundis inferri solebant, vt nostra memoria Saccharati missus epularum à pistoribus dulciariis, & omnia quæ bellariorum

censu continentur, & saccharei panificii operisq; structura in cœnis, quæ in lanceis argēteis ad ostentationem traducuntur, magis vt delibentur, quàm vt esitentur. Nero indicebat familiaribus suis cœnas, quarum vni mellita quadragenis sestertiis constiterunt: Quadragies autem sestertium, si centenis millibus aureorum nostrorum æstimentur, quanti ipsa cœna æstimari poterit? hic verò diuitiarum & pecuniæ fructum non alium expectabat quàm profusionem, sordidos ac deparcos esse dicens, quibus ratio impensarum constaret, prælautos vero & magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat idem mirabaturque auunculū Caium Caligulam nullo magis nomine, quàm quòd ingentes Tiberio relictas opes breui spatio prodegisset: hic in omni vitæ parte prodigos omnes superauit, commentus nouum balnearum vsum, portentosissima quoque genera ciborum atq; cœnarum, vt calidis frigidisq; vnguentis lauaretur, pretiosissimasq; margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiuis ex auro panes, atque obsonia apponeret, aut frugi hominem esse oportere aut Cæsarem, dictitans. Is opes immensas non modo deparci, sed & sordidi Imper. Tiberii, quas annis tribus & viginti confiscauerat, non toto vertente anno absumpsit, id est, sexcenties septuagies quinquies centena millia aureorum nostrorum, æstimante Budæo.

Vitellius præcipuè luxuriæ geneæq; deditus nouies millies ſeſtertiûm paucis menſibus interuertit, teſte Tacito: quadrifariam epulas diſpertiebat, in ientacula, prandia, cœnas, & commeſſationes, quibus vt ſufficeret. vomitibus aſſiduè vtebatur. Quod etiam factitaſſe Claudium Cæſarem inuenio, pinnâ in os indita, vinũ enim cibosq́ue quocunq; tempore appetebat auidiſſimè, conuiuia agitabat & aſſidua & ampla, nec triclinio vnquam abſceſſit, niſi diſtentus ac madidus, erat boletorum auidiſſimus: Quare per hanc occaſionem venenum ei datum ab Agrippina coniuge, quo facto illa terris venenum alterum ſibiq; ante omnes Neronem dedit.

Verùm famoſiſſima illa fuit ſupra cæteras cœna, Vitellio à fratre data, in qua duo millia electiſſimorum piſcium & ſeptem auium appoſita traduntur: Scarorum iecinora, Phaſianorum, & Pauonum cerebella, linguæ Phœnicopterum, murenarumq́ue lactes à Carpathio vſque fretoque Hiſpaniæ petitæ, eam exornarunt gloriaq; palati extiterunt.

Conuiuia M. Antonii & Cleopatræ commemorare ſuperuacaneum eſt.

Vnum tantùm memoratu inprimis dignum adiiciam. Marcus Antonius exquiſitis quotidiè epulis ſaginabatur, & per luxum inuſitatum debacchabatur: Ad eum enim Reges Orien-

tis salutandi causâ confluebant, quibus impendiis exhausisse ducenta millia talentorum fertur, hoc est, centies & vicies mille aureos. Verum Cleopatra Aegypti Regina lautitiam eius omnem apparatumque fastu meretricio superbiaq; detrectabat, dictitans vna se cœna centies sestertiûm absumpturam. Quod equidem etsi incredibile Antonius existimaret, cupiebat tamen discere, quare condicta est cœna, in qua Regina magnificam alias epularum struem, sed quotidianam Antonio posuit: irridenti autem & computationem expostulanti illa se in ea cœna taxationem consumpturam confirmabat, quare mensam secundam inferri iubens detractum auribus vnionem aceto mersit & liquefactum absorbuit: singulare & ferè vnicum naturę opus, vt ait Plinius, auribus gerebat Cleopatra. Quis quæso non obstupescat vno ferculo secundæ mensæ centies sestertiûm, id est, ducenta & quinquaginta millia aureorum absumta? tanti enim æstimatus est hic vnio Cleopatræ.

Tres historiæ prodiderunt qui experti sunt quid in gloria palati saperent margaritæ: Aesopi Tragœdi Filius primus id ausus est tentare: deinde Regina Aegypti, tertius Caius Cæsar Romanus princeps, & certum est luxum auctũ, & diminutum moribus principum dominantium.

tium. Lentuli quoque auguris luxus cœnarum nobilis fuisse proditur. Hic à Seneca maximum diuitiarum exemplum appellatus est, millies enim sestertiûm vidit, hoc est, centies centena millia aureorum: is est apud quem Cicero cœnauit, vt ipse refert in epistolis.

Clodius, quem Milo interfecit, perditâ fuit luxuria: quin & Milo ipse egregius prorsus homo, cuius æs alienum inter animi humani prodigia duxit Plinius, rerumq; memorabilium æstimator & acutus & censor grauis.

Heliogabalum luxuriæ perditissimæ quoq; fuisse historiæ tradunt. Sortes is conuiuales scriptas in cochlearibus habuit tales, vt alius haberet X. Camelos, alius X. struthiones, alius X. muscas, alius decem lib. auri, alius decem plumbi, alius decem oua gallinacea, alius X. vrsos, alius X. glires, alius X. lactucas, alius X. lib. bubalinæ carnis: exhibuit nauales pugnas in Euripis vino plenis. Idem nunquam minus centum sestertiis cœnauit, aliquando autem tribus millibus computatis, teste Lampridio.

Iulius Seuerus donauit calices singulis conuiuis per singulas potiones myrrhinos & crystallinos: dedit vasa aurea, argenteas & aureas coronas, dedit & vehicula cum mulionibus & mulabus, cum iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent: Conuiuium æstimatum ferunt sexagies sexcentûm millibus sestertio-

rum, teste Capitolino. Vnde non in cibis tantum, verum etiam in omni vitæ parte modum nullum statutum apud Romanos aliquot seculis inconfesso est. Si quis enim reputet animo ludorum cœnationumq; apparatus prodigentissimos, ædium & villarum insanas structuras, aliaq; id genus, horrescit animus, nec mirum, cùm terrarum Domini vna cum opulentia gentium victarum, mores quoque & cultus induerint, quod in Alexandro notissimum est, is enim deuicto primùm Dario luxuriosa conuiuia & epularum magnificentiam sectari cœpit, vt transiret in mores quos vicerat, immemor scilicet tantas opes his moribus amitti: & certum est paucas fuisse gentes barbaras, quæ aliquando luxuriam non sint amplexatæ, quod malum à victoriis & præda spoliisq; hostium profectum constanter asserendum.

Cum itaque luxus apud Romanos ad summum fastigium culmenque ita peruenisset, nullis legibus, nullis edictis, nullaq; mulcta castigari coërcerìue potuerunt. Verum principiis obstandum erat prisca illa seueritate & parsimonia. quæ in infantia imperii extitit. Leges equidem sumtuarias Romæ promulgatas inuenimus innumeras, sed nulla fuit, quæ capitalem luxum, at ne exilio quidem mulctaret, tametsi probrosè obiici solitum Lucio Crasso & Lucullo.

Pha-

Phania lex, qua cauebatur ne quis carius obſonaret, tres tantum habuit qui parerent, Mutium ſcilicet Scæuolam, Cecilium Tuberonem & Rutilium Ruffum, qui hiſtoriã Romanam Græce ſcripſit, auctores Athenæus & Macrobius. Parſimonia inquit Gellius libr. noct. Atti. 2. apud veteres Romanos, & victus atque cœnarum tenuitas, non domeſtica ſolũ obſeruatione & diſciplina, ſed publica quoque animaduerſione legumque complurium ſanctionibus cuſtodita eſt: Et paulo poſt. Senatus decretum vetus eſt C. Fannio & M. Valerio Meſſala conſulibus factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ri u mutua inter ſe conuiuia agitarent, iurare apud conſulem conceptis verbis, non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quam centenos vicenoſq; æris, præter olus & far & vinum, neque vino alienigeno, ſed patrio vſuros, neq; argenti plus pondo in conuiuio quam libras 100. illaturos.

Sed poſt id Senatusconſultum Lex Fannia lata eſt, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis & Saturnalibus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit, decemq; aliis diebus in ſingulis menſibus tricenos, cæteris vero omnibus diebus denos.

Lex deinde Licinia rogata eſt, quæ cum certis diebus ſicut & Fannia, centenos æris conſu-

mi permisisset, nuptiis ducenos indulsit, cæterisque diebus tricenos, tum & carnis aridæ & salsamenti certa pondera in singulos dies constituit. Has leges nonnulli obseruarunt, eas tamen postea situ obliteratas L. Sylla renouauit, quoniam videret plerosque in patrimoniis amplis helluari, & familiã pecuniamq; prandiorum gurgitibus proluere. Legem itaque tulit ad populum, qua cautum est, vt Calendis, Idibus nonisq; diebus ludorum, feriisq; quibusdam solennibus tricenos sestertios in cœnã insumere ius esset atq; potestas, cæteris autem diebus omnibus non amplius ternos. Sed hęc ridicula habita est, & à nullo obseruata.

Nonnulliq; censent eum sic sanxisse, non vt modum sumptibus statueret, sed pretia minueret, vt pluribus luxuriose viuendi facultas esset: & mirari subit, Syllam in tanta tyrannide & auorum suorum tantis funeribus & proscriptionibus, tam scrupulose rei escariæ modum voluisse statuere, & Scauri illius sui priuigni portentosissimam prodigalitatẽ conniuentibus oculis præteriisse.

Alia autem fuit lex Æmilia, quæ non sumptus cœnarum, sed ciborum genus & modum præfiniebat.

Postremo Lex Iulia ad populum peruenit, C. Augusto imperante, qua profestis quidem diebus ducẽti finiuntur, Calendis, Idibus, Nonis &

nis & aliis quibusdam festiuis trecenti, nuptiis & repotiis, hoc est, postridie nuptiarum sestertij mille, qui quinque & 20. aureis coronatis æstimantur: Christianorum nuptiæ nostra ætate longe luxuriosiores, & sumptuosiores, quippe vel quotidiana conuiuia longe hanc taxationē excedunt, sestertij enim ducenti in singulas cœnas quinq; æstimantur coronatis. Porro si qui essent Romani, qui simularent frugalitatē & continentiam, ij quæ lege excepta erant, id est, hortensia & quæ terræ nata vocant olera, legumina omnia, fungos & tubera ita laute condiebant, vt facile aliorum, quæ non erant excepta, sumptus superarent, eaq; non magnopere desiderarent, quo factum, vt è luxu in luxum damnosiorem lapsi sint magno sanctionum illatum contemptu ac derisu.

Extant & aliæ censoriæ leges, teste Plinio, glandia in cœnis, gliresq; apponi vetantes. Inuenti pariter sunt principes, qui bacchanalia viuentes coercere luxum simularint.

Domitianus in summa frugum penuria & vini vbertate largissima edixit, ne quis in Italia nouellaret, vtq; in prouinciis vineæ succiderētur. Fertur etiam C. Cæsar legem sumptuariā seuere admodum obseruare iussisse, dispositis etiam circa macellum custodibus, qui ementium obsonia retinerent.

Verum boni principes bonis suis moribus

& vita

& vita proba exemplum ſatis præbent ſobrie & modeſte viuendi.

Auguſtus in principatu ſuo, vitæ ſuæ ſeueritate atq; temperantia luxum diminuit.

Hadriani modeſtia ſuis pro lege fuit.

Antonius Pius tali vſus eſt victu, vt eſſet opulentia ſine reprehenſione, parſimonia ſine ſordibus, & menſa eius per proprios ſeruos, aucupes, piſcatores, ac venatores inſtrueretur.

Temperantia quoque nobilitatos inuenio Phocionem, Ariſtidem, Phormionem, exercituum clariſſ. duces, Epaminondam Thebanũ, Ageſilaum illum magnum, Cleomenem Lacedæmonium, Alexandrum Macedon. Catonem Cenſorium, &c.

Non omiſerim imperatoris cuiuſdam Chriſtiani ſeuerum verbum ad milites Sarracenis victos, qui cum cauſam in vini inopiam reiicerent, quod ſcilicet vinum ſoleat animos incendere, corporiq; vigorem agilitatemq; addere, dixit, at qui vos vicerunt aquam omnes potant, eorum enim lege Mahumetica vini potus prohibetur.

Egregium quoq; Fabricij dictum & factum nefas duxi ſilentio præterire, cum nullæ ſint leges, nullæq; ſanctiones cenſoriæ, quæ magis auocare debeant à vitiis intemperantiæ, quam huiuſmodi virorum vitæ exempla. Is Samnitũ

legatis

legatis immensum auri pondus offerentibus rogantibusque enixissime, vt id acciperet, atq; vteretur in illa sua paupertate, fertur manus planas ab auribus ad oculos, & deinceps ad nares, & ad os gulamque, atque inde ad imum ventrem deduxisse, simulque legatis ita respõdisse. dum illis membris omnibus quæ attigisset, obsistere atq; imperare posset; nunquam quicquam defuturum: quo verbo quid sanctius dici potuit? sed paucos habuit imitatores Romæ. Certum est tunc homines bene salubriterque victuros, si ventri atque gulæ vasis corporis pessimis non obtemperarint, sed eorum intemperatis cupiditatibus & importunis interpellationibus fortiter obstiterint: at eorum caussa maior mehercule mortalium pars viuit, horum gratia auaritia expetitur, luxuria his conditur, his ad Indos nauigatur, ad Phasin & vltra quæruntur obsonia, horum gratia profundissima exquiruntur maria. Quin nulla sunt montium iuga, nullæ rupes, nulla claustra, quæ non transcendantur & infringantur, vt venter saginetur.

Multi ob luxuriosam & delicatam victus rationem adepti sunt ventrem pinguissimum & distentissimum in amplitudinem.

Ptolomæus Euergetes 7. Ægyptiorum Rex & huius

& huius filius Alexander ob quotidianam voracitatem adeo fuere ventricosi, vt vix pedem efferre possint, raroque in conspectum populi prodirent.

Dionysius Heracleorũ tyrannus filius Clearchi ob intemperantissimas quoq; voluptates ad immodicam corporis molem adoleuit.

Fuit item Pitho Bizantius Rhetor obesissimo aqualiculo, pariterq; eius vxor gulæ scilicet vitio & ventris intemperantia.

Nostra memoria nobilissimarum & clarissimarum gentium viri inueniuntur, & in aulis Magnatum non infimum locum obtinentes, qui adeo ventrem tumidum & turgidum haberent, vt multis annis non licuerit pudenda contemplari: quibus tamen voracitatis quoddam vitium à natura insertum est, excusandi veniunt, neq; dubium est alios aliis fuisse & esse edaciores natura.

Exordiũ sumemus ab ipso tantopere decantato Hercule, quem neq; famem tolerare nouisse, neq; gulæ ventriq; imperare, neq; etiam modum cibis statuere prodiderunt Græci, quæ sunt ardentissimæ & intolerabilis intemperantiæ argumenta.

Est & incredibilis Milonis Crotoniatæ edacitas, is enim vno conuictu carnis pondo 20. totidemq; panis vorasse creditur, vini vero tres Choas exhausisse, quin & taurũ viuũ in Olympia hu-

pia humeris suis circumtulisse, stadij vnius curriculo prædicatur, ipsumq; postea solum die vno vorasse. Verum in prodigioso robore prodigiosa forte minus videbitur gula.

Sed quis Valentẽ Iunium, vehicula cum culeis onusta, donec exinanirẽtur, sustinere solitũ, voracẽ fuisse non existimauerit, quin & carpenta comprehensa vna manu retinere solitũ, obnixius contra nitentibus iumentis, aliaque mirabilia fecisse, traditum reperio.

Athanatus aurem, quem vidisse se Plinius affirmat, thorace plumbeo indutum, cothurnisq; quingentorum põdo calceatum, per scenam ingredi nõ parci fuisse, putabitur, quemadmodum nec is, qui centenaria pondera pedibus, manibus totidem & ducenaria humeris contra scalas ferebat.

Theagenes Thasius athleta taurum solus edebat.

Astidamas athleta Milesius, qui ter in Olympia victor euasit, plerunque omnia, quæ apud Aribatzanem Persarum Regem in conuiuio parata offenderet, solus absumebat: quamobrem nõ inepte dixit ille, mille quidem in Græcia pestes esse, sed athletarum generis pessimam & pernitiosissimam.

Est in exemplis quoque Herodotus Megarensis tibicen & saltator, qui panis sex chœnices & carnis lib. 20. ederet, viniq; hauriret duas

Choas

Choas vno conuictu: porro & tubis duabus canere solitum Græci scripserunt.

Celeno Phrygiæ rex voracitate & ventris ingluuie memorabili extitisse fertur. In hac quoque nomenclatura reponunt Mithridatem illum Ponti Regem maximum, aiuntque quandoq; certamen & cibarium & vinarium condixisse, constituisseque victori præmium talentum vnum argenteum, atque in eo certamine Regem ipsum declaratum victorem.

Capitolinus maximum patrem narrat frequenter bibisse vno die vini amphoram Capitolinam, & edisse 40 carnis libras.

Gulosus ille Phago Aureliano Imperatori in delitijs fuit, quod vno in prandio ederet aprum totum, veruecem vnum, præterea porcellum & centum panes, exiccauitque orcam vini, quibus in ventrem exceptis percontatus est cocum, quanam hora sit redeũdum ad cœnam, teste Vopisco Digna hercule gula harpyis rapacibus.

Proximum nunc est, vt vinolentiæ sectatores prosequamur, bibaces & vinosos, qui circa perdenda vina occupati sunt: dederat nobis natura aquæ potum, qua cætera omnia vtuntur animantia. Verum eius benignitate non contenti multo labore magnoque impendio liquores alios quæsiuimus, qui mentem animumque obtunderent, atq; etiam adimerent,

quin

quin & corpora effœminarent & mollia redderent. Id vero non in vna orbis terrarum parte inuentum est, sed vbique gentium.

Bibacitate autem nominatissimi atque celebratissimi fuerunt Græci, qui diebus festis inferias agentes pro poculis certabant, pluris facientes vinolentiam quam opes. Hinc trita vocabula sunt græcari & pergræcari. Ægyptii vino olim admodum dediti fuerunt, eo enim abundabant. Sed contrà hodiè euenit. Nam iurarunt in Mahumetis perditissimi legem, quæ vini vsum sectatoribus abdicauit: quare paucas vites illic nunc videas. Romani Tricongium Torquatum appellârunt à tribus vno impetu congiis exhaustis, & bicongium à duobus congiis Ciceronis filium. Xenarchus Rhodius Metretes dictus est à potione immodica. Maximinus, auctore Capitolino, pater, amphoram Capitolinam siccabat sæpe in die, amphora vero octo congios capit, seu duodequinquaginta sextarios.

Tiberius, quod ad merum pronior esset, dictus est Biberius, & pro Nerone Mero. Antiochum quoq; Magnum vinosum extitisse, historiæ testantur.

Alexandrum ad vina pronum fuisse, testatur Plutarchus, bibit apud Mediam vini fortis congios duos, & paulò post extinctus est; Philippus quoque pater ebrietati indulsisse multo-

rum consensu dicitur: De quodam vini potatore reperitur, Syracusis tamdiu potare solitum, donec ab eo cooperta oua in terra fœtum ederent, prodente Aristotele & Plinio eius interprete.

Cato Vticensis huic vitio affinis fuisse creditur. Bonosus Imperator, vt scribit Flauius Vopiscus, bibit quantum alius nemo: Et si quando legati barbararum gentium vndecunq; venissent, ipsis propinauit, vt eos vino obrueret, sic enim ab ebriis consilia eliciebat. Idem Phagi cuiusdam meminit, qui vini orcam vno con uictu biberet.

Dionysius Siculus Nestor item vinolentus traditur, nam vel graui instanti pugna à potu non abstinuit.

Illyrii cubantes cœnant & bibunt, vt Menander scriptum reliquit, quin & suas vxores, conuictibus adhibent, quibus propinare egregium & pulcrum putant: at demum ipsæ viros e conuiuiis deturbant, aluumq; sibi fasciis zonisque latis cingunt, dum potant. Primum quidem leuiter & modicè, postea vero cum liberalius bibunt, arctius validiusq;. Constat multos inuictosq; exercitus militum vinolentiâ fuisse deletos. Carthaginenses non sinebant in castra vinum deferri.

Alcei poëtæ memorabilis fertur ebrietas: namq; semper potans inuentus est, scripsitque

sua

ſua poëmata ebrius: quod & de Comico Ariſtophane proditur: quin & Epicharmum in ſcenam primum vinolentiam inuexiſſe aiunt, vt in totum dixiſſe liceat, poëtas vel inſignes vinoſos fuiſſe. Extant compluria nobilia exempla vinoſorum, quæ audientium faſtidio parcens prætereo: plura qui deſiderat, legat cœnas Athenæi, in quibus magnum Aſotorum catalogum reperiet,

Sed & fœminarum genus vini fuiſſe auidum poëtæ Græci ſcripſerunt.

Quin & annalibus Romanorum reperiuntur fœminæ vinoſæ vel priſcis illis temporibus, quibus luxus incognitus & ebrietas videbatur.

Romulo regnum obtinente Egnatius Metentinus vxorem, quod vinum è dolio bibiſſet interfecit, cuius cædis abſolutus eſt á Romulo.

Eſt quoq; inter exempla, matronam quandam à ſuis inediâ mori coactam, quod loculos in quibus erant claues vinariæ cellæ, reſignauiſſet.

Præterea inuenimus mulierem à Cneo Domitio dote mulctatam quod viro inſcio plus viſa eſſet vini bibiſſe, quam valetudo expoſceret. Polybius apud Athenæum ſcribit, Romanorum fœminis vinum bibere non licuiſſe.

Cato cenſuit oſculum fœminis dari à

propinquis, vt ſcirent an temetum olerent, hoc enim tunc nomen vino erat.

Noſtræ hodie cautiores ſunt & callidiores, quæ à vini hauſtu commanducant, aut aniſum ſaccharo intectum, fœniculum, aut coriandrũ, quo diuerticulo imponunt maritis atque adulteris.

Apud Maſſilienſes lex quoque fuit, qua mulieres aquam potare iubebantur, hancque legem eandem Mileti ſua ætate viguiſſe Theophraſtus autor eſt. Præterea apud Romanos præter fœminas, nec ſeruilia vinum potabant, nec adoleſcentes qui annum 30. non attigiſſent.

Antiquiores quoq; Romani in conuiuiis liberaliorib. tot cyathos ſingulis hauſtibus ebibere ſoliti ſunt, quot erant literæ in nominibus amicarum; à qua conſuetudine Martialis Epigramma libr. 1. emanauit:

Nœnia ſex cyathis, totidem Iuſtina bibatur,
Quinq; Lyca, Lyde quatuor, Ida tribus,
Omnis ab infuſo numeretur amica falerno.

Atque inde ſunt inuenta vocabula, triens, quadrans, quincunx, ſeptunx, & reliqua quæ non magis pocula, quàm menſuras ſignificant.

Sed certum eſt Romanos potores habuiſſe memorabiles, quod ſatis indicant bicongii, tricongii atq; amphorarii: quamuis conſuetudo hic

hic plurimum valeat, nam quanto plus biberint, tanto plus sitiunt Parthi: verum sitis causas non stomachi tantum infirmitati vel firmitati, quod Budæus facit, tribuendum, cum aliunde veniant. Capacitas certè ventriculi & eius amplitudo cibi & potus maiorem copiam expetit, arguitque firmiorem constitutionem visceris: angustia verò & paruitas contra imbecillitatem, potulentorumq; ac esculentorum parsimoniam suadet.

Itaq; hic tenendum, errare eos qui omnem morborum causam in intemperantiam reiiciunt, quasi hæc sola & vnica sit omnium morborum mater. Licet enim plures occumbant crapula quàm capulo, lancibus quàm lanceis, constat tamen experientiâ certisq; autoritatibus, etiam exactissimè viuentes in periculosos sæpè morbos incidisse.

Verùm de vinolentis hactenus, nunc de priscorum quoq; poculis dicendum aliquid, quæ fuisse multiplicia & variasse etiam pro vinosorum miro ingenio & luxus inconstantia, non est obscurum iudicatu. Latini potoria & pocula appellant, græce ποτήρια.

Sed hic prius docendum, an prisci maioribus & capacioribus poculis sint vsi, quam nostra ætas. Scio enim non raro in conuiuiis liberalioribus hanc quæstionem excitari.

Dicæarchus Messenius Aristotelis disci-

pulus antiquos minoribus potoriis vsos & dilutius bibisse prodidit.

Chamæleon Heracleotes in eo libro quē de ebrietate scripsit, antiquos græcos censet haud quaquam in vsu habuisse capaciora pocula, sed idipsum esse nouitium in Græcia postea inuentum à barbararum gentium morib. translatum: quin in nulla Græciæ parte pocula ampla fuisse admissa in mensas & potus, quam à Solis magnatibus, heroibus, ab aliquo scriptum esse idem testatur.

Spartanis regibus, teste Herodoto, binæ dabantur cotylæ, cæteris verò singulæ in conuictibus, tanta erat apud eos vini parsimonia.

Nestoris poculum apud Homerum celebratur insigni amplitudine. Vnde patere potest potorium datum cyclopi ab Vlysse paruum haudquaquam extitisse. Poculorum autem nomina recensere quædam absurdum non est, maximè quorum vsus crebrior fuerit & nobilitas præstantior.

Fuere quædam potoria gentibus peculiaria, κώθων Lacedæmoniis quod genus erit vtile & commodum in bello, vbi plerumque aquam impuram haurire necesse sit: quin & eosdem figulinis vsos in epulis nuptialibus solennibus & sacrificiis, traditur: nam in aliis conuiuiis aliis vasis potabant.

Quin & Argiui in quibusdam cœnis figuli-

na vſurpabant. Sed inprimis Agathoclea regem ferunt potaſſe, fictilibus & cœnaſſe etiam, cum tamen amicis ſuis & conuiuis aurea præberi curaret, ne ſcilicet obliuionem originis ſuæ ad inſolentiam indueret ſublatus ex humili patris figuli fortuna ad regnum.

Romæ quoque eo peruenit aliquando luxuria, vt fictilia pluris venirent quàm myrrhina: vnde & collegium figulorum illic conſtitutum eſſe narrant.

Nobilitantur gentes terra ſua & vaſis ex ea. Vaſa Arretina commendabantur.

Surrentum calicum nobilitatem retinuit: Saguntum quidem in Hiſpania, & in Aſia Pergamum, & hæc vltro citroque per maria transportabantur.

Sed Choæ in maxima erant gloria, Hadrianæ firmitatis nomine laudẽ adeptæ. Amphora vas erat condendo vino accommodatum, non menſis, quanquam Tiberium vini amphoram ſuper cœnam cuidam propinaſſe inuenio, quam vno impetu exhauſerit. Potoria ingentia à Romanis vſurpata conſtat. Nam & eorum proceres ſic gloriam quæſiuiſſe memorantur, vnde Tricongiorum & Bicongiorum præclara illa cognomina. Sed quis quæſo crederet hac noſtra ætate poſſe reperiri, qui vno impetu tres congios aut etiam amphoram exſorberet. Plinius, vbi de ebrietate vi-

tanda locutus eſt, venena excogitata ad ſitim quærendam pariter enarrans, cautiſſimos, ait, ex his balneis quoq; coqui videamus, exanimesq; efferri: iam verò alios lectum expectare non poſſe, imò verò nec tunicam, nudosque ibi protinus & anhelos ingentia vaſa corripere velut ad oſtentationem virium, ac plene infundere, vt ſtatim euomant, rurſusq; hauriant, atq; iterum, tertioq; tanquam ad perdenda vina geniti. Ex quibus verbis maximis potoriis Romanos bibiſſe elicitur.

Præterea varias eorum figuras fuiſſe & cœlaturas non eſt dubium, alia enim ventroſa & patula, alia anguſtiora & ſtrictiora: Inuenio crateras, pateras, calices, cyathos, Scyphos, Carcheſia, in frequentiori vſu apud latinos. In Pauli Æmilii triumpho, crateres argentei, cornua, phialæ, & calices grandiſſimi affabreq; facti & pulcerrime ornati deferebantur.

Crater, vt Græci putant, dicitur à κεράσαι, hoc eſt, miſcere & temperare aquam vino, vel ἀπὸ τοῦ κέρατος, q. κερατὴς, quoniam in cornu olim vinum infundebatur: Mos enim fuit antiquioribus primum cornibus potare, idq; feciſſe Thraces Xenophon docuit, quin & Philippũ Macedonẽ Athenienſibus cornu propinaſſe ferunt. Peonios aiunt boues educare, qui cornua geſtent tantæ magnitudinis, vt capere poſſint tres & 4. choas, quare ex iis facere pocula,

quo-

quorum labia argento aurove circumducantur. Porro Athenienſes cornibus aureis vſos in potibus quidam memoriæ tradiderunt, vnde Virgil. dixit:

Crateras magnos ſtatuunt, vinumque coronant.

Et grandem fuiſſe craterem oportuit, poſt quem Virgilius lib. 9. Aen. Rhetum ſeſe tegentem ne ab Euryalo interſiceretur, ſcripſit, quod etiam carmine ſuo indicat:

Eſt magnum metuens ſe poſt cratera tegebat.

Pateram quoque in auctoritate fuiſſe non ambigitur; nam à Virgilio ſæpe nominatur, præcipue vero in Didonis conuiuio: Cum primis autem principibus & proceribus peculiaris exiſtimatur: vnde Fabricius quidem ille Romanus bellicoſos imperatores vetabat habere pluſquam pateram & ſalinum ex argento. Calices, qui à Græc. κύλικες, multis modis luxuria variauit. Sed hoc quoq; non fuit ſatis. Gemmis potare inſtituerunt mores Romani, & calices Smaragdis contexere, quod Maro ſeuere admodum & vere reprehendit carmine ſuo Georgico, cum ait:

Hic petit excidiis vrbem miſeroſque penates,
Vt gemmâ bibat, & ſerrano dormiat oſtro.

Murrhinorum vero & cryſtallinorum gra-

tia inuenta est ad rigidos potus, quibus pretiũ fragilitas fecit: Murrhino calice 80. sestertiis empto capaci ad sextarios sex potauit consularis quidam ob amorem abraso eius margine, vt tamen iniuria illa pretium augeret.

Nero amissarum rerũ nuncio accepto duos calices crystallinos in suprema ira fregit illisos, vt ne quis alius biberet. Idem quoque scyphi fracti membra seruari, vt ostentarentur, curauit. Quin & capedinem quadringentis sestertiis, vt princeps Romanus pretiosissime biberet, mercatus est. Murrhina ex Oriente petebantur, illic enim plurimum nascebantur, prę-sertim in Parthorum ditione & Carmania.

Crystallina in summo fuerunt honore, deportanturque à Veneris; ad frigidos quoq; potus quæsita crystallus, planeq; omnium consensu glacies est, nullibi enim reperitur, nisi vbi hibernæ niues maxime rigent. Nascitur sexangulis lateribus. Xenocrates testatus est vas amphorale ex ea visum.

Vitrea nunc sequuntur, ex quibus inprimis laudantur candida translucentia. Vsus ęorum creberrimus tum Magnatibus, tũ pauperibus. Sunt autem caloris impatientia vt crystallus; nisi præcedat frigidus liquor, quin & virus aut venenum non tolerare vulgo creduntur, aut acrimoniã ceparum, aliorumve id genus: fiunt autem omnibus fere coloribus, nulla enim

materia

materia aut ſequacior & ad picturam commodatior: raro tamen ſic picti & coloribus infecti calices ad potandum vſurpantur à vitam nitidiorem viuentibus, tantum ad oſtentationem habentur, niſi qui margines inauratas habere viſuntur, aut raras lineas in calicis orbe rectas tranſuerſaſque: alij ad eſcaria vaſa, hoc eſt, tragematum & Saccharatorum, vitro picto vtuntur, aut rubro aut cœruleo, & hyacinthum imitante aut Sapphyrum. Inopia ligni vitreorum annonam flagellat.

Scyphi nomen quoq; Græcum eſſe certum eſt, ἀπὸ τȣ̃ σκαφίδος, hoc eſt, vaſculo, quo lac aut ſerum continetur, cœptiq; ſunt fieri fictiles & argentei, multiſq; modis ornabantur, auro, argento, gemmis & cælaturæ artificiis ſingularibus, ideoq; à Roman. ad potandum vſurpabãtur, verum in Scyphis aurum ſpectaſſe prodigioſum habitum & luxurioſum, Plinius teſtis eſt, vbi de petoritorum & vehiculorum ornamentis & inani luxuria diſſerit.

Vaſa quoq; potoria ex Onyche facta primũ in Germania: quin & amphoræ ex eo lapide & vrcei: abſurde labuntur hic qui Onychem vnguem interpretantur.

Trulla præterea inter vaſa vinaria reponitur, quæ ex auro & ex murrhino fieri luxus excogitauit, etiam ad ventris excrementa excipienda.

Fuerunt

Fuerunt & alia pocula affabre facta & cælata, vt illa duo, quæ Germanicus Cæsar dedit Cassio Syllano præceptori suo Calamidis manu cælata, quæ postea Zenodorus ita æmulatus est, vt vix vlla artis esset differentia.

Fiebant item potoria vasa ex Carchedonio, & hodie etiam ex argento & argento viuo, quod vitæ insidiosum arbitror, vix enim fieri potest, quin tempore atteratur & absorbeatur aurum, & reliquiæ argenti viui potibus admisceantur, quæ viscera perrumpant dira tabe: nam certum est aurificum & artificum inaurantium corpora tremore pertentari. Esse quoque Carchesium antiquissimum potorium figuræ oblongæ, testatur Virgil. Aen.

Hic duo rite mero libant Carchesia Bacho
Fundit humi.

Nomen ei redditum putant à suprema mali in naui parte.

Magnam denique poculorum nomenclaturam à Græcis ad Latinos transiisse extra controuersiam est, cumque nobis plus quam abũde omnis generis suppetant, facto fine riuos claudo.

Audiuistis de prisci seculi inclinatis ad luxum moribus, qua gloria si nostræ ætatis mores hominesque defraudarem, magnam certe iniuriam facerem. In hac innumeri viuunt vt edant,

edant, non autem edunt vt viuant, longe à Socratis ſapientiſſimi ſententia remoti. Vina enim hac noſtra ætate tam profuſe prodiguntur apud Chriſtianos, vt videantur ad perdenda ea geniti: proceres, pauperes, plebs infima, infantes, pueri, viri atque fœminæ pariter vinum amplectuntur, nec ſine eo vitam putant beatam, vt nulla in parte operoſiorem vitam noſtro ſeculo inueniamus quam in perdendis vinis. Apud nos enim ſine lege, ſine modo bibitur.

Germanorum bibacitas apud alias gentes hodie ante cuncta nobilitatur, atque inter miracula celebratur, cum ſinguli quaternos quartarios vno prandio hauriunt, & hodie vaſa potoria cernuntur, quæ plus quam duas choas capiant, quibus hoſpites & externos liberaliſſime inuitant & proluunt: ac nullus hoc tempore eſt, qui luxurioſas & profuſas menſas non ſtruat, quique coquos ganeæque artifices periſſime cibos condientes & patrimonia mergentes non quærat: quam vita intemperantiam apud Chriſtianos maxime debacchari memoria noſtra videmus.

In conuiuiis enim noſtris omnes ſtudemus & certamus pro luxus patina & principatu.

Nam quo quiſq; exquiſitiſſimorum obſoniorum varia genera epularumque varios apparatus & lautos profuſius dat, eo magis commenda-

mendatur: at quanto innocentius ille victus fuit, de quo Plinius, qui tunc Asiæ præerat in Epistola quadam ad Traianum Imperator.

Coibant Christiani, ad capiendum cibum promiscuum & innoxiũ. O tempora, O Christianorum mores prostratos? venimus eo, vt maxime cibis pereamus, hinc innumerosissimum illud morborum agmen ac satellitium nouum, quod indies gulæ culpa emergit: nam certum est vino potuque immodico plurimos funeris ante diem interire.

Caue vero quis putet eo hæc à me dici, vt omnem apparatum epularum abiiciam, omnéque mensarum voluptatem detester: Cum enim conuiuium, teste Nonio Matell. sit epularis amicorum accubatio, vitæq; habeat coniunctionem, & Cicero conuiuia dixit, quod tunc maxime simul viuatur, haud scio, an ad amicitiam fouendam & conseruandam quicq̃ possit esse eximius; conuiuia enim publica à prudentibus legislatoribus in hunc finem instituta sunt: habet enim nescio quid philtri in se vinum ad beneuolentiam conciliandam.

Verum de conuiuarum numero mira est sententiarum inconstantia. Aulus Gellius à trium gratiarum numero ternarium in literas retulit, vnde forte Horatius carminibus suis ternarium numerum tantum asscripsit, cum inquit:

Tres

Tres mihi conuiuæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario semper diuersa palato.

Triclinij verbum à tribus lectis, qui contigui sternerentur, quibus conuiuæ (vt nunc quoq; Turcæ & Græci) accubarent: Hinc Horatius: *Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.*

Et Iuuenalis:

neglectum adhibere clientem
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto.

Sunt apud Græcos, qui tres tantum conuiuas adhiberi censuerũt, alij quatuor, alij quinque, alij sex, vt ita possit intelligi rarius illũ morem fuisse obseruatum, nisi forte apud Philosophos & literarum studiosos.

Porro quæstio quoque fuit & hodie frequenter versatur, num inter epulas & conuiuandum silere oporteat omnino, an philosophandum, & de negotiis seriis loquendum. *An inter conuiuandum deceat philosophari?* Quidam enim existimarunt serios & philosophicos sermones mensis abdicandos: atque etiam alia negocia quæ intensiorem cogitationẽ desiderent, nihil enim castæ philosophiæ commune esse cum turbulento Baccho aiunt. Nã quemadmodum apud quasdam gentes non licet coniugibus viris suis conuiuia celebrare, forasque prodire, sed concubinarum & meretricum est epulis interesse & lasciuire, producique in vulgus & pudorem exuere, ita philosophiæ arcana inter patinas & pocula minima dece-

ma detegenda ſunt aut propalanda. Iſocrates orator ſummus, rogatus aliquando ſuper cœnam, vt de eloquentia ſua quippiam diſſereret, reſpondiſſe ſic fertur, quæ præſens locus tempuſque expoſcit, ego non calleo, quæ ego calleo, nec loco præſenti ſunt accommoda, nec tempori. Horum a. mirari ſubit opinionem, cum maximos & clariſſimos philoſophos libros peculiariter dicaſſe conſtet inſtitutioni conuiuiorum. Platonem dico & Xenophontem Socratis diſcipulos, qui ſtudioſe & diligenter officia cõuiuialia pertractarunt. Quamobrem de Philoſophiæ fontibus in menſa aliquid propinare, non importunum videri debet, ſed maxime tempeſtiuum & vtile. Mos fuit doctiſſimis Romanis inter cœnas aliquid legere, & etiam excerpere & adnotare, quod vtrumque Plinium factitaſſe inuenimus alioſq; non paucos. Cornelius tamen Celſus à cœna intenſam cogitationem non eſſe tutam aſſeruit, quin & medicorum placita decernunt, haud eſſe inter edendum laborandum, proinde tunc intendere lectioni animum forte non parum eſſe noxium quis cenſuerit. Id obſeruari in ludis literarum videmus, vt cæteris prandentibus aut cœnantibus vnus pulpitum conſcendat, legatque aliquos Doctorum virorum commentarios, vel etiam caput ex ſacro codice. Ego certe in ea ſum opinione, vt moroſos ac tetricos ſer-

cos ſer-

cos sermones à mensa debere procul abesse autumem, & conuiuatorem rusticum & inurbanum, qui conuiuas suos (vt plæriq; nunc faciunt) quæstionum ambagibus & deliris propositionibus exagitat. Id vero male sani quidam agunt, quoties hominem vel Theologiæ, vel Iurisprudentiæ, vel Medicinæ Philosophiæque peritum inuitarint ad cœnam. Accedere in primis ad cibos hilaris quisq; debet, & potibus iocos admiscere, non illos quidem histrionicos & ridiculos, sed honestos & liberales, quales vere elegantes homines solent afferre ex Musarum sacrario. Pythagoricum illud silentium, loquacitatem item & garrulitatem ante cuncta damnari videmus atque improbari. Quare modus statuendus & inter vtrumque medium. In lætitia conuiuali quis ferat medicum aliis conuiuis leges pręscribentem ciborum & potuum? quis Philosophum de metaphysicis differentem? quis Iurisconsultum de nodis legum disceptantem? quis Astronomum de Epicyclis, metopomanticum de lineis frõtis? Mathematicum de numeris terræq; mensura, & id genus alios disciplinarum professores? Qui igitur scientia aliqua clarus conuiuio adhibetur, non de ipsis, vt ait Macrobius, profunditatis suæ inter pocula secretis loquetur, nec nodosas & anxias, sed vtiles facilesque quæstiones mouebit: Scyphis enim ad lætitiam natis Nympha-

rum Musarumq; societas non erit sic intempestiua: meminisse a. oportet conuiuia muta fere semper displicuisse: vnde conuiuatori curandum, vt conuiuas adhibeat hilares, qui epulas eruditis & suauibus sermonibus condiant. Accidit tamen, vt mensarum initio fere semper conticescant conuiuæ, intenti scilicet patinis, postea procedente conuiuio hilariores facti sermones & murmura exoriũtur. Cato Maior in agris cœnas opiparas exhibebat, ad quas inuitabat vicinos, agricolas, æquales suos & familiares: quæ quidem consuetudo non solum æqualibus suis, sed & iuuentuti quoque erat gratissima, quippe propter multarum rerum experientiam, orationem memorabilem, sermonesq; prudentissimos studiosissime obseruabatur. Mensam autem amicitiæ eximiam conciliatricem semper affirmauit: Solebat idẽ super mensam ciues de Republic. bene meritis laudibus exornare, contra vero malos & improbos conuitiis proscindere.

Paulus Æmylius, qui de Perseo Rege Macedonię triumphauit, post eam victoriam instructissima conuiuia apparauit: Etenim dicebat eiusdem esse artis & disciplinæ, terribilem aciem, & suaue conuiuium struere, illam vt formidolosus hostibus, hoc vt amicis gratus esset.

Apud Homerũ inuitati tum ætatibus tum studiis atq; professionibus differebant. Nestor, Aiax,

Aiax, Vlyſſes, omnes virtute quidem præſtantes erant, ſed tamen aliter atque aliter, quippe alius oratione & eloquentia, alius corporis viribus, alius vero aſtutia pollebat. Plato in conuiuio ſuo adhibuit Eryximachum medicum. Xenophon Ariſtophanem poetam. Homerus voluit optimos atq; laudatos viros vocandos: Heſiodus vicinos præcipue. Solebant antiqui Spartani feſta ſua celebrantes Helotas, quos in ſeruitutem redegerant, ad vinolentiam & ebrietatem compellere: illoſque temulentos, & vino madidos poſtea in iuuenũ cõuiuiis oſtendere, vt ſcilicet huiuſmodi ebrietatis ludibrio & turpitudine iuuẽtus à vino deterreatur. Verum, hominum vitam, moreſque & corpus deprauare, vt exemplum aliis præbeatur bene viuendi, an ſit mos laudabilis, prudentioribus iudicandum relinquo.

Plutarchus Philoſophus in primis ſapiens & eruditus acerbusq; vitiorum caſtigator, Lacedæmoniorum illam emendationem inciuilem plane & illiberalem affirmauit. Sed ad rem. Quare deteſtandi ſunt, inque amicorum numero non ferendi, qui nunquam, vt de Pericle tradunt hiſtoriographi, apud amicos cœnant, quamdiu in vitæ coniunctione & Republica verſantur, omnemq; epularum apparatum abiiciunt, putantes, conuiuia ad deprimendam omnem animi elationem valere, nec facile in

consuetudine expectationem grauitatis, & seueritatis conseruari: Ego puto nihil magis mouere admirationem, quam quotidianam vitæ cum aliis consuetudinem.

Ipse Christus omnium exemplorum rationumq; loco nobis debet esse, quem Euangelica historia tradit, & conuiuio alios excepisse, & ad aliorum conuiuia accessisse, atq; adeo cum improbæ famæ hominibus, publicanis & meretricibus sępenumero conuiuia inire minime dubitasse, non libidine quadam immoderataque cibi potusq; auiditate, sed, vt Hieron. cap. 9. Matth. disserit, vt occasionem haberet docendi, vtque illorum inuitationes cum spiritualibus epulis compensaret, illosque hac occasione ab improba vita ad bonam frugē perduceret. His adde Salomonis in Ecclesiaste testimonium, nihil dicentis, homini fere optabilius esse, quam lætari, conuiuari, & soluta quadam animi libertate esse: nec non Syracidis c. 31. & 32. docentis conuinia iucunda esse, &c. Si igitur Christus cum Pharisæis, publicanis, meretricibus, & id genus aliis conuiuari solitus est, nobis quoq; an hoc liceat, quæritur? Respondetur, non simpliciter & in vniuersum omnem conuiuandi cum impiis libertatem Christianis in sacris literis interdici, quam etiam ipse Paulus relinquit liberam, 1. Cor. 10. sed nimium conuictum prohiberi, cum videlicet

quis

quis auide magnoque ſtudio & voluptate consuetudinem eorum ſectantur cum dictis vel factis illorum ſuperſtitionibus impietatiq; præbet aſſenſum, cum religionem veram criminandi ſubminiſtrat occaſionem, & Chriſti exemplo contrarius, in impietate & ſuperſtitionibus ipſos confirmat, cum præcipuus conuiuiorum finis ſit, omnia facere ad Dei gloriam. Inordinata igitur, immoderata, luxurioſa, mōſtroſa, portentoſa, & ſumptuoſa conuiuia damnantur, quæ non ex honeſtatis & charitatis erga Deum & proximum ſtudio, ſed ex ambitione, & inexplebili quadam voluptatum cupiditate inſtituuntur.

Contra vero frugalia, munda, parca, moderata, iucunda, ſuauia (quæ honeſtis & liberalibus iocis ſunt condita, quales vere elegantes ac eruditi homines ſolēt afferre è Muſarum ſacratio) maxime probantur, ſunt enim luxus exotici dolique ignara.

De his conuiuiis vere & conuenienter dicitur, quod ſint mutuæ hominū charitatis, amicitiæ, beneuolentiæque vincula & ſymbola. Vnde recte à conuiuendo dicuntur, vitæque coniunctione & quaſi conuictu, quod tunc maxime ſimul viuatur, teſte Ciceron. lib. de ſenect. Nonius Marcell. epularem amicorum accubationem vocat. Ariſtoteles in Ethicis conuiuationes hominum amicitiis tuendis ac ſta- *Cōuiuium quid*

biliendis perquam accommodatas esse scribit. Cicero Pætum monet, vt cum viris bonis, iucundis, suiq; amantibus viuat, sermone enim familiari, qui in conuiuiis est dulcissimus, vitæ nihil aptius esse nihilque ad beate viuendum accommodatius: ac plurima alia præclara doctissimorum testimonia ad hunc conuiuiorum finem demõstrandum extant: vnum tantum producam, quod est Plutarch. lib. 4. Sympos. problem. 1. vbi conuiuii finem esse dicit amicitiæ vel generationẽ, vel confirmationem iunctam cum voluptate, vnde conuiuium definit viuendi rationem per vini vsum in amicitiam desinentem.

Cõuiuiorũ finis.

N.

Hinc festiue admodum Romanus ille solus aliquando cœnans eo die se nõ cœnasse dixit, sed edisse tantum, innuens, cœnam semper cõmunione & amicitia veluti condimento indigere. Neq; vero ad amicitiam tuendam stabiliendamq; tantũ conuiuia valent, sed & ad simultates inimicitiasq; auferendas: graues enim diuturnasq; priuatorum hominum simultates, odiaq; conuiuiis extincta legimus, ac & iamnunc hodie sæpe homines capitalibus à se inuicem odiis dissidentes conuiuiorum occasione sibi inuicem reconciliari. Sic M. Crassus Ciceroni reconciliatus conuiuio est. Scipio & Hasdrubal conuiuio sibi inuicem reconciliati: vt vere dixisse liceat, mensa posita contentionem

Conuiuiorum vtilitas.

Conuiuiis inimicissimi sæpe reconciliati.

nem

nem tolli, hoc eſt menſæ communione ſæpe tolli rixas, & inimicitias, gratiamq; reconciliari, cuius rei exemplum profertur de Isboſetho filio Saulis, in cuius ædib. cum exarſiſſet altercatio, ſeruus eius adornato conuiuio dicitur eam direm iſſe. Habet n. neſcio quid philtri in ſe vinum ad amorem reconciliandum. Atque hoc de conuiuiis frugalibus & moderatis, quæ ſi nimis ſunt ſordida & parca, recte appellantur Cynica & Timonia: Cynicorum n. Philoſophorum victus erat viliſſimus, tenuiſſimus & ſordidus, ſiliquæ videl. & legumina. Timonia à Timone, cui humanum genus exoſum erat, dicta ſunt, is enim vitam ſequebatur feram, in cibisq; viliſſimis & à reliquis hominibus propemodum damnatis acquieſcebat. Huc referuntur cœnæ terreſtres, quæ nil niſi terra productum continent, quas Horatius cœnas ſine ſanguine vocat: & paſſerinum conuiuium, pro exiguo bolo & minuto, quantum vel paſſer abſumat. Sordidum denique nimiſq; tenue conuiuium eſt abſque fumo, in quo nihil cocti obſoniiq; apponitur. Quemadmodum igitur, qui nimia conuiuiorum crebritate atque frequentia, eorumq; profuſo, ſplendido ac ſumptuoſo apparatu gaudent, in exceſſu peccant: ita contra in defectu ſordide delinquunt, qui ita conuiuali conſuetudine abhorrent, vt neq; alios ad ſe, epularumque ſuarum communionem

Conuiuia ſordida quæ?

Tria ſordidorum hominum genera.

nem vnquam inuitent, neq; inuitati ad aliorũ conuiuia accedant, id quod fere cuiusdam immanitatis esse videtur, quippe cum ipsa natura atq; humanitas hanc vitæ cœnarumq; consuetudinem postulet. II. Cum quis inuitatus liberius quidem & prompte aliorum conuiuio se sistit, at ille inuitat neminem, id quod auaritiæ ingratitudinisq; cuiusdam flagitiosissimæ vitium est, quo quis laborans ἀλλοτριοφάγος recte dicitur, cui nimirum dulce est aliena viuere quadra. Horũ passim reperiũtur plurimi, quos neq; pudet, neq; piget, neq; pœnitet incõuiuẽtię suæ & monophagię sordidissimæ, & si quãdo honestioribus liberalioribusque conuiuiis adhibentur, alienamq; quadram arrodere ac lingere illis licet, tanta ciborum ingluuie se infarciunt vno prandio cœnave, quanta vix decem alii, accusari se à natura & genio existimãtes, si in tanta epularum strue apparatuq; eum defraudarent. III. Cum quis ad conuiuium à se inuitatos nimis tenuiter sordideq; tractat, eosq; semifamelicos atq; sitientes dimittit, qui μικροτράπεζος potest appellari, hoc est, paruam & angustam mensam ponens: vbi tamen excipiendi, qui aduersa valetudine impediti, vel negotiorum multitudine districti, vel denique ex inopia & egestate conuiuali huiusmodi officio fungi minime possunt.

Plinius Orator Plinii Auunculi nepos, non pro-

probabat eos, qui ſordidi ſimul ac ſumptuoſi eſſent, qui ſcilicet in conuiuiis & conuictibus ſibi & paucis optima quædam cæteris vilia & minuta ponerent, vinaque lagunculis in plura deſcriberent genera: hunc morem diſplicuiſſe Catoni Cenſorio, atq; etiam ipſi Plinio auunculo, maxime vero Cæſari dictatori, qui piſtorē ſuum vinxit, quia alium panem ſubiecisſet cōuiuiis ſuis, quam ſibi, tradunt hiſtoriæ. Hic circa cibum adeo indifferens fuit, vt quondam ab hoſpite cōditum oleum pro viridi appoſitum aſpernantibus cæteris, ſolum etiam largius dicatur appetiuiſſe, ne hoſpitem aut negligentiæ aut ruſticitatis videretur arguere: Eundē quoque ne inimici quidem vini parciſſimum fuiſſe non negarunt, munditiarum tamen lautitiarumq; fuiſſe ſtudioſiſſimum, conſtans opinio eſt.

Vox mehercule præclariſſima eſt Plinii, non enim, inquit, quod ego, liberti mei bibunt, ſed idem ego, quod liberti, gulamq; reprimendam & in ordinem redigendam cenſet.

Hannibalis certe ſumma in victu celebratur moderatio. Is enim neq; in Italia, neque in Aphrica vſquam cœnās recubuit, aut plus quam vini ſextario in conuictu indulſit. Conſtantinus Imperator (vt ait Marcellinus) parce ſobrieq; edendo ac potando valetudinem ita re-

tinuit firmam, vt raros contingeret morbos, sed eos non procul à vitæ periculo, id enim euenire corporibus à luxu intemperantiaq; remotis, diuturna experientia & probationes medendi monstrant.

Seuerus nihil vnquã imperatoriæ luxuriæ, nihilq; deliciarum in exercitu ostentauit, eundem semper cibum ac potum capiens, quem cæteri milites.

Antonius abiectissimis cibariis militariter delectabatur.

Pompeii modestia & facilitas insignis in victus ratione fuit, de qua re id tantum commemorasse satis erit, quod cũ morbo decũbenti & cibos fastidienti medicus ad recreandam auiditatẽ turdũ illi apponi iussisset, huncq; venalem non inuenirent famuli, quoniam id tẽporis nõ ferebat, à quodam indicatum est, apud Lucullum posse reperiri, qui eos toto anno in viuariis educaret: at Pompeius ad ea dixisse traditur, nos igitur sine Luculli luxu viuere non possumus? Dimisso itaq; medico alium facile parabilem cibum sumpsit.

Cato quoq; Cẽsorius in ampla fortuna tenuiter vixit, ex rapis iucũdissimũ sua manu sibi parabat obsoniũ, eoq; vt saluberrimo vescebatur.

A puero laboribus & moderata viuendi ratione, & ex rei militaris consuetudine ad robur

&bo-

&bonam valetudinem constantissimum nactus est corporis habitum in exercitu cum sitiret, fere semper bibit aquam.

Quod si ęstu grauiori tentaretur, aceti haustu crebriori sitim leuabat & calorē, & si quando infirmior sibi videretur, vt vires pristinas instauraret & retineret, leuiusculi vini nonnihil degustabat, eodemq; pane, eodemq; vino, quo sui, vsus est Imperator & Consul.

Incuriam porro suorum & imprudentiam in iis, quæ ad cibos spectarent, non moleste ferebat, putabat enim obscœnum esse & indecorum, gulæ aluiq; causa graues cum seruis lites suscipere: Cōstat nihilominus ipsum eo genere duri & rigidi victus vxorē perdidisse & liberos.

Curius similiter Romanorum Imperator rapis vixisse proditur: quare cum ei Samnitū Legati aurum plurimū obtulissent, respōdit, illi auro nō opus esse, qui talia cœnaret, ostēdens rapam, quam foco torreret in cibos.

Alexander ille Macedo, ventris cibiq; temperatissimus fuisse traditur: ad prandia enim nocturna itinera, ad cœnas vero prandiorum tenuitatem optima esse condimenta censebat, ideoq; coquos ab exercitu suo remouit.

Is cum primum diluculasset, prandio accumbebat, cœna vero iā appetēte nocte bibebat inter sacrificādum, ciborū exquisitorū adeo fuit

contemptor, vt ad se è longinquo missa obsonia elegantissima inter amicos partiretur, nihilque ex iis sibi reliquium faceret. In rebus gerẽdis cũ magnus imprimis fuit, tum vero sobrius & vigilans, non temulentus, nõ imperii licentia bacchabundus, cuius qui minimam partem nacti sunt, temperare sibi nequiuerunt.

Augustus, cibi minimi atq; vulgaris fuit, pisces enim minusculos & panem secundarium, caseum bubulum manu pressum, & ficus virides biferas maxime expetiuisse aiunt.

Vini autem natura erat parcissimus, nec amplius ter bibere solitus super cœnam in castris apud Mutinam. Quoties vero se largissime inuitasset, senos sextantes non excessit: maxime delectatus est Rhetico, neque temere interdiu bibit: pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem aut cucumeris frustum, aut lactucæ thyrsum, aut recens acidumue pomum vinosioris saporis.

Vescebatur ante cœnam quocunque tempore & loco, quod stomachus desiderasset. Prætерea epulandi confusissimũ solutissimũq; modum correxit, assidue tamẽ conuiuabatur, verũ cœnam ternis ferculis, aut, cum abundantissime senis præbebat.

Querentem de inopia & caritate vini populum Rom. seuerissima coercuit oratione, satis

ſatis prouiſum à genero ſuo Agrippa ꝓductis pluribus aquis, ne homines ſitirent.

De Peſcenio Imperatore non abſimile traditur. Nam cum in Ægypto cum exercitu eſſet, quererenturq; milites, quod vinum non adeſſet, reſpondit; Nilum habetis & vinum petitis? nam reuera incolæ illius amnis aquam bibunt: fuit præterea tenuis valetudinis, quam diligentia tuebatur, vnde annum ſextum & ſeptuageſimum attigit.

O aurea ſecula; Hos tantos Reges tantoſq; Heroas quis crederet tam ſobrie vixiſſe? rara namq; ſobrietatis atq; fortunæ concordia eſt. Sit igitur & nobis modus apparatui impendioq; cœnarum. Sint ſimplices eſcæ, menſæq; ſimplices, nulla varietate & pernitioſa coaceruatione opulentatæ. Sordidus hic mos eſt & deteſtandus. Sed his miſeriis homines obnoxios reddit mala ambitio & dira habendi cupido, oſtentatioq; potius prodigi luxus, quam neceſſitas & vtilitas. Ipſe Chriſtus Dominus noſter exemplum nobis vitæ prodidit, prodiderunt Apoſtoli, prodiderunt tot ſancti viri illius imitatores, quos ſi & nos imitaremur, ſatius eſſe cũ Plinio cõcluderemus, ſimpliciter viuere & frugaliter, quã gulæ irritamentis delitiiſq; turpiter ſe polluere, in amplis patrimoniis helluari, opeſq; & pecuniã prandiorũ gurgitib. proluere.

Quod etiam Horatius vitiorum acerrimus castigator & censor carminibus suis de victu moderato verius, quã vel vllus Philosophus, vel Medicus, vel Theologus expressit, libr.II. serm.satyr.2.

Remitto etiam auditorem vel lectorem ad Satyram, quam scripsit Varro de cibis & lautitiis, in qua versibus comprehendit exquisitas delitias, & quæ helluones terra mariq; conquirunt, pleraq; exposuit, generaque & nomina eduliorum, sicut & domicilia ciborum vt monstrosa, sic pernitiosa exprobrans recenset.

FINIS.

